

Predgovor

Drugi nacionalni izvještaj o provedbi Aarhuske konvencije u Bosni i Hercegovini predstavlja rezultat zajedničkog rada 31 institucije, ministarstva i agencije na državnom, entitetskom i nivou Brčko Distrikta. U izradi izvještaja, a putem mreže Aarhus centara u BiH, učestvovala su 23 nevladine organizacije iz cijele BiH.

U pripremi izvještaja, cilj je bio da se prikupe što objektivniji podaci od nadležnih institucija, ali i uvrste mišljenja nevladinih organizacija, koje su od samog početka učestvovala u pripremi i komentiranju izvještaja.

Iako je potrebno uložiti još mnogo napora na unaprijeđenju sveukupne provedbe Aarhuske konvencije na svakoj razini u BiH, možemo reći da je izvještaj pokazuje određeni napredak u demokratizaciji postupanja u pitanjima zaštite okoliša, u poređenju sa stanjem iz 2010. godine, kada je BiH podnijela prvi izvještaj.

Zahvaljujemo se svim institucijama, ministarstvima, agencijama i mreži Aarhus centara u BiH koje su dostavile informacije i komentare u izradi izvještaja, a posebno Odjelu za okoliš Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstvu za prostorno planiranje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske, Odjelu za prostorno planiranje i imovinsko-pravne odnose Vlade Brčko Distrikta i Visokom sudskom i tužilaškom vijeću na pomoći i saradnji.

Mladen Rudež
Nacionalni focal point
Pomoćnik ministrice
Federalno ministarstvo okoliša i turizma

Svako mišljenje ili izjava objavljeni u ovoj publikaciji, a za koje nije izričito naznačeno da potiču iz Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, ne odražavaju zvaničnu politiku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini.

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini podržala je štampanje ovog materijala.

Ovaj izvještaj pripremljen je uz tehničku i administrativnu podršku u sklopu projekta „Unaprijeđenje vladavine prava kroz poboljšan pristup pravosuđu u okolišnim pitanjima“, kojeg je finansirala Vlada Njemačke, uz učešće Inicijative za okoliš i sigurnost.

**Format za
izvještaj
o provedbi
Aarhuske konvencije
u skladu s odlukom IV/4
(ECE/MP.PP/2011/2/Add.1)**

**IZVJEŠTAJ O PROVEDBI
AARHUSKE KONVENCIJE – 2013. godina**

**Sljedeći izvještaj dostavljen je u ime Bosne i Hercegovine,
u skladu s odlukama I/8 i II/10 i IV/4, u sljedećoj formi**

IZVJEŠTAJ O PROVEDBI

Stranka	Bosna i Hercegovina
Nacionalni focal point	
Puni naziv institucije:	Ministarstvo okoliša i turizma FBiH
Ime i funkcija službenika:	Mladen Rudež, Nacionalni focal point, pomoćnik ministra
Poštanska adresa:	Marka Marulića 2, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Telefon:	+387 33 726 712
Fax:	+387 33 649 002
E-mail:	mladen@fmoit.gov.ba

Proces pripreme izvještaja

I.

Vlasti Bosne i Hercegovine (BiH) su u izradi izvještaja koristile proceduru za izvještavanje, koja je prilagođena uvjetima u BiH. Pripremu Drugog nacionalnog izvještaja o provedbi Aarhuse konvencije u BiH, kao što je to bio slučaj i sa Prvim, podržala je Misija OSCE-a u BiH, kroz projekt koji je finansirala Vlada Njemačke, te Inicijativa za okoliš i sigurnost. Ovaj izvještaj predstavlja nadopunu Nacionalnog izvještaja o provedbi Aarhuse konvencije, koji je BiH podnijela prvi put krajem 2010. godine.

U suradnji sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO), sačinjen je upitnik za izradu izvještaja, koji je zatim odaslan na adrese 31 institucije na državnom, entitetskom nivou i nivou Brčko distrikta BiH (BD BiH). Pored toga, uz podršku mreže Aarhus centara u BiH, upitnik je dostavljen i 156 nevladinih organizacija u BiH. Dvadeset tri nevladine organizacije u BiH dostavile su podatke o provedbi Aarhuse konvencije, gledano iz njihovog ugla. Radna verzija izvještaja dostavljena je i na komentar partnerima u Inicijativi za okoliš i sigurnost: REC-u, UNDP-u, UNEP-u, te Delegaciji Evropske unije u BiH.

O radnoj verziji izvještaja održane su javne rasprave u pet gradova u BiH, i to u Sarajevu, Banjoj Luci, Brčkom, Tuzli i Mostaru, a javnosti je data mogućnost da svoje komentare dostavi u pisanoj formi ili na e-mail adresu.

Ukratko opišite aktivnosti koje su obavljene u procesu pripreme izvještaja, odnosno, navedite informacije o vrsti javnih vlasti koje su konsultirane ili koje su dale doprinos pripremi izvještaja, o načinu na koji je javnost konsultirana, o načinu na koji su javne konsultacije uzete u obzir, te o materijalu koji je korišten kao osnova za pripremu izvještaja.

II.

Posebne okolnosti važne za razumijevanje izvještaja

Navedite bilo kakve posebne okolnosti koje su relevantne za razumijevanje izvještaja, naprimjer, da li postoji federalna i/ili decentralizirana struktura odlučivanja, da li odredbe Konvencije direktno utječu na njeno stupanje na snagu ili da li su finansijska ograničenja značajna prepreka provedbi (nije obavezno).

Ustavom BiH, država je administrativno organizirana sa dva entiteta, Federacijom Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republikom Srpskom (RS) i Brčko distriktom BiH (BD BiH), kao lokalnom samoupravnom jedinicom. Prema Ustavu, državni nivo vlasti nema direktne nadležnosti u sferi zaštite okoliša. Ipak, u skladu sa Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09), MVTEO nadležno je za obavljanje poslova i zadataka, iz nadležnosti BiH, koji se odnose na definiranje politike djelovanja, temeljnih principa, koordiniranje djelatnosti i usuglašavanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu zaštite okoliša.

U skladu s Ustavom RS, institucije RS uređuju i osiguravaju zaštitu životne sredine. Ustavom FBiH predviđa se da vlasti FBiH i kantoni dijele ovlasti iz oblasti zaštite okoliša. Što se tiče BD BiH, on ima ovlasti nad svim oblastima koje nisu u nadležnosti državne vlasti. U skladu s time, vlasti BD BiH imaju nadležnosti koje imaju entiteti, općine (i kantoni u FBiH) u pitanjima zaštite okoliša.

Iako je BiH ratificirala Aarhusku konvenciju u septembru 2008. godine, može se reći da je već u Prvom nacionalnom izvještaju identificiran značajan nivo inkorporiranja odredaba Konvencije u domaće propise, te nezanemarljiv stepen njihove primjene u praksi. Kao jedno od mogućih objašnjenja za ovo je strateški cilj pristupanja BiH Evropskoj uniji (EU), te, shodno tome, aproksimacija propisa BiH sa propisima EU, koji su usklađeni s odredbama Aarhuske konvencije. U BiH se ulažu znatni naponi na poboljšanju primjene, posebno u pogledu nedostatka osposobljenog kadra, finansijskih sredstava, te jačanju nivoa svijesti državnih službenika i javnosti o značaju Konvencije.

III.

Zakonodavne, regulatorne ili druge mjere kojima se provode odredbe člana 3, stavovi 2, 3, 4, 7 i 8

Navedite zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 3, stavovi 2, 3, 4, 7 i 8 ove Konvencije.

- Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11) (ZoSPI BiH);
- Zakon o upravi BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 32/02, 102/09) (ZoU);
- Zakon o državnoj službi u institucijama BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12) (ZoDS BiH);
- Zakon o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 33/03, 38/09) (ZoZO FBiH);
- Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 32/01, 48/11) (ZoSPI FBiH);
- Zakon o državnoj službi u FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12) (ZoDS FBiH);
- Zakon o Fondu za zaštitu okoliša FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 33/03) (ZoFZZO);
- Zakon o vodama FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 70/06) (ZoV FBiH);
- Zakon o administrativnoj službi u upravi Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 16/02, 62/02, 38/03, 49/06 i 20/07) (ZoASRS);
- Zakon o zaštiti životne sredine RS („Službeni glasnik RS“, broj: 71/12) (ZoZŽS RS);
- Zakon o slobodi pristupa informacijama RS („Službeni glasnik RS“, broj: 20/01) (ZoSPI RS);
- Zakon o vodama RS („Službeni glasnik RS“, broj: 50/06, 92/09, 121/12) (ZoV RS);
- Zakon o Fondu i finansiranju zaštite životne sredine RS („Službeni glasnik RS“, broj: 117/11) (ZoFiFZŽS);
- Zakon o državnoj službi u organima uprave BD („Službeni glasnik BD“, broj: 28/06, 29/06, 19/07, 2/08, 9/08, 44/08, 25/09, 26/09, 4/13) (ZoD BD);
- Zakon o zaštiti životne sredine BD („Službeni glasnik BD“, broj: 24/04, 1/05, 19/07, 9/09) (ZoZŽS BD);
- Zakon o zaštiti voda BD („Službeni glasnik BD“, broj: 25/04, 1/05, 19/07) (ZoZV BD).

Objasnite na koji način se ove odredbe primjenjuju. Naročito opišite sljedeće:

- a) U smislu stava 2, mjere poduzete kako bi se osiguralo da zvaničnici i vlasti pružaju pomoć i daju tražene smjernice;**

Na čitavom teritoriju BiH, u skladu sa članovima 18 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, organi javne uprave poduzimaju sve potrebne mjere pomoći svakoj fizičkoj ili pravnoj osobi, koja traži da ostvari bilo koje pravo u smislu pristupa informacijama. Također, u skladu sa članovima 20 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS,

svaki organ javne uprave dužan je objaviti i dostaviti besplatan vodič, koji svakoj osobi omogućava pristup informacijama pod kontrolom organa javne uprave, a koji, između ostalog, uključuje bitne elemente postupka podnošenja zahtjeva i informacije o pravnim lijekovima. Osim toga, organ javne uprave dužan je donijeti indeks registara, koji sadrži sve informacije koje su pod kontrolom organa javne uprave, oblik u kojem su ove informacije dostupne, kao i podatke o tome gdje se može pristupiti informacijama. U skladu sa članovima 19 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, značajan broj javnih institucija imenovao je službenika za informiranje, koji obrađuje zahtjeve za informacijama.

U skladu sa članom 14(4) ZoDS-a BiH/17(4) ZoDS-a FBiH, jedna od obaveza državnih službenika je da služe i pomažu javnosti, te da pružaju zainteresiranim stranama i javnim organima zatražene informacije. U BD BiH, članom 9(e) ZoDS-a BD propisuje se da je službenik ili namještenik dužan pružiti javnosti sve potrebne informacije o obavljenim poslovima, u skladu s važećim propisima koji reguliraju pristup informacijama, kao i dati obrazloženje o svim postupcima i odlukama donesenim tokom obavljanja dužnosti. U skladu sa članom 11 ZoASRS-a, državni službenici su dužni, u obavljanju svojih poslova i zadataka, primjenjivati i pridržavati se, između ostalog, principa transparentnosti i javnosti.

b) U smislu stava 3, mjere poduzete na promoviranju obrazovanja i svijesti o okolišu;

U BiH, svaki građanin ima pravo da stiče i unapređuje saznanja o okolišu. U skladu sa članovima 26 i 27 ZoZO-a FBiH/30 i 31 ZoZŠS-a RS/26 i 27 ZoZŠS-a BD, organi uprave dužni su, u suradnji s udruženjima za zaštitu okoliša i stručnim organizacijama koje angažiraju javnost u zaštiti okoliša, širiti i unapređivati saznanja o okolišu. Slične odredbe sadržane su i u drugim zakonima. Tako, recimo, u skladu sa članovima 156(1)(12) ZoV-a FBiH/178(1)(z) ZoV-a RS, agencijaeza vode u FBiH i Javna ustanova Vode Republike Srpske imaju obavezu da organiziraju aktivnosti na podizanju nivoa svijesti javnosti u pogledu održivog korištenja voda, zaštite voda i zaštite vodnih eko-sistema.

Centralna manifestacija „Svjetskog dana zaštite okoliša“ za Evropu 2013. godine održana je u BiH. U BiH se obilježavaju: „Dan planete Zemlje“, „Svjetski dan voda“, „Svjetski dan zaštite okoliša“, kao i „Međunarodni dan zaštite ozonskog omotača“, i tom prilikom se dodatno širi svijest o okolišu kod javnosti. MVTEO ima naglašenu ulogu u obilježavanju „Dana zaštite ozonskog omotača“, dok je uloga nadležnih entitetskih organa i organa BD BiH od posebnog značaja u obilježavanju drugih dana, navedenih u gornjem dijelu teksta. Tako, agencije za vode FBiH, u suradnji sa Javnom ustanovom Vode RS, obilježavaju „Svjetski dan voda u BiH“, a u tu svrhu se poduzimaju razne promotivne aktivnosti u različitim dijelovima BiH. U FBiH i RS, Fond za zaštitu okoliša FBiH (FzZO), odnosno Fond za zaštitu životne sredine i energetska efikasnost (FzZŠSiEE), podržavaju obilježavanje datuma navedenih u gornjem dijelu teksta. U BD BiH se, prigodnim aktivnostima, svake godine obilježava „Dan zaštite životne sredine“.

Za podizanje nivoa svijesti, nadležni organi u BiH ulažu i značajna finansijska sredstva. Tako su, recimo, agencije za vode u FBiH, u periodu od 2010. do 2012. godine, za izdavanje časopisa „Voda i mi“, prezentaciju podataka putem elektronskih sredstava, i sl., utrošile 345.560,00 KM.

Pored podizanja nivoa svijesti, nadležni organi ulažu napore i u oblasti obrazovanja. U skladu sa članom 32(1) ZoZO-a FBiH/28(1) ZoZŠS-a RS/31(1) ZoZŠS-a BD, nadležna ministarstva/odjeli za zdravstvo i okoliš/životnu sredinu, imaju obavezu izrade godišnjeg obrazovnog programa o zaštiti okoliša, u cilju obrazovanja i podizanja nivoa svijesti javnosti u oblasti okoliša, koji će biti uključen u nastavne i vannastavne programe. Ovi obrazovni programi, između ostalog, sadrže podatke o postupku kojim se osigurava pristup informacijama. Tako je, naprimjer, u RS izrađen nastavni plan i program za devetogodišnje osnovno obrazovanje, koji se odnosi na ekologiju i zaštitu životne sredine.

Pored „tradicionalnih“ predmeta, u kojima se izučavaju teme od značaja za okoliš, poput biologije, hemije i geografije, u BiH su uvedeni pojedini predmeti koji direktno tretiraju okoliš. Tako je u FBiH, za učenike od prvog do četvrtog razreda, uveden predmet „Moja okolina“, te su osnovane srednje škole koje se izričito bave pitanjem okoliša (naprimjer, Srednja škola za okoliš i drvni dizajn). U RS, predmet „Ekologija i zaštita životne sredine“ izučava se u određenim srednjim školama, dok je u BD BiH uveden smjer ekološki tehničar, te se, u većini prvih razreda srednjih škola, izučava predmet „Ekologija“. Osim toga, pojedine visokoškolske ustanove u BiH također nude studijske programe i predmete koji se odnose na ekologiju i zaštitu okoliša.

I međunarodna zajednica kroz razne projekte pokušava unaprijediti stanje u oblasti obrazovanja. U periodu od 2009. do 2013. godine, projekt „Obrazovanje za održivi razvoj u zemljama zapadnog Balkana“ imao je za cilj podizanje nivoa svijesti javnosti o obrazovanju u vezi s okolišem i održivim razvojem, obrazovanjem nastavnika iz odabranih škola i doprinosom izradi nastavnih planova i programa, sa naglaskom na zaštitu okoliša. Također, Misija OSCE-a u BiH je podržala izdavanje „Priručnika za praktičnu primjenu Aarhuske konvencije u BiH“, koji je distribuiran relevantnim NVO-

ima i objavljen na internetu. Priručnik sadrži pravni okvir za pristup podacima u BiH, odgovore na pitanja kako učestvovati u procesu donošenja odluka o okolišu, te primjere iz prakse u primjeni Konvencije u BiH. Mreža Aarhus centara u BiH aktivno radi na promoviranju svijesti i obrazovanju javnosti u pogledu pristupa podacima, učešća javnosti i pravnim lijekovima.

Rad naučnoistraživačkih, obrazovnih, istraživačkih i razvojnih institucija i studija finansijski pomažu FzZO i FzZŽSiEE. Osim toga, FzZO i FzZŽSiEE finansijski podržavaju projekte jačanja svijesti o okolišu i edukacije javnosti o značaju zaštite okoliša.

I konačno, nivo svijesti o okolišu podižu i razvijaju i NVO-i. NVO-i javnost obavještavaju o okolišnim problemima, te mogućnostima za njihovo prevazilaženje.

c) U smislu stava 4, mjere poduzete na osiguranju odgovarajućeg priznavanja i pružanja podrške udruženjima, organizacijama ili grupacijama koje promoviraju zaštitu okoliša;

Relevantni su članovi 27 ZoZO-a FBiH/31 ZoZŽS-a RS/27 ZoZŽS-a BD. Osim toga, u skladu sa članovima 41 ZoZO-a FBiH/32 ZoZŽS-a RS/40 ZoZŽS-a BD, predstavnici udruženja za zaštitu okoliša/ životne sredine učestvuju u radu Savjetodavnog vijeća za okoliš/životnu sredinu FBiH/RS/BD. Novim ZoZŽS-om RS smanjen je broj članova Vijeća sa petnaest (15) na devet (9), te je naloženo donošenje poslovnika o radu Vijeća. Očekuje se formiranje ovog vijeća u Brčko distriktu BiH.

U skladu sa članovima 32(2) ZoZO-a FBiH/28(3) ZoZŽS-a RS/31(2) ZoZŽS-a BD, Federalno ministarstvo okoliša i turizma (FMOiT)/Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije RS (MPUGE)/ Odjel za prostorno planiranje i imovinskopravne odnose u Vladi BD (OPPIIPP) imaju obavezu organiziranja obuke članova NVO-a, koji se bave pitanjima zaštite okoliša, odnosno udruženja i fondacija, kako je to formulirano novim ZoZŽS-om RS.

Predstavnici NVO-a uključeni su u rad savjetodavnih vijeća nadležnih agencija za vode u BiH, u skladu sa članovima od 164 do 184 ZoV-a FBiH/RS. Za rad ovih vijeća izdvajaju se i finansijska sredstva, pa su tako iz budžeta FBiH osigurana sredstva u iznosu od 50.000 KM za period od 2009. do 2012. godine.

I veoma bitne institucije za davanje podrške NVO-ima su FzZO i FzZŽSiEE. Djelatnost ova dva fonda je prikupljanje i distribuiranje finansijskih sredstava za zaštitu okoliša na teritoriju FBiH i RS. U skladu sa članom 10 ZoFZZO-a, predstavnici NVO-a zastupljeni su u Upravnom odboru FzZO-a.

U periodu od 2010. do 2013. godine, FMOiT je, putem programa transfera sredstava iz federalnog budžeta za zaštitu okoliša u FBiH, dodijelio 3,75 miliona KM nevladinom sektoru, što predstavlja 10% od traženog iznosa. Agencije za vode u FBiH su, na račun podrške NVO-ima koji se bave zaštitom voda u FBiH, utrošile 135.000,00 KM. Pored sredstava nadležnih organa, nevladin sektor sredstva dobija iz međunarodnih izvora. Kroz GEF projekt „Upravljanje Neretvom i Trebišnjicom“, koji se na području FBiH realizira putem Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPViŠ) i Agencije za vodno područje Jadranskog mora, na „Podršku javnosti“ realizirano je 250.000 US\$. Od ovog iznosa, 50.000 US\$ donirano je NVO-u za program aktivnosti usmjerenih na širu javnost, kako bi se ona uključila u postupak izrade Plana upravljanja riječnim slivom. Ostatak, u iznosu od 200.000 US\$, utrošen je na drugi program-očuvanja i zaštite voda od onečišćenja u lokalnim zajednicama.

Pored FMOiT, FMPViŠ i agencija za vode, istaknutu ulogu u pružanju podrške NVO sektoru pruža FzZO. Tako su, u periodu od 2010. do 2013. godine, u suradnji sa NVO-ima, ukupno realizirana 63 projekta, u ukupnoj vrijednosti od 1.147.043,98 KM.

U RS, MPUGE pruža nefinansijsku podršku aktivnostima NVO-a, dok finansijsku pruža FzZŽSiEE. Iste je, u periodu od 2010. do 2012. godine, dodijelio pomoć NVO-ima i udruženjima građana koji promoviraju zaštitu životne sredine, u ukupnom iznosu od 436.155,50 KM.

U periodu 2011. i 2012. godine, Vlada BD BiH, u okviru Odjela za stručne i administrativne poslove, podržala je rad NVO-a kroz dodjelu grantova za izradu projekata iz oblasti okoliša, u ukupnom iznosu od 36.170 KM.

d) U smislu stava 7, mjere poduzete na promoviranju principa Konvencije na međunarodnom nivou, kako slijedi:

Predstavnici NVO-a pozivani su na određene međunarodne konferencije, koje su održavane u BiH.

- (i) **Mjere poduzete na koordinaciji unutar ministarstava i među ministarstvima u pogledu informiranja zvaničnika koji su uključeni u druge relevantne međunarodne forume o članu 3, stav 7 Konvencije, te o Smjernicama iz Almatyja, naznačivši da li se mjere koordinacije dosljedno primjenjuju;**

Članom 31 ZoU-a propisuje se da su organi uprave BiH obavezni jedni drugima dostavljati podatke i informacije potrebne za obavljanje poslova, razmjenjivati informacije i iskustva, osnivati zajednička stručna tijela i ostvarivati druge oblike suradnje. Članom 32 istog Zakona uređuje se odnos između organa uprave BiH i organa uprave entiteta i BD BiH. Osim toga, razmjena informacija između predstavnika MVTEO-a, entiteta i BD BiH odvija se u okvirima rada međuentitetskog tijela za okoliš, čiji je rad reguliran ZoZO FBiH/ZoZŽS RS/ZoZŽS BD.

(ii) Mjere poduzete na osiguranju pristupa informacijama na državnom nivou u vezi s relevantnim međunarodnim forumima, te faze po kojima je pristup informacijama osiguran;

Prema dogovoru, u nekim slučajevima, predstavnici entitetskih organa i BD BiH ovlašteni su da predstavljaju BiH u međunarodnim odnosima, kao što je to slučaj sa FMPViŠ, koje predstavlja BiH u aktivnostima Radne grupe „Učešće javnosti“ u okviru Međunarodne komisije za zaštitu Dunava. Komunikacija između nadležnih organa odvija se u okviru propisa naznačenih pod tačkom (i) u gornjem dijelu teksta. Nakon toga, javnost se obavještava kroz uspostavljene kanale komunikacije između iste i nadležnih organa. Ne postoji centralni registar ovakvih podataka.

(iii) Mjere poduzete na promoviranju i ostvarenju učešća javnosti na državnom nivou u pogledu međunarodnih foruma (naprimjer, pozivanje članova NVO-a da učestvuju u delegaciji strane potpisnice na međunarodnim pregovorima o okolišu ili uključivanje NVO-a u oblikovanje zvaničnih pozicija strane potpisnice za te pregovore), te faze po kojima je pristup informacijama osiguran;

Zabilježeni su slučajevi učešća predstavnika NVO-a u delegacijama BiH na međunarodnim pregovorima o okolišu (naprimjer, 11 COP Konvencije o biodiverzitetu u Indiji).

(iv) Mjere poduzete na promoviranju principa Konvencije u procedurama drugih međunarodnih foruma;

Ovakve mjere nisu poduzete.

(v) Mjere poduzete na promoviranju principa Konvencije u radnim programima, projektima, odlukama i ostalim značajnim aktivnostima drugih međunarodnih foruma;

Ovakve mjere nisu poduzete. Nevladine organizacije navele su primjer donošenja Energetske strategije iz 2012. godine u okviru Ugovora o energetske zajednici, i tom prilikom NVO-ima nije dopušteno da daju svoje prijedloge i komentare na izradu strategije, pored njihovog insistiranja.

e) U smislu stava 8, mjere poduzete kako bi se osiguralo da osobe koje uživaju prava u skladu s Konvencijom nisu kažnjavane, proganjane ili uznemiravane.

Relevantni su članovi 31 ZoZO-a FBiH i 30 ZoZŽS-a BD. Usvajanjem novog ZoZŽS-a RS, zakonodavac je izostavio odredbu koja je eksplicitno zabranjivala kažnjavanje, gonjenje ili uznemiravanje osoba koje su ostvarile svoje pravo na učešće javnosti.

Prepreke u provedbi člana 3.

IV.

Predstavnici NVO sektora napominju da većina institucija nije izdala besplatan vodič, koji svakoj osobi omogućava pristup informacijama pod kontrolom javnog organa.

Savjetodavno vijeće za okoliš FBiH je, u momentu pisanja izvještaja, bilo u procesu reaktiviranja rada. NVO sektor iznio je zamjerke na transparentnost izbora članova Vijeća. Savjetodavno vijeće RS konstituirano je u decembru 2012. godine. Prema podacima NVO sektora, Vijeće nije održalo niti jedan sastanak u momentu pisanja izvještaja, te nije usvojilo poslovnik. Prilikom izbora članova Vijeća iz NVO sektora, nadležni organ vodio se principima transparentnosti i javnosti, mada su predstavnici NVO sektora iznijeli pritužbe na račun izbora članova u Vijeće.

S obzirom na primjedbe NVO sektora u smislu transparentnosti programa transfera sredstava iz budžeta FBiH za unapređenje okoliša, organi javne uprave uložiti će napore da se procedure oko

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava u članu 3, spomenutog u gornjem dijelu teksta.

dodjele grant-sredstava unaprijede u pogledu dostupnosti javnosti, pravovremenog informiranja i procesa i kriterija selekcije. Također, predstavnici NVO-a smatraju da, u pojedinim situacijama, prekasno dobiju poziv za sastanak sa nadležnim organima, tako da im nedostaje dovoljno vremena za odgovarajuću pripremu.

Predstavnici NVO sektora imaju zamjerke na dostupnost informacija na zvaničnim internet stranicama nadležnih organa. Smatraju da se podaci stavljaju na neadekvatna mjesta, teško ih je pronaći i trajno se uklanjaju nakon veoma kratkog vremena.

V.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni općih odredaba člana 3.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni općih odredaba člana 3.

Podaci naznačeni ovdje trebaju se smatrati dodatkom na podatke naznačene u gornjem dijelu teksta.

FMPViŠ organizira i učestvuje u radu stručnih i naučnih skupova i konferencija u oblasti upravljanja okolišem i vodama. Također, u praksi su identificirani primjeri gdje nadležni organi finansiraju kampanje NVO sektora, koje imaju za cilj aktivno uključivanje šire društvene zajednice. Primjer jedne takve kampanje je i akcija uklanjanja divljih deponija, pod nazivom: „Očistimo Zemlju za jedan dan“, čiji je rad, između ostalog, podržao i FzŽSiEE.

U praksi postoje primjeri suradnje nadležnih organa, NVO-a u svrhu realizacije projekata iz oblasti podizanja nivoa svijesti o zaštiti okoliša među učenicima. Dobar primjer je „Projekt jačanja javne svijesti o značaju zaštite voda“, koji je objedinio sve ove komponente.

Osim toga, i sami NVO-i, koristeći dostupna sredstva iz inozemnih izvora, rade na podizanju nivoa svijesti o okolišu, kao i na boljoj komunikaciji među samim NVO-ima. Primjer toga su MDPI i Udruženje za zaštitu flore i faune Lukavac, koje su, u okviru projekta „Pravo građana BiH na zdravu životnu sredinu“, koji je podržan iz IPA sredstava Evropske unije u toku 2011. i 2012. godine, radili na jačanju kapaciteta 15 lokalnih NVO-a iz Lukavca i Dervente, uključujući i jačanje kapaciteta u pogledu relevantnih aspekata Konvencije.

Uz podršku OSCE-a, Inicijative za okoliš i sigurnost i Grada Sarajeva, u BiH je otvoren prvi Aarhus centar u maju 2012. godine. Zahvaljujući finansijskoj podršci Evropske unije i OSCE-a, u aprilu 2013. godine dvije organizacije preuzele su funkciju Aarhus centara, nakon čega je uslijedilo formiranje nacionalne mreže Aarhus centara. Mreža radi na promoviranju integralne primjene Aarhuske konvencije, te surađuje i s Aarhus centrima u Srbiji, Crnoj Gori i Albaniji, u sklopu mreže Aarhus centara koju u 13 zemalja podržava OSCE. Mreža u BiH je do sada organizirala niz edukativnih seminara za druge nevladine organizacije i podržala izradu ovog izvještaja. Svoje aktivnosti, mreža objavljuje na nacionalnoj online stranici o Aarhuskoj konvenciji: www.aarhus.ba.

Jedna od internet stranica udruženja za zaštitu okoliša, koja sadrži informacije o obrazovanju i podizanju nivoa svijesti o okolišu je: www.ekologija.ba.

I konačno, agencije/zavodi za statistiku, te hidrometeorološki zavodi, također imaju značajnu ulogu u prikupljanju, obradi i davanju na uvid javnosti podataka o okolišu. Podaci i informacije kojima raspolaže ASH koriste se u naučnoistraživačke svrhe. Također, Republički hidrometeorološki zavod RS (RHMZ) vrši demonstriranje i edukativne aktivnosti za razne nivoe obrazovanja (škole, fakulteti) kroz studijske posjete i terensku nastavu, kao i u naučnoistraživačke svrhe (seminarski, diplomski i magistarski radovi, doktorske disertacije).

Internet adrese relevantne za provedbu člana 3.

VI.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

Parlamentarna skupština BiH - https://www.parlament.ba/
Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH - http://mvteo.gov.ba
Ministarstvo sigurnosti BiH - http://www.msb.gov.ba/
Ministarstvo civilnih poslova BiH - http://www.mcp.gov.ba/
Ministarstvo pravde BiH - http://www.mpr.gov.ba/
Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH - http://www.hjpc.ba/
Agencija za statistiku BiH - http://www.bhas.ba/
Agencija za sigurnost hrane BiH - http://www.fsa.gov.ba/
Parlament FBiH - http://www.parlamentfbih.gov.ba/
Ministarstvo okoliša i turizma FBiH - http://www.fmoit.gov.ba/
Ministarstvo prostornog uređenja FBiH - http://www.fmpu.gov.ba/
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede FBiH - http://www.fmpvs.gov.ba/
Ministarstvo pravde FBiH - http://www.fmp.gov.ba/
Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH - http://www.fmon.gov.ba/
Federalna uprava za inspekcijske poslove FBiH, nadležni inspektorati - http://www.fuzip.gov.ba/
Hidrometeorološki zavod FBiH - http://www.fhmzbih.gov.ba/
Zavod za statistiku FBiH - http://www.fzs.ba/
Agencija za vodno područje rijeke Save - http://www.voda.ba/
Agencija za vodno područje Jadranskog mora - http://www.jadran.ba/
Fond za zaštitu okoliša FBiH - www.fzofbih.org.ba
Narodna skupština RS - http://www.narodnaskupstinars.net/
Ministarstva u Vladi Republike Srpske - http://www.vladars.net/
Republička uprava za inspekcijske poslove RS, Inspektorat RS - http://www.inspektorat.vladars.net/
Republički hidrometeorološki zavod - http://www.rhmzrs.com/
Republički zavod za statistiku - http://www.rzs.rs.ba/
Javna ustanova „Vode Srpske“ - http://www.voders.org/
Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti RS - www.ekofondrs.org
Skupština Brčko distrikta BiH - http://www.skupstinabd.ba/
Vlada Brčko distrikta BiH - http://www.bdcentral.net;
Portal mreže Aarhus centara u BiH - http://www.aarhus.ba/
Regionalni centar za okoliš – www.rec.org.ba

VII.

Zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 4 o pristupu informacijama o okolišu

Navedite zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 4 o pristupu informacijama o okolišu.

- ZoSPI BiH;
- Zakon o upravnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 29/02, 12/04, 88/07, 93/09 i 41/13) (ZoUP BiH);
- Zakon o upravnom postupku FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 2/98, 48/99) (ZoUP FBiH);
- ZoSPI FBiH;
- ZoZO FBiH;
- Zakon o opštem upravnom postupku RS („Službeni glasnik RS“, broj: 13/02, 87/07, 50/10) (ZoUP RS);
- ZoZŽS RS;
- ZoSPI RS;
- Zakon o upravnom postupku BD („Službeni glasnik BD“, broj: 48/11), (ZoUP BD);
- ZoZŽS BD.

Objasnite na koji način se provodi svaki stav člana 4. Opišite transponiranje relevantnih definicija u članu 2, te mjere protiv diskriminacije u članu 3, stav 9. Posebno opišite sljedeće:

Članovi 3 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, sadrže širu definiciju od one predviđene članom 2(2)(2) Konvencije. U FBiH, važne definicije iz člana 2 Konvencije prenesene su članom 4(9)(16)(11)(23)(30) ZoZO-a FBiH, dok su u RS prenesene članovima 14(j)(k)(o)(alj) i 34 ZoZŽS-a RS, a u BD članom 4(6)(11)(12)(15) ZoZŽS-a BD. U vezi s uvjetom nediskriminacije iz člana 3(9), relevantan je član 31 ZoZO-a FBiH, te članovi 35 ZoZŽS-a RS i 30 ZoZŽS-a BD. Osim toga, članovi 4 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS omogućavaju pravo pristupa svim fizičkim i pravnim osobama, informacijama koje su pod kontrolom javnog organa, osim u slučajevima koji se odnose na sve, bez diskriminacije.

a) U smislu stava 1, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg:

(i) Svaka osoba ima pristup informacijama, bez navođenja interesa;

(ii) Dostavljeni su primjerci dokumentacije koja sadrži ili obuhvata tražene informacije;

(iii) Informacija je dostavljena u traženom obliku;

U skladu sa članom 14(2) ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, podnosiocu se ili omogućava pristup informacijama u prostorijama nadležnog javnog tijela, ili mu se omogućava umnožavanje dokumenta, ili mu se omogućava kopija tražene informacije. Osim toga, relevantni su članovi 33 ZoZO-a FBiH/36 ZoZŽS-a RS/32 ZoZŽS-a BD. Institucija ombudsmana za ljudska prava ima obavezu nadgledanja provedbe ZoSPI-a i izvještavanja o tome, u skladu sa članom 22 ZoSPI-a BiH. Institucije ombudsmana u FBiH i RS su rasformirane. Članovi 11 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS sadrže elemente, koje jedan zahtjev za pristup informacijama mora sadržavati. Svi dokumenti čuvaju se u arhivi sektora, koja je uspostavljena u skladu s propisima o uredskom poslovanju u organima uprave. Nažalost, propisima u BiH ne predviđa se postojanje posebnih registara zahtjeva za informacijama, osim onih predviđenih propisima o uredskom poslovanju.

b) Poduzete su mjere na osiguranju poštivanja rokova iz stava 2;

Rok za odgovor po zahtjevu za dostavljanje informacija je 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, u skladu sa članom 14, stav 4 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, sa mogućnošću produženja roka, o čemu podnosilac zahtjeva treba biti obaviješten. Članovima 33 ZoZO-a FBiH/36 ZoZŽS-a RS/32 ZoZŽS-a BD također se predviđa rok od 15 dana. U skladu sa ZoZO-om FBiH, dozvoljeno je produženje ovog roka do jednog mjeseca, u slučajevima kada sadržaj i složenost datih informacija to opravdava. U tom slučaju, podnosilac zahtjeva treba biti obaviješten o produženju roka dostave informacija, kao i o razlozima produženja. U praksi, sličan pristup bi se trebao primjenjivati i u RS i u BD, usljed postojanja odredaba ZoSPI-a.

c) U smislu stavova 3 i 4, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg: osiguranja izuzeća od zahtjeva;

(i) Izuzeci u smislu ispunjenja zahtjeva;

(ii) Primjenjuje se testiranje interesa javnosti na kraju stava 4;

Relevantni su članovi 5-9 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, te članovi 34 ZoZO-a FBiH/37 ZoZŽS-a RS/33 ZoZŽS-a BD, koji sadrže osnove za odbijanje zahtjeva koji su u skladu s odredbama Konvencije.

- d) **U smislu stava 5, mjere poduzete kako bi javno tijelo koje ne posjeduje tražene informacije o okolišu poduzelo potrebne radnje;**

Ova obaveza sadržana je u članovima 13 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, te članovima 34 ZoZO-a FBiH/37 ZoŽŽS-a RS/33 ZoŽŽS-a BD.

- e) **U smislu stava 6, mjere poduzete na osiguranju izdvajanja i dostavljanja traženih informacija;**

Relevantan je član 10 ZoSPI-a, te članovi 34 ZoZO-a FBiH/33 ZoŽŽS-a RS/33 ZoŽŽS-a BD.

Ako je dio traženih informacija utvrđen kao izuzetak, nadležni javni organ treba izdvojiti takav dio i objaviti ostatak informacija, osim ako usljed ovog razdvajanja informacije nisu postale nerazumljive, u skladu sa članovima 10 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS. Slične odredbe sadržane su i u članovima 34(4) ZoZO-a FBiH i 33(5) ZoŽŽS-a BD. Usvajanjem novog ZoŽŽS-a RS, ovakva odredba je izostavljena, iako bi se primjenom ZoSPI-a odredba u suštini trebala provoditi u praksi.

- f) **U smislu stava 7, mjere poduzete da je odbijanje zahtjeva u skladu s utvrđenim rokovima i drugim uvjetima u vezi s odbijanjem zahtjeva;**

U slučaju odbijanja zahtjeva za pristup informacijama, nadležni organ dužan je da, u roku od 15 dana, sa mogućnošću produženja, o tome obavijesti podnosioca zahtjeva, te da ga uputi na moguće daljnje postupanje u skladu sa članovima 14 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS.

Također, u skladu sa članovima 15(2) ZoUP-a BiH/11(3) ZoUP-a FBiH/12(3) ZoOUP-a RS/11(2) ZoUP-a BD, stranka ima pravo žalbe i onda kada organ nije u određenom roku donio rješenje po njenom zahtjevu.

- g) **U smislu stava 8, mjere poduzete kako bi se ispoštovali uvjeti naplaćivanja;**

U skladu sa članom 16 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS, cijene se određuju samo za usluge umnožavanja, osim prvih 10 stranica koje se ne naplaćuju. Relevantan je i član 35 ZoZO-a FBiH/38 ZoŽŽS-a RS/34 ZoŽŽS BD.

Prepreke u provedbi člana 4.

VIII.

Pojedine nadležne institucije nisu donijele troškovnik o visini naknade za davanje informacija, predviđen članovima 35 ZoZO-a FBiH//34 ZoŽŽS-a BD.

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava u članu 4.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni općih odredaba člana 4.

IX.

Nadležne institucije tvrde da samo u opravdanim slučajevima odbijaju dati informacije po podnesenim zahtjevima. Određeni broj institucija vodi evidenciju o zaprimljenim zahtjevima u vezi s okolišem (MPUGE, Inspektorat RS, Federalni zavod za statistiku (FZS) i Zavod za statistiku RS (RZS), OPPIIPP), kao i o razlozima za odbijanje zahtjeva, ali ovi podaci nisu bili dostupni tokom izrade izvještaja. Institucije dalje navode da informacije daju besplatno, osim što Agencija za statistiku BiH (BHAS) dodatno naplaćuje informacije, ukoliko je potrebna dodatna obrada informacija.

U protekle tri godine, preko polovine NVO-a, koji su dostavili odgovore u okviru izrade Drugog nacionalnog izvještaja, podnijelo je zahtjev za pristup informacijama. U jednom od četiri takva slučaja, nadležni organi odbili su zahtjev, odnosno, na zahtjev nije odgovoreno, što znači da je i „šutnja uprave“ također prisutan problem. Kao jedan od najčešćih dostavljenih odgovora je da kontaktirani organ nije nadležan za traženu informaciju. Kontaktirani organi, u rijetkim slučajevima, zahtjev za pristup informacijama prosljeđuju nadležnim tijelima, odnosno, podnosiocima zahtjeva informiraju o tome za koja tijela smatraju da su nadležna.

Osim toga, predstavnici NVO sektora ukazali su i na pojavu naplaćivanja naknada za umnožavanje materijala, čak i onda kada postoji u elektronskoj formi.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 4 o pristupu informacijama, naprimjer, da li postoje statistički podaci u vezi s brojem podnesenih zahtjeva, brojem odbijenih zahtjeva, te o razlozima odbijanja.

X.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 4.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

Predstavnici javnosti mogu se obratiti nadležnim organima, koristeći kontakt podatke dostupne na internet stranicama nadležnih organa, naznačenim pod tačkom VI u gornjem dijelu teksta.

XI.

Zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 5 o prikupljanju i distribuiranju informacija o okolišu

Navedite zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 5 o prikupljanju i distribuiranju informacija o okolišu.

Objasnite na koji način se provodi svaki stav člana 5. Opišite transponiranje relevantnih definicija u članu 2, te mjere protiv diskriminacije u članu 3, stav 9.

Važne definicije iz člana 2 i uvjeti nediskriminacije iz člana 3(9) navedeni su u odgovoru za član 4.

Pored podzakonskih akata, koji se navode u odgovorima na pojedina pitanja, relevantni su:

- Zakon o hrani BiH ("Službeni glasnik BiH", broj: 50/04) (ZoH BiH);
- Zakon o genetski modificiranim organizmima BiH ("Službeni glasnik BiH", broj: 23/09) (ZoGMO);
- ZoSPI BiH;
- Zakon o statistici BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 26/04, 42/04) (ZoS BiH);
- ZoZO FBiH;
- ZoV FBiH;
- Zakon o zaštiti prirode FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 66/13) (ZoZP FBiH);
- Zakon o zaštiti zraka FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 33/03, 4/10) (ZoZZ FBiH);
- ZoSPI FBiH;
- Zakon o statistici FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 63/03) (ZoS FBiH);
- ZoŽŽS RS;
- ZoV RS;
- Zakon o zaštiti prirode RS ("Službeni glasnik RS", broj: 50/02, 113/08) (ZoZP RS);
- ZoSPI RS;
- Zakon o zaštiti vazduha RS („Službeni glasnik RS“, broj: 124/11);
- Zakon o statistici RS ("Službeni glasnik RS", broj: 85/03) (ZoS RS);
- ZoŽŽS BD;
- ZoZV BD;
- Zakon o zaštiti zraka BD ("Službeni glasnik BD", broj: 25/05, 1/05, 19/07, 9/09) (ZoZZ BD);
- Zakon o zaštiti prirode BD ("Službeni glasnik BD", broj: 24/04, 1/05, 19/07, 9/09) (ZoZP BD).

Posebno opišite sljedeće:

a) U smislu stava 1, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg:

(i) da tijela vlasti posjeduju i dopunjuju informacije o okolišu;

(ii) odgovarajućeg dotoka informacija tijelima vlasti;

(iii) da, u slučaju bilo kakve neposredne prijetnje ljudskom zdravlju ili okolišu, odgovarajuće informacije budu odmah i bez odlaganja upućene javnosti.

Relevantni su članovi 6 i 10 ZoH-a BiH. U FBiH odgovorna institucija za prikupljanje podataka o stanju okoliša je FMOIT, preko drugih ministarstava, stručnih institucija i zavoda (Federalni hidrometeorološki zavod, FZS, itd.). U RS, to je MPUGE, koji to čini preko drugih ministarstava i različitih institucija, kao što su: RHMZ i RZS. Relevantni su članovi 28, 29, 75, 76, 80 i 81 ZoZO-a FBiH/33, 92, 102, 107 i 110 ZoŽŽS-a RS/28, 29, 72, 73, 76 i 77 ZoŽŽS-a BD. Također, relevantni su članovi 22 i 23 ZoZO-a FBiH/25 i 26 ZoŽŽS-a RS/22 i 23 ZoŽŽS-a BD, koji se odnose na sistem informiranja o životnoj sredini. Osim toga, relevantni su i Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima („Službene novine FBiH“, broj: 82/07) i Pravilnik o metodologiji i načinu vođenja registra postrojenja i zagađivača („Službeni glasnik RS“, broj: 92/07).

U skladu sa članovima od 98 do 106 ZoV-a FBiH/110-119 ZoV-a RS, uspostavljen je Informacijski sistem voda, kojim rukovode nadležne agencije za vodna područja u FBiH, odnosno Javna ustanova „Vode Srpske“. Nažalost, BD BiH još uvijek nema ovaj sistem.

Relevantni su članovi 197 ZoZP-a FBiH/14 i 14a ZoZP-a RS/14 ZoZP-a BD, koji predviđaju uspostavu informacijskog sistema za zaštitu prirode. U svrhu uspostave ovog sistema, doneseni su Pravilnik o uspostavi i upravljanju informacijskim sistemom za zaštitu prirode i vršenju monitoringa („Službene novine FBiH“, broj: 46/06) i Pravilnik o načinu uspostave i upravljanja informacijskim sistemom za zaštitu prirode i sistema praćenja („Službeni glasnik RS“, broj: 85/05).

U FBiH relevantni su članovi 15, 26, 30 i 32 ZoZZ-a FBiH/15, 17, 18, 23, 36, 64-69 ZoZV-a RS/37, 41, 43, ZoZZ-a BD.

Relevantne su i sljedeće odredbe podzakonskih akata:

- Član 2 Pravilnika o monitoringu kvaliteta zraka („Službene novine FBiH“, broj: 12/05);
- Član 24 Pravilnika o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak („Službene novine FBiH“, broj: 12/05);
- Članovi 2 i 9 Pravilnika o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutarnjih i vanjskih planova intervencije („Službene novine FBiH“, broj: 68/05);
- Član 6 Pravilnika o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službene novine FBiH“, broj: 39/05);
- Članovi 3(5) i 11(4) i (8) Uredbe o ispuštanju otpadnih voda u prirodne recipijente i sisteme javne kanalizacije („Službene novine FBiH“, broj: 4/13);
- Uredba o obavezi dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjenju uvjeta iz dozvole za upravljanje otpadom („Službene novine FBiH“, broj: 31/06).

U RS to su:

- Član 2, 9 i 10 Uredbe o vrijednostima kvaliteta vazduha („Službeni glasnik RS“, broj: 124/12);
- Član 24 Pravilnika o monitoringu emisija zagađujućih materija u vazduh („Službeni glasnik RS“, broj: 39/05);
- Član 6 Uredbe o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službeni glasnik RS“, broj: 94/05);
- Program obaveznih statističkih istraživanja u zdravstvu („Službeni glasnik RS“, broj: 46/05), kojim se nalaže praćenje i izvještavanje, te kojima se prati sljedeće: stanje zagađenosti i mjere koje su poduzete za zaštitu zraka, vode i zemljišta od jonizirajućeg zračenja i drugih štetnih materija koje ugrožavaju život i zdravlje ljudi, zatim broj analiziranih uzoraka namirnica i predmeta opće upotrebe, kao i broj analiziranih uzoraka voda za piće (prikupljanje dnevno, analiza i obrada godišnje).

U BD to su:

- Član 2 Pravilnika o monitoringu kvaliteta zraka („Službeni glasnik BD“, broj: 30/06);
- Član 21 Pravilnika o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak („Službeni glasnik BD“, broj: 30/06);
- Član 6 Pravilnika o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službeni glasnik BD“, broj: 30/06).

Na osnovu odredaba navedenih u gornjem dijelu teksta, osigurava se dotok informacija o stanju okoliša. Također, osigurava se da se, u slučaju opasnosti, informacije bez odlaganja distribuiraju.

U slučaju neposredne opasnosti po ljudsko zdravlje ili okoliš, nadležni ministar treba odmah predstavnicima javnosti dostaviti sve podatke koje posjeduju organi uprave i koji bi mogli omogućiti javnosti poduzimanje mjera za sprečavanje ili ublažavanje štete koja proizilazi iz određene opasnosti, u skladu sa članovima 29(3) ZoZO-a FBiH/29(2) ZoZŽS-a BD. Javnost treba biti informirana o slučajevima, kao što su intervencije po pitanju incidentnih zagađenja putem sredstava javnog informiranja, putem internet stranice, kao i putem direktnih kontakata i skupova. U skladu sa članovima 9 stav 2 Pravilnika o monitoringu kvaliteta zraka FBiH, RS i BD, zainteresirana javnost obavještava se o kvalitetu zraka u realnom vremenskom roku, ukoliko koncentracije prekoračuju upozoravajuće i kritične vrijednosti kvaliteta zraka, a mjerna stanica, po svojim tehničkim karakteristikama, omogućava davanje informacije u realnom vremenskom roku. Ukoliko postoji osnovana sumnja da bi hrana mogla predstavljati rizik po zdravlje ljudi, ASH hitno obavještava javnost o takvim opasnostima.

BHAS, u skladu sa članovima 3 i 8 ZoS-a BiH, vrši distribuciju statističkih podataka svim relevantnim institucijama u BiH, zainteresiranim stranama, te akademskim radnicima i privatnim osobama, po zahtjevu.

b) U smislu stava 2, mjere poduzete na osiguranju jasnosti načina na koji tijela vlasti stavljaju informacije o okolišu na raspolaganje javnosti i stvarne dostupnosti informacija o okolišu;

Relevantni su članovi 20 ZoSPI-a BiH/FBiH/RS. Relevantne institucije imaju zakonsku obavezu da izrade vodič o pristupu informacijama u skladu sa ZoSPI-em. Relevantni su i članovi 28, 29, 35 i 37 ZoZO-a FBiH/38, 40 i 102 ZoŽS-a RS/28, 29, 34 i 36 ZoŽS-a BD. Relevantne institucije daju određene informacije o vrsti i obimu informacija u vezi s okolišem, između ostalog, i putem svojih internet stranica. Većina institucija, pored ovoga, ima i kontakt podatke službenika za odnose sa javnošću, kao što je to slučaj sa MPUGE, MPŠiV, ili neki način komunikacije sa tom institucijom.

c) U smislu stava 3, mjere poduzete na osiguranju progresivnog pristupa informacijama o okolišu kroz elektronske baze podataka koje su lako dostupne javnosti putem javnih telekomunikacijskih mreža;

U skladu sa postojećim propisima, te u nekim slučajevima i samoinicijativno, nadležni organi u BiH na svoje internet stranice postavljaju dostupne informacije u smislu člana 5(3) Konvencije. Tekstovi usvojenih propisa uglavnom su dostupni javnosti putem internet stranica nadležnih institucija. Međutim, pojedine internet stranice ne sadrže ažurirani prikaz takvih propisa, što može imati negativne posljedice na javnost. Kao što je to slučaj i sa propisima, izrađeni i usvojeni izvještaji (uključujući i one o provedbi različitih konvencija), strategije, planovi i programi, također su, uglavnom, dostupni na internet stranicama nadležnih organa.

U pojedinim slučajevima, napori nadležnih institucija u BiH da dokumente, naznačene u gornjem dijelu teksta, učine dostupnim javnosti putem interneta, finansijski su i tehnički podržani od strane međunarodnih donatora (naprimjer, EU, OSCE, UN itd.).

d) U smislu stava 4, mjere poduzete na objavljivanju i distribuiranju državnih izvještaja o stanju okoliša;

Prvi domaći izvještaj o stanju okoliša u BiH izrađen je 2012. godine, te je iste godine i prezentiran na konferenciji Ujedinjenih naroda o održivom razvoju. Izvještaj je dostupan na internetu. Izvještaj je izrađen uz podršku međunarodnih donatora. On je izrađen na osnovu metodologije preporučene od strane Evropske agencije za okoliš. Zvanično usvajanje izvještaja očekuje se u bliskoj budućnosti.

e) Mjere poduzete na distribuiranju informacija navedenih u stavu 5;

Svi usvojeni propisi, instrumenti politike djelovanja i odluke o ratifikaciji/pristupanju međunarodnim ugovorima su javni (zajedno sa tekstovima tih ugovora na zvaničnom jeziku), i kao takvi su dostupni javnosti putem službenih listova različitih nivoa vlasti u BiH. Nažalost, pristup službenim listovima u BiH se naplaćuje, što predstavlja smetnju u pristupu ovim podacima. Nadležni organi ulažu napore da relevantni propisi, instrumenti politike djelovanja i međunarodni ugovori budu dostupni putem internet stranica nadležnih organa (pogledati pod XI-c ovog izvještaja). Konačno, zainteresirane osobe mogu se obratiti nadležnim organima sa zahtjevom za pristup ovakvim dokumentima (pogledati pod VII ovog izvještaja).

BHAS je dvije godine zaredom (2011. i 2012.) publicirao bilten, pod nazivom: „Okoliš, energija i saobraćaj“, sa sveobuhvatnim statističkim podacima o indikatorima okoliša koji je distribuiran svim relevantnim korisnicima, i koji je dostupan na internet stranici BHAS-a. Na toj stranici dostupni su drugi relevantni podaci, kao što je publikacija pod nazivom: „Određivanje šifre otpada prema listi otpada“, BHAS, 2012. godine. Slične aktivnosti provode i FZS i RZS.

f) U smislu stava 6, mjere poduzete na poticanju aktera čije djelatnosti imaju značajan utjecaj na okoliš na redovno obavještavanje javnosti o utjecaju njihovih djelatnosti i proizvoda na okoliš;

Relevantni su članovi 73 ZoZO-a FBiH/92 ZoŽS-a RS/72 ZoŽS-a BD. Javnost se obavještava putem nadležnih organa. U pogledu eko-označavanja i kontrole, relevantne su odredbe glave XIII ZoZO-a FBiH/IX ZoŽS-a RS/XII ZoŽS-a BD. Pravilnici o eko-oznakama doneseni su u FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 92/07), dok je u RS, u trenutku pisanja ovog izvještaja, bilo u toku njegovo donošenje.

g) Mjere poduzete na objavljivanju i pružanju informacija navedenih u stavu 7;

Izvještaji o stanju okoliša, i drugi relevantni izvještaji koji se koriste za kreiranje okolišne politike i donošenje propisa, objavljuju se na internet stranicama nadležnih organa (pogledati pod XI-e). Ulaskom Republike Hrvatske u EU, propisi EU iz oblasti okoliša postali su dostupni javnosti u BiH na službenom jeziku putem EUR-Lex-a, odnosno baze podataka propisa EU. Cilj BiH je članstvo u EU. Na tom cilju BiH treba da, u svoje propise, transponira propise EU iz oblasti okoliša. Trenutno je u toku izrada nacionalne strategije aproksimacije iz oblasti okoliša, koja će sadržavati plan i program

transpozicije propisa EU iz oblasti okoliša, koja će biti dostupna javnosti po njenom usvajanju. Osim toga, BHAS je objavila i distribuirala dokumente koji se odnose na statističke podatke u vezi s indikatorima okoliša, te na statističke podatke u pogledu otpada.

h) U smislu stava 8, mjere poduzete na izradi mehanizama kojima je cilj osigurati stavljanje javnosti na raspolaganje dovoljne količine informacija o proizvodima;

Relevantni su članovi 93 i 94 ZoZO-a FBiH/111 - 114 ZoZŽS-a RS/89 i 90 ZoZŽS-a BD, kao i Pravilnik o eko-oznakama FBiH. Osim toga, relevantan je član 52 ZoGMO-a.

i) U smislu stava 9, mjere poduzete na uspostavi državnog sistema popisa ili katastarsa onečišćenja;

BiH trenutno nema državni sistem popisa ili katastarsa onečišćenja, odnosno PRTR sistem. BiH je potpisala, ali još uvijek nije ratificirala *Kijevski protokol*. No, u skladu s procesom približavanja propisima EU, FBiH i RS uveli su entitetske sisteme katastarsa onečišćenja, koji u FBiH ne funkcionira. Brčko distrikt BiH još uvijek nije donio potrebnu zakonsku regulativu za uspostavu ovog sistema. Stvoreni su tehnički preduvjeti za uspostavu funkcionalnog sistema, te su izrađene radne verzije propisa, koji bi regulirali rad tog sistema.

Prepreke u provedbi člana 5.

XII.

Iako je to predviđeno zakonskom regulativom, nadležni zavodi ne posjeduju tehničke mogućnosti da pravovremeno informiraju javnost o kvalitetu zraka, osim u nekoliko većih gradskih centara u BiH. Predstavnici NVO-a ukazuju na propuste u izvještavanju javnosti o slučajevima, kao što su intervencije po pitanju incidentnih zagađenja, putem sredstava javnog informiranja, putem internet stranica, kao i putem direktnih kontakata i skupova. Predstavnici NVO-a smatraju da su podaci koje objavljuje BHAS nepotpuni, teško pristupačni i njihova forma teško je razumljiva, te ukazuju na nepostojanje koordinacije između različitih baza podataka, koje sadrže informacije o okolišu. Brčko distrikt BiH ne posjeduje informacijski sistem za zaštitu prirode.

U BiH je trenutno u toku proces transpozicije propisa EU iz oblasti okoliša u propise u BiH, ali pregled napretka u procesu usklađivanja ovih propisa nije dostupan javnosti u smislu člana 5(3) Konvencije. Dostupnost ovakvog jednog pregleda dao bi javnosti mogućnost da prati rad nadležnih tijela u BiH na efikasniji način.

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava u članu 5.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni općih odredaba člana 5.

XIII.

Nadležni organi u BiH podatke o okolišu (uključujući propise, instrumente politike djelovanja, i sl.) distribuiraju putem internet stranica, davanjem odgovora na zahtjeve i učešćem na seminarima, radionicama i informativnim emisijama u raznim medijima. Većina institucija ima imenovanog službenika za odnose sa javnošću. Izrada elektronskih baza podataka kojima će se moći pristupiti putem interneta je u toku.

Predstavnici NVO sektora upućuju primjedbe na nepostojanje informacija na internet stranicama, iako su prethodno, od strane nadležnih institucija, upućeni na njih.

Agencije za vode u FBiH, putem svojih internet servisa, omogućile su dostupnim GIS i podatke s automatskih hidroloških stanica zainteresiranim nadležnim institucijama.

Nažalost, ne postoje inicijative kako bi pristup službenim listovima u BiH bio besplatan, čime bi se unaprijedio pristup javnosti relevantnim propisima, instrumentima politike djelovanja i međunarodnim ugovorima.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 5 o prikupljanju i distribuiranju informacija o okolišu, naprimjer, da li postoje statistički podaci u vezi s objavljenim informacijama;

XIV.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 5.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

Iste one koje su navedene pod odgovorom na isto pitanje u pogledu člana 3 Konvencije.

XV.

Zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 6 o učešću javnosti u odlučivanju o određenim djelatnostima

Navedite zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 6 o učešću javnosti u odlučivanju o određenim djelatnostima.

Objasnite na koji način se provodi svaki stav člana 6. Opišite transponiranje relevantnih definicija u članu 2, te mjere protiv diskriminacije u članu 3, stav 9.

Važne definicije iz člana 2 i uvjeti nediskriminacije iz člana 3(9) navedeni su u odgovoru za član 4.

Relevantni su:

- ZoV FBiH;
- ZoV RS;
- ZoZV BD;
- Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena utjecaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu ("Službene novine FBiH", broj: 19/04) (PPP FBiH);
- Pravilnik o projektima za koje se provodi procjena utjecaja na životnu sredinu i kriteriji za odlučivanje o obavezi provedbe i obimu procjene utjecaja na životnu sredinu ("Službeni glasnik RS", broj: 124/12) (PPUnŽS RS), Pravilnik o postrojenjima koja mogu biti izgrađena i puštena u rad samo ukoliko imaju okolinsku dozvolu ("Službeni glasnik RS", broj: 124/12) (PoP RS);
- Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena utjecaja na životnu sredinu i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu ("Službeni glasnik BD", broj: 30/06) (PPP BD);
- Pravilnik o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanja vodnih akata ("Službene novine FBiH", broj: 6/08, 57/09, 72/09, 68/12);
- Uredba o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama ("Službeni glasnik RS", broj: 35/07).

Posebno opišite sljedeće:

a) U smislu stava 1, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg:

(i) primjenjivanja odredaba člana 6, koje se odnose na odluke o tome treba li dopustiti predložene djelatnosti navedene u Aneksu i Konvenciji;

Aktivnosti navedene u Dodatku I Konvencije sadržane su u PPP FBiH/UPUnŽS RS/UoP RS/PPP BD. Za odobravanje ovih aktivnosti provodi se postupak procjene utjecaja na okoliš, a naknadno i postupak izdavanja okolinske/ekološke dozvole.

Tokom oba postupka, primjenjuju se relevantne odredbe ZoZO-a FBiH/ZoŽŽS-a RS/ZoŽŽS-a BD, a supsidijarno, ZoUP-a FBiH/ZoOUP-a RS/ZoUP-a BD.

Javnost, u skladu sa relevantnim propisima, ima mogućnost učešća u donošenju ovih odluka na propisan način.

(ii) primjenjivanja odredaba člana 6, koje se odnose na odluke o predloženim djelatnostima izvan opsega Aneksa I, a koje mogu imati značajne učinke na okoliš;

U pogledu nekih aktivnosti, pragovi sadržani u podzakonskim aktima naznačenim u gornjem dijelu teksta, spušteni su u odnosu na one naznačene u Aneksu I Konvencije. Osim toga, u FBiH i RS, kantoni i jedinice lokalne samouprave izdaju okolinske/ekološke dozvole za aktivnosti koje nisu sadržane u podzakonskim aktima naznačenim u gornjem dijelu teksta.

Javnost, u skladu sa relevantnim propisima, ima mogućnost učešća u donošenju ovih odluka na propisan način.

b) Mjere poduzete na osiguranju da zainteresirana javnost bude informirana na samom početku postupka odlučivanja o okolišu, na odgovarajući, pravovremen i efikasan način, o pitanjima navedenim u stavu 2;

Relevantni su članovi 10 i 29 ZoZO-a FBiH/12 ZoZŽS-a RS/10 i 29 ZoZŽS-a BD, a posebno članovi 61 i 62 ZoZO-a FBiH/69 – 71, 88 i 89 ZoZŽS-a RS/59 i 66 ZoZŽS-a BD. Osim toga, relevantni su članovi 124 i 126 ZoV-a FBiH/130 ZoV-a, kao i članovi 8, 9 i 10 Pravilnika o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanju vodnih akata FBiH/4, 14 i 15 Uredbe o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama RS.

U pogledu izdavanja okolinskih/ekoloških dozvola u FBiH/RS/BD, važeći propisi ne obavezuju informiranje javnosti o tačkama navedenim u stavu 2 ovog člana izričito. Ipak, tumačeći druge odredbe relevantnih propisa, može se doći do zaključka da se javnost ipak informira o svim aspektima ovog stava. To se, prije svega, odnosi na članove 36 ZoZO-a FBiH/40 ZoZŽS-a RS/35 ZoZŽS-a BD.

c) Mjere poduzete na osiguranju da vremenski rokovi za postupke u kojima učestvuje javnost budu usklađeni sa zahtjevima navedenim u stavu 3;

U FBiH javnost se obavještava o javnoj raspravi 15 dana prije održavanja javne rasprave, te javnost ima mogućnost dostaviti svoje sugestije i primjedbe nadležnom ministarstvu 30 dana od dana obavještavanja o javnoj raspravi (članovi 61 i 62 ZoZO-a FBiH). U RS (član 88 ZoZŽS-a RS) i BD (član 66 ZoZŽS-a BD) javnost može, u roku od 30 dana od dana objavljivanja obavještenja, podnijeti nadležnom organu mišljenje o zahtjevu za izdavanje ekološke dozvole.

U FBiH, rok za izjašnjenje po zahtjevu za prethodnu vodnu suglasnost, ne može biti kraći od 5, a ni duži od 30 dana od dana obavještenja o podnesenom zahtjevu, u skladu sa članom 9 Pravilnika o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanju vodnih akata FBiH. U RS, taj rok prilikom izdavanja vodopravnog akta ne može biti duži od 30 dana, u skladu sa članom 131 ZoV-a RS.

d) U smislu stava 4, mjere poduzete na osiguranju ranog učešća javnosti;

U skladu s odredbama o učešću javnosti prilikom izdavanja okolinske/ekološke dozvole i vodnih/vodopravnih akata, javnost se informira i poziva na davanje mišljenja, i primjedaba prije nego što su nadležni organi donijeli svoje odluke. Na ovaj način osigurava se rano učešće javnosti.

e) U smislu stava 5, mjere poduzete na poticanju mogućih podnosilaca zahtjeva na određivanje zainteresirane javnosti, na otpočinjanje razgovora i na pružanje informacija koje se odnose na ciljeve njihovog zahtjeva prije nego zatraže dozvolu;

Postojeći propisi ne predviđaju posebne mjere kojima bi se poticali mogući kandidati da utvrde zainteresiranu javnost, da ulaze u razgovore i da daju informacije u vezi sa ciljevima svoga zahtjeva, prije nego što zatraže dobijanje dozvole.

f) U smislu stava 6, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg:

- (i) da nadležna tijela osiguraju pristup zainteresiranoj javnosti svim informacijama važnim za odlučivanje, kako je navedeno u članu 6 i koje su na raspolaganju za vrijeme odvijanja postupka u kojem učestvuje javnost;**
- (ii) da nadležna tijela naročito osiguraju pristup zainteresiranoj javnosti informacijama navedenim u ovom stavu;**

U FBiH, javnost, u sklopu izdavanja okolinske dozvole, daje svoje mišljenje i sugestije na studiju utjecaja na okoliš (član 61 ZoZO-a FBiH). U RS i BD, javnost svoje mišljenje i primjedbe daje na studiju utjecaja na životnu sredinu u odvojenom postupku (članovi 70 ZoZŽS-a RS/59 ZoZŽS-a BD). Studija o utjecaju na okoliš/životnu sredinu sadrži sve informacije važne za odlučivanje i navedene u članu 6(6) Konvencije. Također, relevantni su članovi 36 ZoZO-a FBiH/40 ZoZŽS-a RS/35 ZoZŽS-a BD.

U pogledu procedure izdavanja vodnog akta/vodopravnog akta, relevantan je član 9 Pravilnika o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanju vodnih akata FBiH, dok je u RS relevantan član 15 Uredbe o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama RS.

Organi uprave iz Federacije BiH skrenuli su pažnju na slučajeve iz prakse, gdje su primijećene zloupotrebe javnih rasprava od strane određenih interesnih grupa i pojedinaca u zajednicama.

g) U smislu stava 7, mjere poduzete na osiguranju da se u postupcima u kojima učestvuje javnost pruži mogućnost javnosti da dostavi primjedbe, informacije, analize ili mišljenja koje smatra važnima za predloženu djelatnost;

U skladu sa članovima 36 ZoZO-a FBiH/39 ZoZŽS-a RS, zainteresiranoj javnosti bit će omogućeno učešće u postupku izvođenja dokaza. Također, bit će omogućeno podnošenje dokaza i činjenica, koje utječu na predloženu aktivnost. U skladu sa članovima 71 ZoZŽS-a RS/59 ZoZŽS-a BD, osobe koje prisustvuju javnoj raspravi o studiji utjecaja na životnu sredinu, imaju priliku na raspravi iznijeti svoje primjedbe, kao i mogućnost da te primjedbe dostave u zakonom određenom roku. U skladu sa članom 88 ZoZŽS-a RS/60 ZoZŽS-a BD, javnost može podnijeti, u pisanoj formi, svoje mišljenje o zahtjevu za izdavanje ekološke dozvole.

U FBiH, javnost se može očitovati o zahtjevu za izdavanje vodnog akta pismenim putem a, također, u skladu sa članom 9 Pravilnika o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanju vodnih akata FBiH, postoji mogućnost održavanja javne rasprave, ukoliko nadležna agencija ili organ smatra da je to potrebno.

h) U smislu stava 8, mjere poduzete na osiguranju da odluka uzima u obzir ishod učešća javnosti;

ZoZO FBiH/ZoZŽS RS/BD ne sadrže odredbe koje se odnose na to da prijedlozi i primjedbe javnosti budu uzete u obzir pri izdavanju okolinske/ekološke dozvole. Osim toga, ZoZO FBiH/ZoZŽS BD ne sadrže obavezu inkorporiranja prijedloga i primjedaba javnosti pri odobravanju studije o utjecaju na okoliš, dok, u skladu sa članom 71 ZoZŽS-a RS, nadležno ministarstvo ima obavezu da nosiocu projekta prosljedi svoju ocjenu primljenih primjedaba zainteresirane javnosti, svoj stav o tome, te da, po potrebi, naloži nosiocu projekta da izvrši izmjene i dopune studije. Konačno, u skladu sa članom 73 ZoZŽS-a RS, u obrazloženju rješenja o odobravanju studije, navodi se da li su uzete u obzir primjedbe zainteresiranih strana i javnosti. U RS, odluka po zahtjevu za izdavanje vodopravnog akta, mora sadržavati obrazloženje, s opisom provedenih radnji utvrđivanja osnovanosti ili neosnovanosti zahtjeva, s efektima i zaključcima konsultiranja javnosti, u skladu sa članom 21(1) Uredbe o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama RS.

U skladu sa relevantnim odredbama zakona koji uređuju upravni postupak, rješenje kojim se donosi odluka mora da sadrži izvedene dokaze, kao i njihovu ocjenu. Na ovaj način se ispunjavaju obaveze iz Konvencije.

i) U smislu stava 9, mjere poduzete na osiguranju da javnost bude odmah obaviještena o odluci, u skladu s odgovarajućim postupcima;

U skladu sa članovima 37 ZoZO-a FBiH/40 ZoZŽS-a RS/36 ZoZŽS-a BD, nadležni organ uprave obavještava javnost o odluci odmah nakon njenog donošenja. U RS i BD, nadležni organ uprave ima obavezu objavljivanja teksta odluke, kao i razloga na kojima je ona zasnovana. U BD postoji obaveza objavljivanja rješenja o studiji o utjecaju na životnu sredinu, u skladu sa članom 61 ZoZŽS-a BD. Članom 126 ZoV-a FBiH propisuje se obaveza dostavljanja izdatog vodnog akta zainteresiranim stranama i javnosti, ali samo na njihov zahtjev. U RS, relevantan je i član 21(2) Uredbe o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama RS.

Stranke u upravnom postupku moraju biti obaviještene o odluci, što znači da javnost koja je dala svoje komentare, treba da bude obaviještena o odluci.

j) U smislu stava 10, mjere poduzete na osiguranju da kada tijelo vlasti razmatra ili dopunjuje radne uvjete djelatnosti navedene u stavu 1, budu primijenjene odredbe stavova od 2 do 9 ovoga člana, uz vršenje neophodnih promjena, i gdje je to prikladno;

U skladu sa članom 94(3) i 95(3) ZoZŽS-a RS, javnost se obavještava o izvršenoj reviziji ekološke dozvole. U skladu sa članom 5(6) Pravilnika o postupku revizije i obnavljanju ekoloških dozvola („Službeni glasnik RS“, broj: 28/13), procedura izdavanja ekološke dozvole se prati, ukoliko dođe do značajnih promjena u radu postrojenja. U FBiH i BD trenutno je u toku usvajanje propisa koji tretiraju reviziju okolinskih/ekoloških dozvola.

Procedura izdavanja vodnog akta/vodopravnog akta slijedi se kod procedure izmjene vodnog akta/vodopravnog akta u FBiH i RS. Korelacija između procedure produženja i preispitivanja vodnog akta i učešća javnosti nije definirana.

k) U smislu stava 11, mjere poduzete na primjeni odredaba člana 6 na odluke o tome treba li dopustiti namjerno oslobađanje genetski izmijenjenih organizama u okoliš;

Više podataka o mjerama poduzetim radi primjene odredaba člana 6 na odluke o tome treba li dopustiti namjerno oslobađanje genetski izmijenjenih organizama u okoliš, sadržane su u odgovoru na pitanja po članu 6 *bis*.

Prepreke u provedbi člana 6.

XVI.

Iako je zakonima oba entiteta predviđeno učešće javnosti, predstavnici NVO-a ukazuju na probleme kada neki projekt ima utjecaj na građane drugog entiteta. Tako, prema mišljenju predstavnika NVO sektora, u određenim slučajevima iz prakse, oni se ne pozivaju na javne rasprave, ili se javne rasprave ne održavaju u njihovoj blizini, iako su posljedice u njihovoj životnoj sredini. Nepostojanje zakonske obaveze inkorporiranja prijedloga i primjedaba javnosti pri odobravanju studije o utjecaju na okoliš/životnu sredinu, odnosno, uskraćivanja detaljnih obrazloženja u svojim odlukama od strane institucija vlasti, djeluje demotivirajuće na javnost, koja pokušava učestvovati u ovim procesima.

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava u članu 6.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni općih odredaba člana 6.

XVII.

Približno tri od četiri NVO-a, koji su dostavili odgovore u okviru izrade drugog izvještaja, uzeli su učešće u javnim raspravama. Javne rasprave, na kojima su predstavnici NVO-a učestvovali, mogu se odnositi na javne rasprave u pogledu izdavanja potrebnih odobrenja za aktivnosti navedene u Prilogu I Konvencije, ali i u pogledu usvajanja određenih propisa, strategija i planova. U jednom od četiri slučaja, NVO-ima nije osiguran pristup dokumentaciji korištenoj na raspravi. No, i pored ovog, evidentan je trend efektnog oglašavanja rasprava i dobrog odaziva predstavnika NVO-a na rasprave, odnosno zadovoljavajućeg učešća predstavnika javnosti u proceduri davanja odobrenja za aktivnosti naznačene u Prilogu I Konvencije.

Detaljniji podaci o učešću javnosti u smislu člana 6 Konvencije ne postoje. Također, ne postoje podaci o postupcima iz kojih je isključena javnost.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 6 o učešću javnosti u odlučivanju o određenim djelatnostima, naprimjer, da li postoje statistički podaci ili druge informacije o učešću javnosti u odlučivanju o određenim djelatnostima ili o odlukama da se ne primijene odredbe ovog člana na predložene aktivnosti čija je svrha odbrana države.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 6.

XVIII.

Iste one koje su navedene pod odgovorom na isto pitanje u pogledu člana 3 Konvencije.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

Navedite odgovarajuće praktične i/ili druge mogućnosti za učešće javnosti u pripremama planova i programa koji se odnose na okoliš u skladu sa članom 7. Opišite transponiranje relevantnih definicija u članu 2, te mjere protiv diskriminacije u članu 3, stav 9.

Važne definicije iz člana 2 i uvjeti nediskriminacije iz člana 3(9), navedeni su u odgovoru za član 4.

Relevantni su:

- ZoZZ FBiH;
- Zakon o upravljanju otpadom FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 33/03, 72/09) (ZoUO FBiH);
- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10) (ZPP FBiH); ZoZP FBiH;
- ZoV FBiH;
- Poslovnik Zastupničkog doma Parlamenta FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 69/07);
- ZoŽS RS;
- ZoZP RS;
- ZoV RS;
- ZoZV RS; Zakon o upravljanju otpadom RS ("Službeni glasnik RS", broj: 53/02, 65/08) (ZoUO RS);
- Poslovnik Narodne skupštine RS ("Službeni glasnik RS", broj: 31/11);
- ZoZZ BD;
- Zakon o upravljanju otpadom BD ("Službeni glasnik BD", broj: 25/05, 1/05, 19/07, 2/08, 2/09) (ZoUO BD);
- Poslovnik o radu Skupštine BD ("Službeni glasnik BD", broj: 17/08, 20/10).

Novi ZoŽS RS sadrži detaljne odredbe o strateškoj procjeni utjecaja na životnu sredinu. I druga dva zakona o zaštiti okoliša sadrže odredbe o strateškoj procjeni, ali su one jako ograničene i ne obuhvataju javnost. Strateška procjena vrši se za planove i programe iz raznih oblasti koje imaju utjecaj na okoliš (glava VI ZoŽS-a RS). Članom 55 detaljnije se uređuje učešće javnosti u izradi planova i programa.

U FBiH, iako ne postoje odredbe o učešću javnosti tokom izrade strateške procjene utjecaja na okoliš, javnost je uključena u proces izrade prostornih planova u skladu sa ZPP FBiH. Tako je, recimo, u toku izrade i usvajanja Prostorne osnove za "Prostorni plan FBiH za period 2008.-2028. godine", tokom 2011. godine, održano 10 javnih rasprava, u kojima je učešće uzela i javnost. Slične odredbe sadržane su u relevantnim propisima RS i BD.

Relevantni su članovi 1 ZoZZ-a FBiH/3 ZoZZ-a BD, u skladu sa kojima javnost učestvuje u postupku utvrđivanja i donošenju planova i programa zaštite zraka. U RS, usvajanjem novog Zakona, ovakva odredba je ukinuta.

Javnost učestvuje u izradi planova upravljanja riječnim slivovima, u skladu sa članovima 25 i 26 ZoV-a FBiH/25 i 26 ZoV-a RS, te u skladu s Uredbom o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama RS. Javnosti se također daju na uvid dokumenti koji se koriste u izradi plana upravljanja. Na nacrt plana, pravne i fizičke osobe mogu dostaviti primjedbe. Učešće javnosti predviđeno je i u detaljnijim planovima i programima upravljanja vodama, u skladu sa članom 41 ZoV-a FBiH.

Zakoni o zaštiti prirode također predviđaju odredbe o učešću javnosti u odlučivanju. Članovi 146, 15, 200 i 201, samo su neki od članova ZoZP-a FBiH koji propisuju obavezu učestvovanja javnosti u odlučivanju. U RS, relevantni su članovi 14(a) i 33(b) ZoZP-a RS.

Mogućnosti za učešće javnosti u pripremama politika djelovanja koje se odnose na okoliš u skladu sa članom 7.

U skladu sa članom 227 Poslovnika Narodne skupštine RS ("Službeni glasnik RS", broj: 31/11)/177 Poslovnika Zastupničkog doma Parlamenta FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 69/07)/129 Poslovnika o radu Skupštine BD ("Službeni glasnik BD", broj: 17/08, 20/10) na planove, programe, i druge akte o kojima se odlučuje na skupštinama/parlamentu, primjenjuju se odredbe relevantnih poslovnika o učešću javnosti prilikom usvajanja zakona, ako to nije drugačije određeno (pogledati pod XXIV). U skladu sa članovima 1 ZoZZ-a FBiH/3 ZoZZ-a BD, javnost učestvuje u postupku utvrđivanja politike zaštite zraka. Udruženja za zaštitu okoliša učestvuju u izradi Strategije upravljanja

otpadom/Strategije upravljanja čvrstim otpadom (član 8(3)(4) ZoUO-a FBiH/8(1)(3) ZoUO-a RS/8(1) (2) ZoUO-a BD), kantonalnog plana za upravljanje otpadom (član 9(5) ZoUO-a FBiH) i općinskim planom za upravljanje otpadom/lokalnim planom upravljanja čvrstim otpadom (član 10(3) ZoUO-a FBiH/10(2) ZoUO-a RS). Pojedine općine u BiH, također su izradile smjernice za učešće javnosti pri izradi lokalnih planova upravljanja otpadom (Derвента, Lukavac), što je u praksi imalo pozitivan efekt na učešće javnosti.

Prepreke u provedbi člana 7.

XXI.

Javnost učestvuje u pripremi i izradi Strategije o vodama (član 24, stav 4 ZoV-a FBiH), kojom se definira politika upravljanja vodama. Također, savjetodavna vijeća za vodna područja, u čijem radu učestvuju predstavnici NVO-a, učestvuju u pripremi planova i strategija u skladu sa članom 165 ZoV-a FBiH/185 ZoV-a RS. Slična funkcija je također predviđena za savjetodavna vijeća za okoliš u BiH.

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava u članu 7.

Predstavnici NVO-a imaju veliki broj zamjerki na nedostatak transparentnosti u odabiru NVO-a u savjetodavnim vijećima. Također, problem predstavlja mali broj predviđenih mjesta za predstavnike NVO-a u tim vijećima.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni općih odredaba člana 7.

XXII.

Zabilježeno je da je 57% NVO-a, koji su dostavili odgovore u okviru izrade drugog izvještaja, uzelo učešće u izradi propisa, planova i programa.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 7 o učešću javnosti u odlučivanju o određenim djelatnostima.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 7.

XXIII.

Iste one koje su navedene pod odgovorom na isto pitanje u vezi sa članom 3 Konvencije.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

XXIV.

Aktivnosti realizirane u cilju promoviranja učešća javnosti u postupku izrade propisa i pravila od značaja za okoliš, u skladu s odredbama člana 8

Opišite aktivnosti koje su realizirali nadležni organi u cilju promoviranja efikasnog učešća javnosti u postupku izrade propisa i drugih zakonski obavezujućih akata od značaja za okoliš, u skladu s odredbama člana 8. Opišite transponiranje relevantnih definicija u članu 2, te mjere protiv diskriminacije u članu 3, stav 9. Važne definicije iz člana 2 i uvjeti nediskriminacije iz člana 3(9) navedeni su u odgovoru za član 4.

Članom 204 Poslovnika Narodne skupštine RS/173 Poslovnika Zastupničkog doma Parlamenta FBiH/129 Poslovnika o radu Skupštine BD definirano je da, nakon završenog razmatranja nacrtu zakona, zastupničko tijelo može odlučiti da nacrt stavi na javnu raspravu, ako se zakonom uređuju pitanja koja su od posebnog značaja za građane. Javnost daje konkretne prijedloge, sugestije, primjedbe na javnim skupovima, u okviru javne rasprave, ili dostavlja elektronskom poštom, često i pismenim putem, podnescima. Nije obavezno da se mišljenje javnosti uvrsti u konačni akt, ali je potrebno dati objašnjenje. Javnost ima pravo pokrenuti upravni spor, ukoliko se njeno mišljenje ne uvaži. Također, udruženja za zaštitu okoliša učestvuju u radu Savjetodavnog vijeća za okoliš/životnu sredinu, koje učestvuju u izradi općeprimjenjivih pravno obavezujućih pravila.

Promoviranje učešća javnosti u izradi propisa i drugih obavezujućih pravila ostvaruje se, između ostalog, kroz pozive za učešće na javnim raspravama.

Smjernicama za postupanje organa uprave RS o učešću javnosti i konsultacijama u izradi zakona ("Službeni glasnik RS", broj: 123/08, 73/12), definirano je da se propisi, za koje se utvrdi da su od interesa za javnost, objavljuju na internet stranici radi dostavljanja primjedaba i sugestija od strane javnosti.

XXV.

Prepreke u provedbi člana 8.

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava u članu 8.

Predstavnici NVO-a smatraju da, u pojedinim slučajevima, nacrti zakona nisu dostupni putem interneta.

XXVI.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 8.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba o učešću javnosti u smislu člana 8.

XXVII.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 8.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

Iste one koje su navedene pod odgovorom na isto pitanje u vezi sa članom 3 Konvencije.

Navedite zakonodavne, regulatorne i druge mjere kojima se provode odredbe člana 9 o pristupu pravdi u pitanjima od značaja za okoliš.

Objasnite na koji način se provodi svaki stav člana 9. Opišite transponiranje relevantnih definicija u članu 2, te mjere protiv diskriminacije u članu 3, stav 9.

U skladu sa članom II Ustava BiH, Evropska konvencija o ljudskim pravima direktno se primjenjuje u BiH i ima prioritet nad svim ostalim zakonima. Aarhuska konvencija nema direktnu primjenu u BiH. U skladu s time, sudovi u BiH primjenjuju Aarhusku konvenciju kroz odredbe, koje su prenesene u zakonodavstvo BiH.

Relevantni su:

- ZoSPI – ZoSPI BiH/FBiH/RS;
- Zakon o upravnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13) (ZoUP BiH);
- Zakon o Sudu BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 49/09-prečišćeni tekst, 74/09 i 97/09);
- ZoSPI BiH;
- Zakon o upravnim sporovima BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj: 19/02, 88/07, 83/08, 74/10) (ZoUS BiH);
- ZoZO FBiH;
- Zakon o upravnim sporovima FBiH (“Službene novine FBiH”, broj: 9/05) (ZoUS FBiH);
- ZoSPI FBiH;
- Zakon o sudovima FBiH (“Službene novine FBiH”, broj: 38/05, 22/06, 63/10) (ZoS FBiH);
- Zakon o upravnim sporovima RS (“Službeni glasnik RS”, broj: 109/05) (ZoUS RS);
- ZoSPI RS;
- ZoZŽS RS;
- Zakon o sudovima RS (“Službeni glasnik RS”, broj: 111/04, 109/05, 37/06, 119/08) (ZoS RS);
- Zakon o upravnim sporovima BD (“Službeni glasnik BD”, broj: 4/00, 1/01) (ZoUS BD);
- ZoZŽS BD;
- Zakon o sudovima BD (“Službeni glasnik BD”, broj: 19/07, 20/07, 39/09, 31/11) (ZoS BD).

Posebno opišite sljedeće:

a) U smislu stava 1, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg:

- (i) Svaka osoba koja smatra da njen zahtjev za informacijama, u skladu s odredbama člana 4, nije obrađen u skladu s odredbama tog člana, ima pravo na žalbeni postupak pred nadležnim sudom ili drugim neovisnim i nepristrasnim tijelom utvrđenim zakonom;**

U skladu sa članom 38 ZoZO-a FBiH/41 ZoZŽS-a RS/37 ZoZŽS-a BD, podnosilac zahtjeva, čiji zahtjev nije razmatran, ili je nepravедno odbijen, ili na njega nije adekvatno odgovoreno, ima pravo pokrenuti postupak zaštite svojih prava. Pored odredaba iz *lex specialis*, slične odredbe sadržane su i u *lex generalis*. U skladu sa ZoSPI-em BiH/FBiH/RS, u slučaju nemogućnosti postupanja po zahtjevu ili postupanja po istom, podnosilac će biti obaviješten o svojim pravima. Pored ovoga, članovima 15(2) ZoUP-a BiH/11(3) ZoUP-a FBiH/12(3) ZoOUP-a RS/11(2) ZoUP-a BD propisuje se da stranka ima pravo žalbe i onda kada organ nije u određenom roku donio rješenje po njenom zahtjevu.

Na ovaj postupak se primjenjuju, pored odredaba ZoZO-a FBiH/ZoZŽS-a RS/ZoZŽS-a BD, i odredbe ZoUP-a BiH/ZoUP-a FBiH/ZoOUP-a RS/ZoUP-a BD.

- (ii) Tamo gdje postoje odredbe o žalbenom postupku pred nadležnim sudom, podnosilac žalbe mora imati mogućnost pristupa postupku bez neopravdanog odlaganja, kako je to propisano zakonom, bez naknade, ili uz razumnju naknadu na ime troškova postupka pred nadležnim organom ili drugim neovisnim i nepristrasnim tijelom osim suda;**

Prije pokretanja upravnog spora, kada je to zakonom određeno, dozvoljena je žalba drugostepenom upravnom organu. Članom 11 ZoUP-a BiH/14 ZoUP-a FBiH/14 ZoOUP-a RS/14 ZoUP-a BD, propisano je da se upravni postupak vodi brzo i sa što manje troškova po stranku, ali tako da se pribavi sve što je potrebno za pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja i za donošenje zakonitog i pravilnog rješenja.

- (iii) **Konačna odluka, propisana odredbama ovog stava, obavezujuća je za javni organ koji raspolaže informacijama, te su razlozi za njeno donošenje navedeni u pisanom obliku, barem u slučaju uskraćivanja prava na pristup informacijama;**

Relevantni su članovi 3 ZoUS-a BiH/3 ZoUS-a FBIH/3 ZoOUS-a RS/3 ZoUS-a BD. U skladu s članovima 7 ZoS-a FBIH/7 ZoS-a RS/8 ZoS-a BD, odluke sudova u BiH obavezujuće su na teritoriju FBIH/RS/BD. Također, relevantan je i član 8 Zakona o Sudu BiH.

- b) U okviru odredaba važećih lokalnih propisa, mjere poduzete kako bi se osiguralo da osobe u postupku, koje ispunjavaju kriterije utvrđene odredbama stava 2, imaju mogućnost pristupa žalbenom postupku pred sudom i/ili drugim neovisnim i nepristrasnim tijelom utvrđenim zakonom, u cilju osporavanja zakonitosti bilo koje odluke, postupka ili propusta propisanog odredbama člana 6, u materijalnom i proceduralnom smislu;**

Relevantni su članovi 15(3) ZoUP-a BiH/11(3) ZoUP-a FBIH/12(3) ZoOUP-a RS/11(2) ZoUP-a BD. Osim toga, relevantni su članovi 39 ZoZO-a FBIH/42 ZoZŽS-a RS.

- c) U smislu stava 3, mjere poduzete kako bi se osiguralo, da kada osobe u postupku ispunjavaju kriterije propisane odredbama važećih zakona na lokalnom nivou, te osobe imaju mogućnost pristupa upravnom ili sudskom postupku u cilju osporavanja postupaka ili propusta fizičkih osoba ili javnih organa koji su u suprotnosti s odredbama propisa na lokalnom nivou od značaja za okoliš;**

Članom 213 ZoUP-a BiH/221 ZoUP-a FBIH/211 ZoOUP-a RS/208 ZoUP-a BD, dopuštena je žalba strankama, kao i tužiocu, pravobranioocu i drugim organima, protiv rješenja kojim je, u upravnom postupku, povrijeđen zakon u korist pojedinca ili pravne osobe, a na štetu javnog interesa. Članovima 2 ZoUS-a BiH/2 ZoUS-a FBIH/2 ZoOUS-a RS/2 ZoUS-a BD, propisuje se da pravo pokretanja upravnog spora ima građanin ili pravna osoba, ako je konačnim upravnim aktom povrijeđeno neko njegovo pravo, ili neposredni lični interes zasnovan na zakonu.

- d) U smislu stava 4, mjere poduzete na osiguranju sljedećeg:**

- (i) Procedure propisane odredbama stavova 1, 2 i 3 pružaju dovoljan i efikasan pravni lijek;**

Relevantan je član 14(3)(b) ZoSPI-a, kao i članovi 15 i 201 ZoUP-a BiH/11 i 208 ZoUP-a FBIH/12 i 198 ZoOUP-a RS/11 i 195 ZoUP-a BD. Pored ovoga, relevantni su i članovi 8 i 9 ZoUS-a BiH/8, 9 i 10 ZoUS-a FBIH/7 i 8 ZoUS-a RS/6, 7 i 8 ZoUS-a BD, kao i članovi 10 i 39 ZoZO-a FBIH/12 i 42 ZoZŽS-a RS/10 ZoZŽS-a BD. Također, relevantni su članovi 108(1)(8) i 126(3) ZoV-a FBIH/133 i 135 ZoV-a RS.

- (ii) Takve procedure ispunjavaju zahtjeve propisane odredbama ovog stava;**

Odluke sudova i drugih tijela dostupne su javnosti.

- (e) U smislu stava 5, mjere poduzete kako bi se osiguralo da javnost ima uvid u informacije o pristupu žalbenom postupku pred upravnim ili sudskim organom.**

Članom 20 ZoSPI-a propisuje se da su organi uprave dužni izdati vodič koji, između ostalog, sadrži podatke o pravnim lijekovima. Troškove postupka snose stranke, u ovisnosti o ishodu postupka.

XXIX.

Prepreke u provedbi člana 9

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava člana 9.

U većini slučajeva, nadležne institucije nisu donijele vodič propisan u članu 20 ZoSPI-a. NVO sektor smatra da je postojeća procedura presložena i prekomplikirana, te da su troškovi angažiranja advokata za rad na ovim predmetima preveliki za njih, što je i vidljivo iz dostavljenih odgovora NVO sektora, gdje veoma mali broj njih koristi usluge pravnika (ne nužno specijaliziranih za ovu oblast). Trenutno, u BiH ne postoje sudije ili tužiocu koji su specijalizirali okolišno pravo. Ipak, u njihovu edukaciju u ovom smislu su, u protekle dvije godine, uloženi značajni naporu, te su daljnje aktivnosti planirane za nadolazeći period.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 9.

XXX.

Prema podacima zaprimljenim od 16 od ukupno 18 nadležnih sudova u BiH, u periodu od januara 2011. do augusta 2013. godine, u BiH je odlučeno u 39 predmeta po rješenju o odbijanju zahtjeva za pristup informacijama. Ovi predmeti uključuju i predmete koji se ne odnose na okoliš. U polovini slučajeva, tužba je usvojena, dok je u jednom od četiri slučaja tužba odbijena. U ostalim slučajevima, tužba je ili odbačena, ili sud nije podnio podatke o tome kako je predmet riješen.

Ipak, broj slučajeva u kojima je zahtjev za pristup podacima odbijen, ili na zahtjev nije odgovoreno, mnogo je veći. Samo dvije nevladine organizacije, koje su dostavile odgovore u okviru izrade Drugog nacionalnog izvještaja, iskoristile su pravo na pravni lijek. Jednoj od te dvije nevladine organizacije odgovoreno je na svih sedam podnesenih zahtjeva, nakon što se ona obratila Instituciji ombudsmana. Druga nevladina organizacija pokrenula je upravni spor koji je bio u toku u momentu pisanja izvještaja.

U pogledu broja predmeta po odluci o okolinskoj/ekološkoj dozvoli, evidentirano je ukupno pet predmeta, s tim što su od tog broja, dva predmeta još u toku.

Tokom pripreme Drugog nacionalnog izvještaja, jedino je FMOiT dostavio evidenciju o postupcima u pogledu izdavanja okolinskih/ekoloških dozvola.

Konačno, u skladu sa ZoSPI-em BiH, zainteresirani se mogu obratiti Instituciji ombudsmana, uporedo s obraćanjem drugostepenom organu, ukoliko javni organ ne udovolji zahtjevu. U toku 2013. godine, ova Institucija zaprimila je pet žalbi, koje se odnose na pitanje slobode pristupa informacijama u oblasti okoliša, od kojih se većina odnosi na pitanja dobijanja okolinskih/ekoloških dozvola, nereagiranja nadležne inspekcije, itd.

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba o pristupu pravdi iz člana 9, naprimjer, da li postoje statistički podaci u vezi sa pristupom pravdi u pitanjima od značaja za okoliš, te da li postoje mehanizmi za pružanje pomoći u cilju otklanjanja ili ublažavanja efekta finansijskih i drugih prepreka za pristup pravdi.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 9.

XXXI.

Iste one koje su navedene pod odgovorom na isto pitanje u vezi sa članom 3 Konvencije.

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje:

Članovi od 10 do 22 nisu za nacionalnu provedbu.

Opći komentari o ciljevima Konvencije

XXXII.

Kroz pristup informacijama o okolišu od strane javnosti, njihovim učešćem u donošenju odluka koje mogu imati utjecaj na okoliš, te pristupu sudskim postupcima, ukoliko se njihova prava krše, javnost utječe na rad relevantnih institucija, te na taj način doprinosi osiguranju prava sadašnjih i budućih generacija na okoliš prikladan za život.

Ukoliko je to potrebno, navedite na koji način provedba Konvencije doprinosi zaštiti prava svake osobe, sada i u budućnosti, da živi u okruženju koje zadovoljava zahtjeve za održanje zdravlja i blagostanja te osobe.

U vezi sa zakonodavnim, regulatornim i drugim mjerama kojima se provode odredbe o učešću javnosti u donošenju odluka o namjernom puštanju u okoliš i plasmanu genetski modificiranih organizama na tržište, odredbama člana 6 *bis* opisuje se sljedeće:

Za ovu oblast, najrelevantniji pravni akt je ZoGMO. Na osnovu tog akta, tokom 2012. godine donesen je niz podzakonskih akata, koji su samo djelimično relevantni za predmet ovog izvještaja. Primarni nadležni organ je ASH, koji ulaže znatne napore u podizanju nivoa svijesti u ovoj oblasti. U skladu sa ZoGMO-om, uspostavljeno je funkcionalno Vijeće za GMO. Podaci o postupcima odobravanja nadležnog organa u skladu sa ZoGMO-om su javni, u skladu sa članom 17(1) istog Zakona.

a) **U smislu stava 1 člana 6 *bis* i:**

(i) **Stava 1 Aneksa I *bis*, potrebno je da strana potpisnica uvede potrebne odredbe u svoj regulatorni okvir, kako bi se osiguralo efikasno informiranje i učešće javnosti u donošenju odluka obuhvaćenih odredbama člana 6 *bis*;**

U skladu sa članom 17 ZoGMO-a, nadležni organ, u postupku za izdavanje odobrenja za namjerno unošenje GMO-a u okoliš, daje rok od 30 dana za uvid i omogućava davanje mišljenja i primjedaba javnosti na:

- Sadržaj zahtjeva;
- Sadržaj tehničke dokumentacije;
- Procjenu rizika;
- Sadržaj mišljenja Vijeća za GMO.

Potrebno je provesti javnu raspravu prije izrade izvještaja o procjeni prikladnosti stavljanja na tržište GMO-a ili proizvoda od GMO-a (član 44 ZoGMO-a BiH) i prije izdavanja odobrenja za stavljanje GMO-a u promet (član 47 ZoGMO-a BiH).

(ii) **Stava 2 Aneksa I *bis*, svi izuzeci predviđeni regulatornim okvirom strane potpisnice u pogledu procedure učešća javnosti propisani odredbama Aneksa I *bis* i kriteriji koji se odnose na te izuzetke;**

U skladu sa članom 17 ZoGMO-a, javnost je uključena u svaki postupak za dobijanje odobrenja za namjerno unošenje GMO-a u okoliš.

(iii) **Stava 3 Aneksa I *bis*, mjere koje za cilj imaju davanje javnosti na uvid na odgovarajući, pravovremen i efikasan način, sažetka obavijesti o davanju suglasnosti za namjerno puštanje u okoliš i plasman na tržište takvih genetski modificiranih organizama, kao i davanje na uvid izvještaja o procjeni, ukoliko takav izvještaj postoji;**

U skladu sa članom 17 ZoGMO-a, nadležni organ dužan je, u postupku za izdavanje odobrenja za namjerno unošenje GMO-a u okoliš, javnosti dati na uvid:

- Sadržaj zahtjeva;
- Sadržaj tehničke dokumentacije;
- Procjenu rizika;
- Sadržaj mišljenja Vijeća za GMO.

Javni poziv, u kojem se navodi mjesto i vrijeme za uvid u akte, naznačene u gornjem dijelu teksta, te postupak davanja mišljenja i primjedaba, objavljuje se putem sredstava javnog informiranja i internet stranice ASH-a. Rok u kojem nadležni organ daje na uvid i omogućava davanje mišljenja i primjedaba je 30 dana.

(iv) **Stava 4 Aneksa I *bis*, mjere poduzete da bi se osiguralo da se informacije navedene u tom stavu ni u kojem slučaju ne mogu smatrati povjerljivim informacijama;**

U skladu sa članom 8(2) ZoGMO-a, nadležni organ odlučuje koji će se podaci u postupku smatrati povjerljivim i o odluci obavještava podnosioca zahtjeva. Osim toga, stavom 3 istog člana propisuje se da se podaci, navedeni u stavu 4 Aneksa I *bis* ne mogu smatrati tajnim.

(v) **Stava 5 Aneksa I *bis*, mjere poduzete da bi se osigurala transparentnost u postupku donošenja odluka i javnosti omogućio pristup relevantnim informacijama o procedurama, kao što su, naprimjer, sljedeće informacije:**

a. **Priroda odluke;**

- b. Javni organ nadležan za donošenje odluke;
- c. Način za ostvarenje učešća javnosti, propisan odredbama stava 1 Aneksa I bis;
- d. Informacije o javnom organu od kojeg je moguće dobiti relevantne informacije;
- e. Informacije o javnom organu kojem je moguće dostaviti komentare, kao i informacije o rokovima za dostavljanje komentara.

U pogledu postupka za izdavanje odobrenja za namjerno unošenje GMO-a u okoliš, javnosti se, u skladu sa članom 17(2)(d) ZoGMO-a, daje na uvid sadržaj mišljenja Vijeća za GMO, za koji se može reći da sadrži prirodu moguće odluke. Osim toga, u skladu sa stavom 3 istog člana, javnosti se predočava način učešća javnosti, a relevantne informacije dostupne su putem internet stranice ASH-a. Komentari se mogu podnijeti ASH-u, FMPViš-u, MPŠiV-u, Upravi Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, Uredu za veterinarstvo BiH, ovisno o tome radi li se o namjernom unošenju GMO-a u okoliš, ili pak o njihovom stavljanju na tržište.

- (vi) Stava 6 Aneksa I bis, mjere poduzete kako bi se osiguralo da postupak propisan u interesu provedbe stava 1 Aneksa I bis omogućava predstavnicima javnosti da na odgovarajući način dostave komentare, informacije, analize ili mišljenja koja smatraju relevantnim za predloženo namjerno puštanje u okoliš ili plasman na tržište;**

U pogledu postupka za izdavanje odobrenja za namjerno unošenje GMO-a u okoliš, javnost ima mogućnost dati svoje mišljenje i primjedbe. Zakon, nažalost, ne sadrži odredbe koje detaljnije propisuju proceduru izdavanja odobrenja za stavljanje na tržište GMO-a, osim toga da je potrebna provedba javne rasprave.

- (vii) Stava 7 Aneksa I bis, mjere poduzete da bi se osiguralo uzimanje u razmatranje ishoda učešća javnosti, organiziranog u skladu s odredbama stava 1 Aneksa I bis;**

U skladu sa članovima 44 i 47 ZoGMO-a, nadležni organ dužan je provesti javnu raspravu prije izdavanja odobrenja za stavljanje GMO-a na tržište. Osim toga, u skladu sa članom 17(4) ZoGMO-a, nadležni organ dužan je, u obrazloženju rješenja, unijeti svoje izjašnjenje o primjedbama i mišljenju javnosti.

- (viii) Stava 8 Aneksa I bis, mjere poduzete kako bi se osiguralo da je tekst odluka koje je nadležni javni organ donio na osnovu odredaba Aneksa I bis dostupan javnosti, kao i razlozi i argumenti na osnovu kojih se došlo do donošenja tih odluka;**

U skladu sa članom 48(2) ZoGMO-a, odobrenje za stavljanje GMO-a na tržište, osim podataka koji su propisani i označeni kao povjerljivi, i procjena rizika za zdravlje ljudi, biološku raznolikost i okoliš, moraju biti dostupni javnosti.

- (b) U smislu stava 2 člana 6 bis, na koji način zahtjevi utemeljeni na odredbama Aneksa I bis dopunjavaju i daju doprinos realizaciji nacionalnog okvira za očuvanje biosigurnosti strane potpisnice, te na koji su način usuglašeni sa Protokolom o biosigurnosti iz Kartagene, koji je sastavni dio Konvencije o biodiverzitetu.**

Relevantni su članovi 2(b), 3, 4(4), 10, 13, 19, 32, 34, 38(4), 39, 43, 46 i 49 ZoGMO-a.

Prepreke u provedbi člana 6 bis i Aneksa I bis

XXXIV.

Do izrade ovog izvještaja nije postojao niti jedan zahtjev za izdavanje odobrenja za stavljanje GMO-a na tržište. Shodno tome, prepreke u praksi nisu identificirane.

Opišite bilo koje prepreke na koje se naišlo u provedbi bilo kojeg stava člana 6 bis i Aneksa I bis.

XXXV.

Daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 6 bis i Aneksa I bis

---

Navedite daljnje informacije o praktičnoj primjeni odredaba člana 6 bis o učešću javnosti u donošenju odluka o namjernom puštanju u okoliš i plasmanu genetski modificiranih organizama na tržište, naprimjer, da li postoje statistički podaci u vezi s učešćem javnosti u donošenju takvih odluka, ili podaci o odlukama razmatranim na osnovu odredaba stava 2 Aneksa I bis o izuzecima u pogledu postupka za ostvarenje učešća javnosti propisanim odredbama tog Aneksa.

Pogledati pod XXXIV. Također, nadležni organi odgovaraju na upite javnosti u pogledu GMO-a, mada se o ovome ne vodi odvojena evidencija. Osim toga, nadležni organi ulažu napore u podizanje nivoa svijesti o GMO-u.

XXXVI.

Internet adrese relevantne za provedbu člana 6 bis

Navedite relevantne internet adrese, ako postoje, uključujući tu i internet adrese registara odluka i saopćenja u vezi sa genetski modificiranim organizmima:

Agencija za sigurnost hrane BiH - <http://www.fsa.gov.ba/>

XXXVII.

Naknadne aktivnosti u vezi sa poštivanjem odredaba

Ukoliko se desi da, nakon razmatranja izvještaja ili bilo koje od preporuka Komisije za provedbu Konvencije, strane potpisnice na svom zadnjem održanom sastanku donesu odluku o poduzimanju mjera u vezi sa provedbom Konvencije u Vašoj državi, molimo navedite (a) o kojim mjerama je riječ; i (b) koje je konkretne radnje poduzela Vaša država u cilju provedbe mjera koje za cilj imaju ostvarenje poštivanja odredaba Konvencije.

Molimo, pozovite se i na druga relevantna poglavlja, ukoliko za tim postoji potreba.

Na zadnjem sastanku država potpisnica Konvencije, održanom u Moldaviji 2011. godine, Bosni i Hercegovini nisu upućene nikakve preporuke u vezi sa provedbom Konvencije u BiH.

**Формат за
извјештај
о примјени
Архуске конвенције
у складу с одлуком IV/4
(ECE/MP.PP/2011/2/Add.1)**

**ИЗВЈЕШТАЈ О ПРИМЈЕНИ
АРХУСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ – 2013. година**

**Сљедећи извјештај достављен је у име Босне и Херцеговине,
у складу с одлукама I/8, II/10 и IV/4, у сљедећој форми**

ИЗВЈЕШТАЈ О ПРИМЈЕНИ

Странка	Босна и Херцеговина
Национални focal point	
Пуни назив институције:	Министарство околиша и туризма ФБиХ
Име и функција службеника:	Младен Рудеж, Национални focal point, помоћник министра
Адреса:	Марка Марулића 2, 71 000 Сарајево, Босна и Херцеговина
Телефон:	+387 33/726-712
Факс:	+387 33/649-002
И-мејл:	mladen@fmoit.gov.ba

Процес припреме извјештаја

I.

Власти Босне и Херцеговине (БиХ) су у изради извјештаја користиле процедуру за извјештавање, која је прилагођена условима у БиХ. Припрему Другог националног извјештаја о примјени Архуске конвенције у БиХ, као што је то био случај и са првим, подржала је Мисија ОЕБС-а у БиХ, кроз пројекат који је дефинисала Влада Њемачке, те Иницијатива за животну средину и сигурност. Овај Извјештај представља надопуну Националног извјештаја о примјени Архуске конвенције, који је БиХ поднијела први пут крајем 2010. године.

У сарадњи са Министарством спољне трговине и економских односа БиХ (МСТЕО), сачињен је упитник за израду извјештаја који је потом послан на адресе 31 институције на државном, ентитетском и нивоу Брчко дистрикта БиХ (БД). Поред тога, уз подршку мреже Архус центара у БиХ, упитник је достављен и на адресе 156 невладиних организација у БиХ. Двадесет три невладине организације у БиХ доставиле су податке о примјени Архуске конвенције, гледано из њиховог угла. Радна верзија извјештаја достављена је и на коментар партнерима у Иницијативи за животну средину и сигурност: РЕЦ-у, УНДП-у, УНЕП-у, те Делегацији Европске уније у БиХ.

О радној верзији извјештаја одржане су јавне расправе у пет градова у БиХ, и то: у Сарајеву, Бањој Луци, Брчком, Тузли и Мостару, а јавности је дата могућност да своје коментаре достави у писаној форми или на и-мејл адресу.

Опишите укратко активности које су обављене у процесу припреме извјештаја, односно, наведите информације о врсти јавних органа власти које су консултоване или које су дале допринос припреми извјештаја, о начину на који је јавност консултована, о начину на који су јавне консултације узете у обзир, те о материјалу који је коришћен као основа за припрему извјештаја.

II.

Посебне околности важне за разумијевање извјештаја

Наведите било које посебне околности које су релевантне за разумијевање извјештаја, на примјер, да ли постоји федерална и/или ецентрализована структура одлучивања, да ли одредбе Конвенције директно утичу на њено ступање на снагу или да ли су финансијска ограничења већа препрека примјени (није обавезно).

Уставом Босне и Херцеговине, државу административно чине два ентитета: Федерација Босне и Херцеговине (ФБиХ) и Република Српска (РС) и Брчко Дистрикт БиХ (БД БиХ), као локална самоуправна јединица. Према Уставу, државни ниво власти нема директне надлежности у сфери заштите животне средине. Ипак, у складу са Законом о министарствима и другим органима управе БиХ („Службени гласник БиХ“, бројеви: 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 и 103/09), МСТЕО је надлежан за обављање послова и задатака, из надлежности БиХ, који се односе на дефинисање политике дјеловања, темељних принципа, координирање дјелатности и усаглашавање планова ентитетских органа власти и институција на међународном плану заштите животне средине.

У складу с Уставом РС, институције РС уређују и обезбјеђују заштиту животне средине. Устав ФБиХ предвиђа да власти ФБиХ и кантони дијеле овлашћења из области заштите животне средине. Што се тиче БД, он има овлашћења над свим областима које нису у надлежности државних органа власти. У складу с тим, власти БД имају надлежности које имају ентитети, општине (и кантони у ФБиХ) у питањима заштите животне средине.

Иако је БиХ ратификовала Архуску конвенцију у септембру 2008. године, може се рећи да је већ Први национални извјештај утврдио знатан ниво инкорпорирања одредаба Конвенције у домаће прописе, те незанемарљив степен њихове примјене у пракси. Као једно од могућих објашњења за ово је стратешки циљ приступања БиХ Европској унији (ЕУ), те, сходно томе, апроксимација прописа БиХ са прописима ЕУ који су усклађени с одредбама Архуске конвенције. У БиХ се улажу знатни напори на побољшању примјене, посебно у погледу недостатка оспособљеног кадра, финансијских средстава, те развијања свијести државних службеника и јавности о значају Конвенције.

III.

Законодавне, регулаторне или друге мјере којима се проводе одредбе члана 3, ставови: 2, 3, 4, 7 и 8

Наведите законодавне, регулаторне и друге мјере којима се проводе одредбе члана 3, ставови: 2, 3, 7 и 8 ове Конвенције.

- Закон о слободи приступа информацијама БиХ (“Службени гласник БиХ”, бројеви: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11) (ЗоСПИ БиХ);
- Закон о управи БиХ („Службени гласник БиХ“, бројеви: 32/02, 102/09) (ЗоУ);
- Закон о државној служби у институцијама БиХ („Службени гласник БиХ“, бројеви: 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12) (ЗоДС БиХ);
- Закон о заштити околиша ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, бројеви: 33/03, 38/09) (ЗоЗО ФБиХ);
- Закон о слободи приступа информацијама ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, бројеви: 32/01, 48/11) (ЗоСПИ ФБиХ);
- Закона о државној служби у ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, бројеви: 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12) (ЗоДС ФБиХ);
- Закон о Фонду за заштиту околиша ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, број: 33/03) (ЗоФЗЗО);
- Закон о водама ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, број: 70/06) (ЗоВ ФБиХ);
- Закон о административној служби у управи Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске“ бројеви: 16/02, 62/02, 38/03, 49/06 и 20/07) (ЗоАСРС);
- Закон о заштити животне средине РС (“Службени гласник РС”, број: 71/12) (ЗоЗЖС РС);
- Закон о слободи приступа информацијама РС (“Службени гласник РС”, број: 20/01) (ЗоСПИ РС);
- Закон о водама РС (“Службени гласник РС”, бројеви: 50/06, 92/09, 121/12) (ЗоВ РС);
- Закон о Фонду и финансирању заштите животне средине РС („Службени гласник РС“, број: 117/11) (ЗоФиФЗЖС);
- Закона о државној служби у органима управе БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 28/06, 29/06, 19/07, 2/08, 9/08, 44/08, 25/09, 26/09, 4/13) (ЗоД БД);
- Закон о заштити животне средине БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 24/04, 1/05, 19/07, 9/09) (ЗоЗЖС БД);
- Закон о заштити вода БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 25/04, 1/05, 19/07) (ЗоЗВ БД).

Објасните на који начин се ове одредбе примјењују. Нарочито опишите сљедеће:

а) У смислу става 2, мјере проузете како би се омогућило да званичници и власти пружају помоћ и дају тражене смјернице;

На цијелој територији БиХ, у складу са члановима 18 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, органи јавне управе предузимају све потребне мјере помоћи сваком физичком или правном лицу, које тражи да оствари било које право у погледу приступа информацијама. Такође, у складу са члановима 20 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, сваки орган јавне управе дужан је да објави и достави бесплатан водич, који сваком лицу омогућава приступ информацијама под контролом органа јавне управе, а који, између осталог, укључује битне елементе поступка подношења захтјева и информације о правним лијековима. Осим тога, орган јавне управе дужан је да донесе индекс регистра, који садржи све информације које су под контролом органа јавне управе, облик у којем су ове информације доступне, као и податке о томе гдје се може приступити информацијама. У складу са члановима 19 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, знатан број јавних институција запослио је службеника за информисање, који обрађује захтјеве за информацијама.

У складу са чланом 14(4) ЗоДС БиХ/17(4) ЗоДС ФБиХ, једна од обавеза државних службеника је да служи и помаже јавности, те да заинтересованим странама и јавним органима власти пружа затражене информације. У БД, чланом 9(е) ЗоДС БД прописује се да је службеник или намјештеник дужан да јавности пружи све потребне информације о обављеним пословима, у складу са важећим прописима који регулишу приступ информацијама, као и да дају образложење о свим поступцима и одлукама донесеним током обављања дужности. У складу са чланом 11 ЗоАССР државни службеници су дужни да у обављању својих послова и задатака примјењују и да се придржавају, између осталог, принципа транспарентности и јавности.

б) У смислу става 3, мјере подузете на промоцији образовања и свијести о заштити животне средине;

У БиХ, сваки грађанин има право да стиче и унапређује сазнања о заштити животне средине. У складу са члановима 26 и 27, ЗоЗО ФБиХ/30 и 31 ЗоЗЖС РС/26 и 27 ЗоЗЖС БД, органи управе дужни су да, у сарадњи с удружењима за заштиту животне средине и стручним организацијама које ангажиују јавност у заштити животне средине, шире и унапређују сазнања о заштити животне средине. Сличне одредбе су садржане и у другим законима. Тако рецимо, у складу са члановима 156(1)(12) ЗоВ ФБиХ/178(1)(з) ЗоВ РС, Агенција за воде у ФБиХ и Јавна установа Воде Републике Српске имају обавезу да организују активности на подизању нивоа свијести јавности у погледу одрживог коришћења вода, заштите вода и заштите водних екосистема.

Централна манифестација *Свјетског дана заштите животне средине* за Европу 2013. године одржана је у БиХ. У БиХ се обиљежавају: *Дан планете Земље, Свјетски дан вода, Свјетски дан заштите животне средине*, као и *Међународни дан заштите озонског омотача*, а том приликом се код јавности додатно шири свијест о заштити животне средине. МСТЕО има наглашену улогу у обиљежавању *Дана заштите озонског омотача*, док је улога надлежних ентитетских органа и органа БД од изузетног значаја у обиљежавању других горенаведених дана обиљежавања. Тако, агенције за воде ФБиХ, у сарадњи са Јавном установом Воде РС, обиљежавају *Свјетски дан вода* у БиХ, а у ту сврху се предузимају разне промотивне активности у различитим дијеловима БиХ. У ФБиХ и РС, Фонд за заштиту околиша ФБиХ (ФзЗО), односно Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност (ФзЗЖСиеЕ), подржавају обиљежавање горенаведених датума. У БД БиХ се пригодним активностима, сваке године обиљежава *Дан заштите животне средине*.

За подизање нивоа свијести, надлежни органи власти у БиХ улажу и знатна финансијска средства. Тако су, рецимо, агенције за воде у ФБиХ, у периоду од 2010. до 2012. године, за издавање часописа „Вода и ми“, презентацију података путем електронских средстава, и сл., утрошиле 345.560,00 КМ.

Поред подизања нивоа свијести, надлежни органи власти улажу напоре и у сектору образовања. У складу са чланом 32(1) ЗоЗО ФБиХ/28(1), ЗоЗЖС РС/31(1), ЗоЗЖС БД, надлежна министарства/одјељења за здравство и животну средину, имају обавезу израде годишњег образовног програма о заштити животне средине, ради образовања и подизања нивоа свијести јавности у области животне средине, који ће бити укључен у наставне и ваннаставне програме. Ови образовни програми, између осталог, садрже податке о поступку којим се омогућава приступ информацијама. Тако је, на примјер, у РС израђен наставни план и програм за деветогодишње основно образовање, који се односи на екологију и заштиту животне средине.

Поред „традиционалних“ предмета у којима се изучавају теме од значаја за животну средину, попут биологије, хемије и географије, у БиХ су уведени поједини предмети који се директно односе животну средину. Тако је у ФБиХ за ученике од првог до четвртог разреда уведен предмет: Моја околина, те су основане средње школе које се изричито баве питањем животне средине (на примјер: Средња школа за заштиту животне средине и дрвни дизајн). У РС, предмет: Екологија и заштита животне средине изучава се у одређеним средњим школама, док је у БД уведен смјер еколошки техничар, те се у већини првих разреда средњих школа изучава предмет: Екологија. Осим тога, поједине високошколске установе у БиХ такође нуде студијске програме и предмете који се односе на екологију и заштиту животне средине.

И међународна заједница, кроз разне пројекте, покушава да унаприједи стање у области образовања. У периоду од 2009. до 2013. године, пројекат: „Образовање за одрживи развој у земљама Западног Балкана“ имао је за циљ подизање нивоа свијести јавности о образовању који се односи на заштиту животне средине и одрживи развој, образовање наставника из одабраних школа и допринос изради наставних планова и програма с акцентом на заштити животне средине. Такође, Мисија ОЕБС-а у БиХ је подржала издавање „Приручника за практичну примјену Архуске конвенције у БиХ“, који је дистрибуиран релевантним НВО-има и објављен на Интернету. Приручник садржи правни оквир за приступ подацима у БиХ, одговоре на питања како учествовати у процесу доношења одлука о заштити животне средине, те примјере из праксе примјене Конвенције у БиХ. Мрежа Архус центара у БиХ активно ради на побољшању свијести и образовању јавности у погледу приступа подацима, учешћа јавности и правним лијековима.

Рад научноистраживачких, образовних, истраживачких и развојних институција и студија финансијски помажу ФзЗО и ФзЗЖСиЕЕ. Осим тога, ФзЗО и ФзЗЖСиЕЕ финансијски подржавају пројекте јачања свијести о заштити животне средине и едукације јавности о значају заштите животне средине.

И коначно, свијест о заштити животне средине подижу и развијају и НВО-и. Оне јавност обавјештавају о проблемима у погледу животне средине, те о могућностима за њихово превазилажење.

ц) У смислу става 4., мјере подузете на осигурању одговарајућег признавања и пружања подршке удружењима, организацијама или групацијама које промовирају заштиту околиша;

Релевантни су чланови 27 ЗоЗО ФБиХ/31 ЗоЗЖС РС/27 ЗоЗЖС БД. Осим тога, у складу са члановима 41 ЗоЗО ФБиХ/32 ЗоЗЖС РС/40 ЗоЗЖС БД, представници удружења за заштиту животне средине учествују у раду Савјетодавног вијећа за животну средину ФБиХ/РС/БД. Нови ЗоЗЖС РС је смањио број чланова Вијећа са 15 на девет, те је наложио доношење пословника о његовом раду. Очекује се формирање овог вијећа у Брчко дистрикту.

У складу са члановима 32(2) ЗоЗО ФБиХ/28(3) ЗоЗЖС РС/31(2) БД, Федерално министарство околиша и туризма (ФМОиТ)/Министарство просторног уређења, грађевинарства и екологије РС (МПУГЕ)/Одјељење за просторно планирање и имовинскоправне односе у Влади БД (ОППиИПП) имају обавезу организовања обуке чланова НВО-а, који се баве питањима заштите животне средине, односно удружења и фондација, како је то формулисано новим ЗоЗЖС РС.

Представници НВО-а укључени су у рад савјетодавних вијећа надлежних агенција за воде у БиХ, у складу са члановима од 164 до 184 ЗоВ ФБиХ/РС. За рад ових вијећа издвајају се и финансијска средства, па су тако из буџета ФБиХ обезбијеђена средства у износу од 50.000 КМ за период од 2009. до 2012. године.

И веома битне институције за давање подршке НВО-има су ФзЗО и ФзЗЖСиЕЕ. Дјелатност ових двају фондова је прикупљање и расподјела финансијских средстава за заштиту животне средине на територији ФБиХ и РС. У складу са чланом 10 ЗоФзЗО представници НВО-а су заступљени у Управном одбору ФзЗО.

У периоду од 2010. до 2013. године, ФМОиТ је путем програма трансфера средстава из федералног буџета за заштиту животне средине у ФБиХ додијелио 3,75 милиона КМ невалдином сектору што представља 10% од траженог износа. Агенције за воде у ФБиХ су на рачун подршке НВО-има који се баве заштитом вода у ФБиХ утрошиле 135.000,00 КМ. Поред средстава надлежних органа, НВО сектор средства добија из међународних извора. Кроз ГЕФ пројекат „Управљање Неретвом и Требишњицом“, који се на подручју ФБиХ реализује посредством Федералног министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства (ФМПВиШ) и Агенције за водно подручје Јадранског мора, на „Подршку јавности“

реализовано је 250.000 US\$ (америчких долара). Од овог износа 50.000 US\$ је донирано НВО-има за програм активности усмјерених на ширу јавност, како би се она укључила у поступак израде Плана управљања ријечним сливом. Остатак у износу од 200.000 US\$ утрошен је на други програм - очувања и заштите вода од онечишћења у локалним заједницама.

Поред ФМОиТ, ФМПВиШ и агенција за воде, истакнуту улогу у пружању подршке НВО сектору пружа ФзЗО. Тако је у периоду од 2010. до 2013. године, у сарадњи са НВО-има укупно реализовано 63 пројекта, у укупној вриједности од 1.147.043,98 КМ.

У РС, МПУГЕ пружа нефинансијску подршку активностима НВО-а, док финансијску подршку пружа ФзЗЖСииЕЕ. Он је у периоду од 2010. до 2012. године додијелио помоћ НВО-има и удружењима грађана који промовишу заштиту животне средине, у укупном износу од 436.155,50 КМ.

У периоду 2011. и 2012. године, Влада БД је, у оквиру Одјељења за стручне и административне послове, подржала рад НВО-а кроз додјелу грантова за израду пројеката из области животне средине, у укупном износу од 36.170 КМ.

д) У смислу става 7., мјере подузете на промоцији принципа Конвенције на међународном нивоу, како слиједи:

Представници НВО-а су позивани на одређене међународне конференције које су одржаване у БиХ.

- (i) Мјере подузете на координацији унутар министарстава и међу министарствима у погледу информирања званичника који су укључени у друге релевантне међународне форуме о члану 3., став 7. Конвенције, те о Смјерницама из Алматыја, назначивши да ли се мјере координације досљедно примјењују;**

Члан 31 ЗоУ прописује да су су органи управе БиХ обавезни једни другима да достављају податке и информације потребне за обављање послова, размјењују информације и искуства, оснивају заједничка стручна тијела и остварују друге облике сарадње. Члан 32 истог закона уређује однос између органа управе БиХ и органа управе ентитета и БД. Осим тога, размјена информација између представника МСТЕО, ентитета и БД се одвија у оквирима рада међуентитетског тијела за заштиту животне средине, чији је рад регулисан ЗоЗО ФБиХ/ЗоЗЖС РС/ЗоЗЖС БД.

- (ii) Мјере подузете на осигурању приступа информацијама на државном нивоу у вези с релевантним међународним форумима, те фазе по којима је приступ информацијама осигуран;**

Према договору, у неким случајевима, представници ентитетских органа и БД овлашћени су да представљају БиХ када су у питању међународни односи, као што је то случај са ФМПВиШ, који БиХ представља у активностима Радне групе „Учешће јавности“ у оквиру Међународне комисије за заштиту Дунава. Комуникација између надлежних органа одвија се у оквиру прописа назначених под тачком (i) горе. Потом се јавност обавјештава кроз успостављене канале комуникације између Радне групе и надлежних органа. Не постоји централни регистар оваквих података.

- (iii) Мјере подузете на промоцији и остварењу учешћа јавности на државном нивоу у погледу међународних форума (на примјер, позивање чланова НВО да судјелују у делегацији стране потписнице на међународним преговорима о околишту или укључивање НВО у обликовање званичних позиција стране потписнице за те преговоре), те фазе по којима је приступ информацијама осигуран;**

Забилежени су случајеви учешћа представника НВО-а у делегацијама БиХ на међународним преговорима о заштити животне средине (на примјер 11 ЦОП Конвенције о биодиверзитету у Индији).

- (iv) Мјере подузете на промоцији принципа Конвенције у процедурама других међународних форума;**

Овакве мјере нису предузете.

- (v) Мјере подузете на промоцији принципа Конвенције у радним програмима, пројектима, одлукама и осталим значајним активностима других међународних форума;

Овакве мјере нису предузете. Невладине организације су навеле примјер доношења Енергетске стратегије из 2012. године у оквиру Уговора о енергетској заједници, а том приликом НВО-има није дозвољено да дају своје приједлоге и коментаре на израду стратегије, и поред њиховог инсистирања.

- е) У смислу става 8., мјере подузете како би се осигурало да особе које уживају права у складу с Конвенцијом нису кажњаване, прогоњене или узнемираване.

Релевантни су чланови 31 ЗоЗО ФБиХ и 30 ЗоЗЖС БД. Усвајањем новог ЗоЗЖС РС, законодавац је изоставио одредбу која је експлицитно забрањивала кажњавање, гоњење или узнемиравање лица која су остварила своје право на учешће јавности.

IV.

Препреке у примјени члана 3

Опишите било које препреке на које се наишло у примјени било којег горе поменутог става у члану 3.

Представници НВО сектора напомињу да већина институција није издала бесплатан водич, који сваком лицу омогућава приступ информацијама под контролом јавног органа власти.

Савјетодавно вијеће за околиш ФБиХ је у вријеме писања Извјештаја било у процесу реактивирања рада. НВО сектор је изнио замјерке на транспарентност избора његових чланова. Савјетодавно вијеће РС је конституисано у децембру 2012. године. Према подацима НВО сектора, Вијеће није одржало ниједан састанак у вријеме писања Извјештаја, те није усвојило пословник. Приликом избора чланова вијећа из НВО сектора, надлежни орган се водио принципима транспарентности и јавности, мада су представници НВО сектора изнијели притужбе на рачун избора његових чланова.

С обзиром на примједбе НВО сектора у погледу транспарентности програма трансфера средстава из буџета ФБиХ за унапређење животне средине, органи јавне управе уложиће напоре да се процедуре око додјеле грант-средстава унаприједи у погледу доступности јавности, правовременог информисања и процеса и критеријума селекције. Такође, представници НВО-а сматрају, да у појединим ситуацијама, прекасно добију позив за састанак са надлежним органима власти, тако да им недостаје довољно времена за одговарајућу припрему.

Представници НВО сектора имају замјерке на доступност информација на званичним интернет страницама надлежних органа власти. Сматрају да се подаци стављају на неодговарајућим мјестима, тешко се проналазе и трајно се уклањају након веома кратког времена.

V.

Даљње информације о практичној примјени општих одредаба члана 3

Наведите даљње информације о практичној примјени општих одредаба члана 3.

Подаци назначени овдје треба да се сматрају додатком на податке назначене у тексту горе.

ФМПВиШ организује и учествује у стручним и научним скуповима и конференцијама у области управљања човјековом околином и водама. Такође, у пракси су утврђени примјери да надлежни органи финансирају кампање НВО сектора, чији је циљ активно укључивање шире друштвене заједнице. Примјер једне такве кампање је и акција уклањања дивљих депонија: под називом: „Очистимо Земљу за један дан“, чији је рад, између осталог, подржао и ФЗЗЖСИЕЕ.

У пракси постоје примјери сарадње надлежних органа и НВО-а у сврху реализације пројеката из области подизања нивоа свијести о заштити животне средине међу ученицима. Дobar примјер је „Пројекат јачања јавне свијести о значају заштите вода“, који је објединио све ове компоненте.

Осим тога, и сами НВО-и, користећи доступна средства из иностраних извора, раде на подизању нивоа свијести о заштити човјекове околине, као и бољу комуникацију међу самим

НВО-има. Примјер тога су МДП и Удружење за заштиту флоре и фауне Лукавац, које су, у оквиру пројекта „Право БиХ грађана на здраву животну средину“ који је подржан из ЕУ ИПА средстава у току 2011/12 године, радили на јачању капацитета 15 локалних НВО-а из Лукавца и Дервенте, укључујући и јачања капацитета у погледу релевантних аспеката Конвенције.

Уз подршку ОЕБС-а, Иницијативе за животну средину и сигурност и Града Сарајева, у БиХ је отворен први Архус центар, у мају 2012. године. Захваљујући финансијској подршци Европске уније и ОЕБС-а, у априлу 2013. године, двије организације преузеле су функцију Архус центара, након чега је услиједило формирање националне мреже Архус центара. Мрежа ради на промовисању интегралне примјене Архуске конвенције, те сарађује и с архус центрима у Србији, Црној Гори и Албанији у склопу мреже Архус центара, коју у 13 земаља подржава ОЕБС. Мрежа у БиХ је до сада организовала низ едукативних семинара за друге невладине организације и подржала израду овог Извјештаја. Своје активности, мрежа објављује на националној онлајн страници о Архуској конвенцији: www.aarhus.ba.

Једна од интернет страница удружења за заштиту животне средине, која садржи информације о образовању и подизању нивоа свијести о заштити животне средине је: www.ekologija.ba.

И коначно, агенције/заводи за статистику, те хидрометеоролошки заводи такође имају значајну улогу у прикупљању, обради и давању на увид јавности података о заштити животне средине. Подаци и информације којима располаже АСХ користе се у научноистраживачке сврхе. Такође, Републички хидрометеоролошки завод РС (РХМЗ) врши демонстрирање и едукативне активности за разне нивое образовања (школе, факултети) кроз студијске посјете и теренску наставу, као и у научноистраживачке сврхе (семинарски, дипломски и магистарски радови, докторске дисертације).

Интернет адресе релевантне за примјену одредаба члана 3

VI.

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Парламентарна скупштина БиХ - https://www.parlament.ba/
Министарство спољне трговине и економских односа БиХ - http://mvteo.gov.ba
Министарство безбједности БиХ - http://www.msb.gov.ba/
Министарство цивилних послова БиХ - http://www.mcp.gov.ba/
Министарство правде БиХ - http://www.mpr.gov.ba/
Високи судски и тужилачки савјет БиХ - http://www.hjpc.ba/
Агенција за статистику БиХ - http://www.bhas.ba/
Агенција за сигурност хране БиХ - http://www.fsa.gov.ba/
Парламент ФБиХ - http://www.parlamentfbih.gov.ba/
Министарство околиша и туризма ФБиХ - http://www.fmoit.gov.ba/
Министарство просторног уређења ФБиХ - http://www.fmpu.gov.ba/
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде ФБиХ - http://www.fmpvs.gov.ba/
Министарство правде ФБиХ - http://www.fmp.gov.ba/
Министарство образовања и науке ФБиХ - http://www.fmon.gov.ba/
Федерална управа за инспекцијске послове ФБиХ, надлежни инспекторати - http://www.fuzip.gov.ba/
Хидрометеоролошки завод ФБиХ - http://www.fhmzbih.gov.ba/
Завод за статистику ФБиХ - http://www.fzs.ba/
Агенција за водно подручје ријеке Саве - http://www.voda.ba/
Агенција за водно подручје Јадранског мора - http://www.jadran.ba/

Фонд за заштиту околиша ФБиХ - www.fzofbih.org.ba
Народна скупштина РС - http://www.narodnaskupstinars.net/
Министарства у Влади Републике Српске - http://www.vladars.net/
Републичка управа за инспекцијске послове РС, Инспекторат РС - http://www.inspektorat.vladars.net/
Републички хидрометеоролошки завод - http://www.rhmzrs.com/
Републички завод за статистику - http://www.rzs.rs.ba/
Јавна установа „Воде Српске“ - http://www.voders.org/
Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност РС - www.ekofondrs.org
Скупштина Брчко Дистрикта БиХ - http://www.skupstinabd.ba/
Влада Брчко Дистрикта БиХ - http://www.bdcentral.net;
Портал мреже Архус центара у БиХ - http://www.aarhus.ba/
Регионални центар за околиш – www.rec.org.ba

VII.

Законодавне, регулаторне и друге мјере којима се проводе одредбе члана 4 о приступу информацијама о заштити животне средине

Наведите законодавне, регулаторне и друге мјере којима се проводе одредбе члана 4. о приступу информацијама о околишу.

- ЗоСПИ БиХ;
- Закон о управном поступку Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, бројеви: 29/02, 12/04, 88/07, 93/09 и 41/13) (ЗоУП БиХ);
- Закон о управном поступку ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, бројеви: 2/98, 48/99) (ЗоУП ФБиХ);
- ЗоСПИ ФБиХ;
- ЗоЗО ФБиХ;
- Закон о општем управном поступку РС („Службени гласник РС“, бројеви: 13/02, 87/07, 50/10) (ЗоОУП РС);
- ЗоЗЖС РС;
- ЗоСПИ РС;
- Закон о управном поступку БД („Службени гласник БД“, број: 48/11), (ЗоУП БД);
- ЗоЗЖС БД;

Објасните на који начин се примјењује сваки став члана 4. Опишите транспонирање релевантних дефиниција у члану 2, те мјере против дискриминације у члану 3 став 9. Посебно опишите сљедеће:

Чланови 3 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, садрже ширу дефиницију од оне предвиђене чланом 2(2) (2) Конвенције. У ФБиХ, важне дефиниције из члана 2 Конвенције пренесене су чланом 4(9) (16)(11)(23)(30) ЗоЗО ФБиХ, док су у РС пренесене члановима 14(j)(к)(о)(аљ) и 34 ЗоЗЖС РС, а у БД чланом 4(6)(11)(12)(15) ЗоЗЖС БД. У вези с условима недискриминације из члана 3(9), релевантан је члан 31 ЗоЗО ФБиХ, те чланови 35 ЗоЗЖС РС и 30 ЗоЗЖС-а БД. Осим тога, чланови 4 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС омогућавају право приступа свим физичким и правним лицима, информацијама које су под контролом јавног органа, осим у случајевима који се односе на све, без дискриминације.

а) У смислу става 1., мјере подузете на осигурању сљедећег:

- Свака особа има приступ информацијама без навођења интереса;
- Достављени су примјерци документације која садржи или обухвата тражене информације;
- Информација је достављена у траженом облику;

У складу са чланом 14(2) ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, подносиоцу се или омогућава приступ информацијама у просторијама надлежног јавног органа, или му се омогућава умножавање документа, или му се омогућава копија тражене информације. Осим тога, релевантни су чланови 33 ЗоЗО ФБиХ/36 ЗоЗЖС РС/32 ЗоЗЖС БД. Институција омбудсмана за људска права има обавезу надгледања примјене ЗоСПИ и извјештавања о томе, у складу са чланом 22 ЗоСПИ БиХ. Институције омбудсмана у ФБиХ и РС су расформиране. Чланови 11 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС садрже елементе, које један захтјев за приступ информацијама мора да садржава. Сви документи чувају се у архиви сектора, која је успостављана у складу са прописима о канцеларијском пословању у органима управе. Нажалост, прописи у БиХ не предвиђају постојање посебних регистара захтјева за информацијама, осим оних предвиђених прописима о канцеларијском пословању.

б) Подузете су мјере на осигурању поштивања рокова из става 2.;

Рок за одговор по захтјеву за достављање информација је 15 дана од дана подношења захтјева у складу са чланом 14, став 4 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС са могућношћу продужења рока о чему подносилац захтјева треба да буде обавијештен. Чланови 33 ЗоЗО ФБиХ/36 ЗоЗЖС РС/32 ЗоЗЖС БД такође предвиђају рок од 15 дана. У складу са ЗоЗО ФБиХ, дозвољено је продужење овог рока до једног мјесеца у случајевима када га садржај и сложеност датих информација оправдавају. У том случају подносилац захтјева треба да се обавијести о продужењу рока доставе информација, као и о разлозима продужења. У пракси, сличан приступ би требало да се примијењује и у РС и БД усљед постојања одредаба ЗоСПИ.

ц) У смислу ставова 3. и 4., мјере подузете на осигурању сљедећег: осигурања изузећа од захтјева;

(i) Изузеци у смислу испуњења захтјева;

(ii) Примјењује се тестирање интереса јавности на крају става 4.;

Релевантни су чланови од 5 до 9 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, те чланови 34 ЗоЗО ФБиХ/37 ЗоЗЖС РС/33 ЗоЖС БД, који садрже основе за одбијање захтјева који су у складу с одредбама Конвенције.

д) У смислу става 5., мјере подузете како би јавно тијело које не посједује тражене информације о колишћу подузело потребне радње;

Ова обавеза је садржана у члановима 13 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, те члановима 34 ЗоЗО-а ФБиХ/37 ЗоЗЖС-а РС/33 ЗоЗЖС-а БД.

е) У смислу става 6., мјере подузете на осигурању издвајања и достављања тражених информација;

Релевантан је члан 10 ЗоСПИ, те чланови 34 ЗоЗО-а ФБиХ/33 ЗоЗЖС РС/33 ЗоЗЖС БД.

Ако је дио тражених информација утврђен као изузетак, надлежни јавни орган ће издвојити такав дио и објавити остатак информација, осим ако усљед овог раздвајања информације нису постале неразумљиве, у складу са члановима 10 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС. Сличне одредбе су садржане и у члановима 34(4) ЗоЗО ФБиХ и 33(5) ЗоЗЖС БД. Усвајањем новог ЗоЗЖС РС, оваква одредба је изостављена, иако би се примјеном ЗоСПИ она у суштини требало да примјењује у пракси.

ф) У смислу става 7., мјере подузете да је одбијање захтјева у складу с утврђеним роковима и другим увјетима у вези с одбијањем захтјева;

У случају одбијања захтјева за приступ информацијама, надлежни орган је дужан да у року од 15 дана, са могућношћу продужења, о томе обавијести подносиоца захтјева, те да га упуту на могуће даљње поступање, у складу са члановима 14 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС,

Такође, у складу са члановима 15(2) ЗоУП БиХ/11(3) ЗоУП ФБиХ/12(3) ЗоОУП РС/11(2) ЗоУП БД, странка има право жалбе и онда када орган није у одређеном року донио рјешење по њеном захтјеву.

г) У смислу става 8., мјере подузете како би се испоштовали увјети наплаћивања.

У складу са чланом 16 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС, цијене се одређују само за услуге умножавања, осим првих 10 страница које се не наплаћују. Релевантан је и члан 35 ЗоЗО ФБиХ/38 ЗоЗЖС РС/34 ЗоЗЖС БД.

VIII.

Препреке у примјени члана 4

Опишите било које **препреке** на које се наишло у примјени било којег става у члану 4.

Поједине надлежне институције нису донијеле трошковник о висини накнаде за давање информација, предвиђен члановима 35 ЗоЗО ФБиХ//34 ЗоЗЖС БД.

IX.

Даљње информације о практичној примјени опшних одредаба члана 4

Наведите даљње информације о **практичној примјени одредби члана 4. о приступу информацијама**, на примјер, да ли постоје статистички подаци у вези броја поднесених захтјева, броја одбијених захтјева, те о разлозима одбијања?

Надлежне институције тврде да само у оправданим случајевима одбијају да дају информације по поднесеним захтјевима. Одређени број институција води евиденцију о заprimљеним захтјевима који се односе на животну средину (МПУГЕ, РС Инспекторат, Федерални завод за статистику (ФЗС) и Завод за статистику РС (РЗС), ОППИИПП), као и о разлозима за њихово одбијање, али ови подаци нису били доступни током израде Извјештаја. Институције даље наводе да информације дају бесплатно осим што Агенција за статистику БиХ (БХАС) додатно наплаћује информације, уколико је потребна додатна обрада података.

У протеклих три године, више од половине НВО-а, који су доставили одговоре у оквиру израде Другог националног извјештаја, поднијело је захтјев за приступ информацијама. У једном од четири таква случаја, надлежни органи су одбили захтјев, односно на њега није одговорено, што значи да је и „ћутња управе“, такође, проблем. Као један од најчешће достављених одговора је да *контактирани орган није надлежан за тражену информацију*. Контактрани органи у ријетким случајевима захтјев за приступ информацијама просљеђују надлежним тијелима, односно подносиоце захтјева информишу за која тијела сматрају да су надлежна.

Осим тога, представници НВО сектора указали су и на појаву наплаћивања накнада за умножавање материјала, чак и када постоји у електронској форми.

X.

Интернет адресе релевантне за примјену члана 4

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Представници јавности могу да се обратe надлежним органима користећи податке за контакт доступне на интернет страницама надлежних органа власти, назначеним под тачком VI горе.

XI.

Законодавне, регулаторне и друге мјере којима се спроводе одредбе члана 5 о прикупљању и дистрибуирању информација о животној средини

Наведите **законодавне, регулаторне и друге мјере којима се проводе одредбе члана 5. о прикупљању и дистрибуирању информација о околишту**.

Објасните на који начин се примјењује сваки став члана 5. Опишите транспонирање релевантних дефиниција у члану 2, те мјере против дискриминације у члану 3 став 9.

Важне дефиниције из члана 2 и услови недискриминације из члана 3(9) наведени су у одговору за члан 4.

Поред подзаконских аката који се наводе у одговорима на поједина питања, релевантни су:

- Закон о храни БиХ (“Службени гласник БиХ”, број: 50/04) (ЗоХ БиХ);
- Закон о генетски модифицираним организмима БиХ (“Службени гласник БиХ”, број: 23/09) (ЗоГМО);
- ЗоСПИ БиХ;

- Закон о статистици БиХ („Службени гласник БиХ“, бројеви: 26/04, 42/04) (ЗоС БиХ);
- ЗоЗО ФБиХ;
- ЗоВ ФБиХ;
- Закон о заштити природе ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, број: 66/13) (ЗоЗП ФБиХ);
- Закон о заштити зрака ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, бројеви: 33/03, 4/10) (ЗоЗЗ ФБиХ);
- ЗоСПИ ФБиХ;
- Закон о статистици ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, број: 63/03) (ЗоС ФБиХ);
- ЗоЗЖС РС;
- ЗоВ РС;
- Закон о заштити природе РС (“Службени гласник РС”, бројеви: 50/02, 113/08) (ЗоЗП РС);
- ЗоСПИ РС;
- Закон о заштити ваздуха РС („Службени гласник РС“, број: 124/11);
- Закон о статистици РС (“Службени гласник РС”, број: 85/03) (ЗоС РС);
- ЗоЗЖС БД;
- ЗоЗВ БД;
- Закон о заштити ваздуха БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 25/05, 1/05, 19/07, 9/09) (ЗоЗЗ БД);
- Закон о заштити природе БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 24/04, 1/05, 19/07, 9/09) (ЗоЗП БД).

Посебно опишите сљедеће:

а) У смислу става 1., мјере подузете на осигурању сљедећег:

- (i) да тијела власти посједују и допуњују информације о околишу;**
- (ii) одговарајућег дотока информација тијелима власти;**
- (iii) да у случају било какве непосредне пријетње људском здрављу или околишу, одговарајуће информације буду одмах и без одлагања упућене јавности;**

Релевантни су чланови 6 и 10 ЗоХ БиХ. У ФБиХ одговорна институција за прикупљање података о стању животне средине је ФМОиТ, преко других министарстава, стручних институција и завода (Федерални хидрометеоролошки завод, ФЗС, итд. У РС, то је МПУГЕ, који то чини преко других министарстава и различитих институција, као што су: РХМЗ и РЗС. Релевантни су чланови: 28, 29, 75, 76, 80 и 81 ЗоЗО ФБиХ/33, 92, 102, 107 и 110 ЗоЗЖС РС/28, 29, 72, 73, 76 и 77 ЗоЗЖС БД. Такође, релевантни су чланови 22 и 23 ЗоЗО ФБиХ/25 и 26 ЗоЗЖС РС/22 и 23 ЗоЗЖС БД, који се односе на систем информисања о животној средини. Осим тога, релевантни су и Правилник о регистрима постројења и загађивањима („Службене новине ФБиХ“, број: 82/07) и Правилник о методологији и начину вођења регистра постројења и загађивача („Службени гласник РС“, број: 92/07).

У складу са члановима од 98 до 106 ЗоВ ФБиХ/110 до 119 ЗоВ РС, успостављен је Информациони систем вода, којим руководе надлежне агенције за водна подручја у ФБиХ, односно Јавна установа „Воде Српске“. Нажалост, БД још увијек нема овај систем.

Релевантни су чланови 197 ЗоЗП ФБиХ/14 и 14а ЗоЗП РС/14 ЗоЗП БД који предвиђају успостављање информационог система за заштиту природе. Ради успостављања овог система, доноси се Правилник о успостављању и управљању информационом системом за заштиту природе и вршењу мониторинга („Службене новине ФБиХ“, број: 46/06) и Правилник о начину успостављања и управљања информационом системом за заштиту природе и система праћења (“Службени гласник РС”, број: 85/05).

У ФБиХ релевантни су чланови: 15, 26, 30 и 32 ЗоЗЗ ФБиХ/15, 17, 18, 23, 36, 64-69 ЗоЗВ РС/37, 41, 43, ЗоЗЗ БД.

Релевантне су и сљедеће одредбе подзаконских аката:

- Члан 2 Правилника о мониторингу квалитета зрака (“Службене новине ФБиХ”, број: 12/05);
- Члан 24 Правилника о мониторингу емисија загађујућих материја у зрак (“Службене новине ФБиХ”, број: 12/05);
- Чланови 2 и 9 Правилника о садржају извјештаја о стању сигурности, садржају информација о сигурносним мјерама и садржају унутарњих и вањских планова интервенције (“Службене новине ФБиХ”, број: 68/05);
- Члан 6 Правилника о постепеном искључивању супстанци које оштећују озонски омотач (“Службене новине ФБиХ”, број: 39/05);

- Чланови 3(5) и 11(4) и (8) Уредбе о испуштању отпадних вода у природне реципијенте и системе јавне канализације („Службене новине ФБиХ“, број: 4/13);
- Уредба о обавези достављања годишњег извјештаја о испуњењу услова из дозволе за управљање отпадом (“Службене новине ФБиХ“, број: 31/06).

У РС то су:

- Члан 2, 9 и 10 Уредбе о вриједностима квалитета ваздуха (“Службени гласник РС”, број: 124/12);
- Члан 24 Правилника о мониторингу емисија загађујућих материја у ваздух (“Службени гласник РС”, број: 39/05);
- Члан 6 Уредбе о постепеном искључивању супстанци које оштећују озонски омотач (“Службени гласник РС”, број: 94/05);
- Програм обавезних статистичких истраживања у здравству (“Службени гласник РС”, број: 46/05), којим се налаже праћење и извјештавање, те којим се прате сљедеће: стање загађености и мјере које су предузете за заштиту ваздуха, воде и земљишта од јонизирајућег зрачења и других штетних материја које угрожавају живот и здравље људи, затим број анализираних узорака намирница и предмета опште употребе, као и број анализираних узорака вода за пиће (прикупљање дневно, анализа и обрада годишње).

У БД то су:

- Члан 2 Правилника о мониторингу квалитета ваздуха (“Службени гласник БД”, број: 30/06);
- Члан 21 Правилника о мониторингу емисија загађујућих материја у ваздух (“Службени гласник БД”, број: 30/06);
- Члан 6 Правилника о постепеном искључивању супстанци које оштећују озонски омотач (“Службени гласник БД”: број: 30/06).

На основу одредаба наведених у горњем дијелу текста, омогућава се доток информација о стању животне средине. Такође, омогућава се да се у случају опасности информације без одлагања дистрибуирају.

У случају непосредне опасности по људско здравље или животну средину, надлежни министар треба одмах да представницима јавности достави све податке које посједују органи управе и који би могли да омогуће јавности предузимање мјера за спречавање или ублажавање штете која произлази из одређене опасности, у складу са члановима 29(3) ЗоЗО ФБиХ/29(2) ЗоЗЖС БД. Јавност треба да буде информисана о случајевима, као што су интервенције по питању инцидентних загађења путем средстава јавног информисања, путем интернет странице, као и путем директних контаката и скупова. У складу са члановима 9 став 2 правилника о мониторингу квалитета ваздуха ФБиХ, РС и БД, заинтересована јавност обавјештава се о квалитету ваздуха у реалном времену, уколико концентрације прекорачују упозоравајуће и критичне вриједности квалитета ваздуха, а мјерна станица, по својим техничким карактеристикама, омогућава давање информације у реалном времену. Уколико постоји основана сумња да би храна могла да представља ризик по здравље људи, АСХ хитно обавјештава јавност о таквим опасностима.

БХАС, у складу са члановима 3 и 8 ЗоС БиХ, врши дистрибуцију статистичких података свим релевантним институцијама у БиХ, заинтересованим странама, те академским радницима и приватним лицима по захтјеву.

б) У смислу става 2, мјере подузете на осигурању јасности начина на који тијела власти стављају информације о околишу на располагање јавности и стварне доступности информација о околишу;

Релевантни су чланови 20 ЗоСПИ БиХ/ФБиХ/РС. Релевантне институције имају законску обавезу да израде водич о приступу информацијама, у складу са ЗоСПИ. Релевантни су и чланови: 28, 29, 35 и 37 ЗоЗО ФБиХ/38, 40 и 102 ЗоЗЖС РС/28, 29, 34 и 36 ЗоЗЖС БД. Релевантне институције дају одређене информације о врсти и обиму информација које се односе на животну средину, између осталог, и путем својих интернет страница. Већина институција, поред овога, има и податке за контакт службеника за односе са јавношћу, као што је то случај са МПУГЕ, МПШИВ, или неки начин комуникације са том институцијом.

ц) У смислу става 3, мјере подузете на осигурању прогресивног приступа информацијама о околишу кроз електроничке базе података које су лако доступне јавности путем јавних телекомуникацијских мрежа;

У складу са постојећим прописима, те у неким случајевим и самоиницијативно, надлежни органи у БиХ на своје интернет странице постављају доступне информације у смислу члана 5(3) Конвенције. Текстови усвојених прописа углавном су доступни јавности путем интернет страница надлежних институција. Међутим, поједине интернет странице не садрже ажурирани приказ таквих прописа што може да има негативне посљедице по јавност. Као што је то случај и са прописима, израђени и усвојени извјештаји (укључујући и оне о примјени различитих конвенција), стратегије, планови и програми су углавном доступни на интернет страницама надлежних органа власти.

У појединим случајевима, напори надлежних институција у БиХ да горе назначене документе учине доступним јавности путем интернета, су финансијски и технички подржани од стране страних донатора (на примјер: ЕУ, ОЕБС, УН итд.).

д) У смислу става 4, мјере подузете на објављивању и дистрибуирању државних извјештаја о стању околиша;

Први домаћи извјештај о стању животне средине у БиХ израђен је 2012. године, те је исте године и презентован на конференцији Уједињених нација о одрживом развоју. Извјештај је доступан на интернету. Извјештај је израђен уз подршку међународних донатора. Израђен је на основу методологије препручене од стране Европске агенције за заштиту животне средине. Званично усвајање Извјештаја очекује се у блиској будућности.

е) Мјере подузете на дистрибуирању информација наведених у ставу 5;

Сви усвојени прописи, инструменти политике и одлуке о ратификацији/приступању међународним уговорима су јавни (заједно са текстовима тих уговора на једном од службених језика у БиХ), као такви су доступни јавности путем службених листова различитих нивоа власти у БиХ. Нажалост, приступ службеним листовима у БиХ се наплаћује, што представља сметњу у приступу овим подацима. Надлежни органи улажу напоре да релевантни прописи, инструменти политике и међународни уговори буду доступни путем интернет страница надлежних органа (погледати под XI, ц овог Извјештаја). Коначно, заинтересована лица могу да се обратe надлежним органима са захтјевом за приступ оваквим документима (погледати под VII овог Извјештаја).

БХАС је двије године за редом (2011. и 2012.) публиковао билтен, под називом: „Животна средина, енергија и саобраћај“ са свеобухватним статистичким подацима о показатељима животне средине који је дистрибуиран свим релевантним корисницима, и који је доступан на интернет страници БХАС. На тој страници доступни су и други релевантни подаци, као што је публикација, под називом: „Одређивање шифре отпада према листи отпада“, БХАС, 2012. Сличне активности спроводе и ФЗС и РЗС.

ф) У смислу става 6., мјере подузете на потицању актера чије дјелатности имају значајан утјецај на околиш на редовито обавјештавање јавности о утјецају њихових дјелатности и производа на околиш;

Релевантни су чланови 73 ЗоЗО ФБиХ/92 ЗоЗЖС РС/72 ЗоЗЖС БД. Јавност се обавјештава путем надлежних органа власти. У погледу екоозначавања и контроле, релевантне су одредбе главе XIII ЗоЗО ФБиХ/IX ЗоЗЖС РС/ XII ЗоЗЖС БД. Правилници о екоознакама донесени су у ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, број: 92/07), док је у РС у вријеме писања овог Извјештаја било у току његово доношење.

г) Мјере подузете на објављивању и пружању информација наведених у ставу 7;

Извјештаји о стању животне средине и други релевантни извјештаји који се користе за креирање политике у погледу животне средине и доношење прописа објављују се на интернет страницама надлежних органа (погледати под XI – е). Уласком Републике Хрватске у ЕУ, ЕУ прописи из области животне средине постали су доступни јавности у БиХ на службеном језику путем ЕУР-ЛЕКСА, односно базе података прописа ЕУ. Циљ БиХ је чланство у ЕУ. На том путу БиХ треба да у своје прописа транспонира ЕУ прописе из области животне средине. Тренутно је у току израда националне стратегије апроксимације из области животне средине, која ће садржавати план и програм транспозиције ЕУ прописа из области животне средине која ће бити доступна јавности по њеном усвајању. Осим тога, БХАС је објавила и дистрибуирала документе који се односе на статистичке податке у погледу показатеља животне средине, те на статистичке податке у погледу отпада.

- х) У смислу става 8, мјере подузете на изради механизма којима је циљ осигурати стављање јавности на располагање довољне количине информација о производима;

Релевантни су чланови 93 и 94 ЗоЗО-а ФБиХ/111 до 114 ЗоЗЖС РС/89 и 90 ЗоЗЖС БД, као и правилник о екоознакама ФБиХ. Осим тога, релевантан је члан 52 ЗоГМО.

- и) У смислу става 9, мјере подузете на успостави државног скупа прописа или катастар онечишћен.

БиХ тренутно нема државни систем прописа или катастар онечишћења, односно ПРТР систем. БиХ је потписала, али још увијек није ратификовала *Кијевски протокол*. Међутим, у складу са процесом приближавања прописима ЕУ, ФБиХ и РС увели су ентитетске системе катастар онечишћења, који у ФБиХ не функционише. БД још увијек није донио потребну законску регулативу за успостављање овог система. Створени су технички предуслови за успостављање функционалног система, те су израђене радне верзије прописа који би рад тог система регулисали.

XII.

Препреке у примјени члана 5

Опишите било које **препреке** на које се наишло у примјени било којег става у члану 5.

Иако је то предвиђено законском регулативом, надлежни заводи не посједују техничке могућности да правовремено информису јавност о квалитету ваздуха, осим у неколико већих градских центара у БиХ. Представници НВО-а указују на пропусте у извјештавању јавности о случајевима, као што су интервенције по питању инцидентних загађења, путем средстава јавног информисања, путем интернет страница, као и путем директних контаката и скупова. Представници НВО-а сматрају да су подаци које објављује БХАС непотпуни, тешко приступачни и њихова форма тешко је разумљива, те указују на непостојање координације између различитих база података, које садрже информације о животној средини. БД не посједује информациони систем за заштиту природе.

У БиХ је тренутно у току процес транспозиције прописа ЕУ из области животне средине у прописе у БиХ, али преглед напретка у процесу усклађивања ових прописа није доступан јавности у смислу члана 5(3) Конвенције. Доступност оваквог једног прегледа дало би могућност јавности да прати рад надлежних тијела у БиХ на ефикаснији начин.

XIII.

Даљње информације о практичној примјени општих одредаба члана 5

Наведите даљње информације о **практичној примјени одредби члана 5. о прикупљању и дистрибуирању информација о околишу**, на примјер, да ли постоје статистички подаци у вези с објављеним информацијама?

Надлежни органи у БиХ податке о животној средини (укључујући прописе, инструменте политике и сл.) дистрибуирају путем интернет страница, давањем одговора на захтјеве и учешћем у семинарима, радионицама и информативним емисијама на разним медијима. Већина институција има запосленог службеника за односе са јавношћу. У току је израда електронских база података, којима ће се моћи приступити путем интернета.

Представници НВО сектора упућују примједбе на непостојање информација на интернет страницама, иако су претходно од стране надлежних институција упућени на њих.

Агенције за воде у ФБиХ, путем својих интернет сервиса, омогућиле су доступним ГИС и податке с аутоматских хидролошких станица заинтересованим надлежним институцијама.

Нажалост, не постоје иницијативе, како би приступ службеним листовима у БиХ био бесплатан, чиме би се унаприједио приступ јавности релевантним прописима, инструментима политике и међународним уговорима.

XIV.

Интернет адресе релевантне за примјену члана 5

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Исте оне које су наведене под одговором на исто питање у погледу члана 3 Конвенције.

Објасните на који начин се примјењује сваки став члана 6. Опишите транспонирање релевантних дефиниција у члану 2, те мјере против дискриминације у члану 3 став 9.

Важне дефиниције из члана 2 и услови недискриминације из члана 3(9) наведени су у одговору за члан 4.

Релевантни су:

- ЗоВ ФБиХ;
- ЗоВ РС;
- ЗоЗВ БД;
- Правилник о погонима и постројењима за које је обавезна процјена утицаја на животну средину и погонима и постројењима који могу да буду изграђени и пуштени у рад само ако имају еколошку дозволу (“Службене новине ФБиХ”, број:19/04) (ППП ФБиХ);
- Правилник о пројектима за које се спроводи процјена утицаја на животну средину и критеријуми за одлучивање о обавези спровођења и обиму процјене утицаја на животну средину (“Службени гласник РС”, број: 124/12) (ППУНЖС РС), Правилник о постројењима која могу да буду изграђена и пуштена у рад само уколико имају еколошку дозволу (“Службени гласник РС”, број: 124/12) (ПоП РС);
- Правилник о погонима и постројењима за које је обавезна процјена утицаја на животну средину и погонима и постројењима који могу да буду изграђени и пуштени у рад само ако имају еколошку дозволу (“Службени гласник БД”, број: 30/06) (ППП БД);
- Правилник о садржају, облику, увјетима, начину издавања и чувања водних аката (“Службене новине ФБиХ”, број: 6/08, 57/09, 72/09, 68/12);
- Уредба о начину учешћа јавности у управљању водама (“Службени гласник РС”, број: 35/07).

Посебно опишите следеће:

а) У смислу става 1., мјере подузете на осигурању следећег:

(i) примјењивања одредби члана 6. које се односе на одлуке о томе треба ли допустити предложене дјелатности наведене у Анексу I Конвенције;

Активности наведене у Додатку I Конвенције садржане су у ППП ФБиХ/УПУНЖС РС/ УоП РС/ППП БД. За одобравање ових активности спроводи се поступак процјене утицаја на животну средину, а накнадно и поступак издавања еколошке дозволе.

Током оба поступка, примјењују се релевантне одредбе ЗоЗО ФБиХ/ЗоЗЖС РС/ ЗоЗЖС БД, а супсидијарно ЗоУП ФБиХ/ЗоОУП РС/ЗоУП БД.

Јавност, у складу са релевантним прописима, има могућност учешћа у доношењу ових одлука на прописан начин.

(ii) примјењивања одредаба члана 6. које се односе на одлуке о предложеним дјелатностима изван опсега Анекса I, а које могу имати значајне учинке на околиш;

У погледу неких активности, прагови садржани у горе назначеним подзаконским актима спуштени су у односу на оне назначене у Анексу I Конвенције. Осим тога, у ФБиХ и РС, кантони и јединице локалне самоуправе издају еколошке дозволе за активности које нису садржане у горе назначеним подзаконским актима.

Јавност, у складу са релевантним прописима, има могућност учешћа у доношењу ових одлука на прописан начин.

б) Мјере подузете на осигурању да заинтересована јавност буде информисана на самом почетку поступка одлучивања о околишу, на одговарајући, праводобан и дјелотворан начин, о питањима наведеним у ставу 2;

Релевантни су чланови 10 и 29 ЗоЗО ФБиХ/12 ЗоЗЖС РС/10 и 29 БД, а посебно чланови 61 и 62 ЗоЗО ФБиХ/, 69 – 71, 88 и 89 ЗоЗЖС РС/59 и 66 ЗоЗЖС БД. Осим тога, релевантни су чланови 124 и 126 ЗоВ ФБиХ/ 130 ЗоВ, као и чланови 8, 9 и 10 Правилника о садржају, облику,

Наведите законодавне, регулаторне и друге мјере којима се спроводе одредбе члана 6. о судјеловању јавности у одлучивању о одређеним дјелатностима.

увјетима, начину издавања и чувању водних аката ФБиХ/4, 14 и 15 Уредбе о начину учешћа јавности у управљању водама РС.

У погледу издавања еколошких дозвола у ФБиХ/РС/БД, важећи прописи не обавезују информисање јавности о тачкама наведеним у ставу 2 овог члана (изричито). Ипак, тумачећи друге одредбе релевантних прописа, може се доћи до закључка да се јавност ипак информише о свим аспектима овог става. То се прије свега односи на чланове 36 ЗоЗО ФБиХ/40 ЗоЗЖС РС/35 ЗоЗЖС БД.

ц) Мјере подузете на осигурању да временски рокови за поступке у којима судјелује јавност буду усклађени са захтјевима наведеним у ставу 3;

У ФБиХ јавност се обавјештава о јавној расправи 15 дана прије одржавања јавне расправе, те јавност има могућност да достави своје сугестије и примједбе надлежном министарству 30 дана од дана обавјештавања о јавној расправи (чланови 61 и 62 ЗоЗО ФБиХ). У РС (члан 88 ЗоЗЖС РС) и БД (члан 66 ЗоЗЖС БД) јавност може, у року од 30 дана од објављивања обавјештења, да поднесе надлежном органу мишљење о захтјеву за издавање еколошке дозволе.

У ФБиХ, рок за изјашњење по захтјеву за претходну водну сагласност, не може да буде краћи од пет, а ни дужи од 30 дана од дана обавјештења о поднесеном захтјеву у складу са чланом 9 Правилника о садржају, облику, увјетима, начину издавања и чувању водних аката ФБиХ. У РС, тај рок приликом издавања водоправног акта не може да буде дужи од 30 дана, у складу са 131 ЗоВ РС.

д) У смислу става 4, мјере подузете на осигурању раног судјеловања јавности;

У складу с одредбама о учешћу јавности приликом издавања еколошке дозволе водних/водоправних аката, јавност се информише и позива на давање мишљења и примједба прије него што су надлежни органи донијели своје одлуке. На овај начин се омогућава рано учешће јавности.

е) У смислу става 5, мјере подузете на потицању могућих подносиоца захтјева на одређивање заинтересоване јавности, на отпочињање разговора и на пружање информација које се односе на циљеве њиховог захтјева прије него затраже дозволу;

Постојећи прописи не предвиђају посебне мјере којима би се подстицали могући кандидати да одреде заинтересовану јавност, да улазе у разговоре и да дају информације које се односе на циљеве свога захтјева, прије него што затраже добијање дозволе.

ф) У смислу става 6., мјере подузете на осигурању сљедећег:

(i) да надлежна тијела осигурају приступ заинтересованој јавности свим информацијама важним за одлучивање, како је наведено у члану 6. и које су на располагању за вријеме одвијања поступка у коме судјелује јавност;

(ii) да надлежна тијела нарочито осигурају приступ заинтересованој јавности информацијама наведеним у овом ставу;

У ФБиХ, јавност, у склопу издавања еколошке дозволе, даје своје мишљење и сугестије на студију утицаја на животну средину (члан 61 ЗоЗО ФБиХ). У РС и БД, јавност своје мишљење и примједбе даје на студију утицаја на животну средину у одвојеном поступку (чланови 70 ЗоЗЖС РС/59 ЗоЗЖС БД). Студија о утицају на животну средину садржи све информације важне за одлучивање и наведене у члану 6(б) Конвенције. Такође, релевантни су чланови 36 ЗоЗО ФБиХ/40 ЗоЗЖС РС/35 ЗоЗЖС БД.

У погледу процедуре издавања водног акта/водоправног акта, релевантан је члан 9 Правилника о садржају, облику, увјетима, начину издавања и чувању водних аката ФБиХ, док је у РС релевантан члан 15 Уредбе о начину учешћа јавности у управљању водама РС.

Органи управе из Федерације БиХ скренули су пажњу на случајеве из праксе гдје су примијећене злоупотребе јавних расправа од стране одређених интересних група и појединаца у заједницама.

г) У смислу става 7, мјере подузете на осигурању да се у поступцима у којима судјелује јавност пружи могућност јавности да достави примједбе, информације, анализе или мишљења које сматра важнима за предложену дјелатност;

У складу са члановима 36 ЗоЗО ФБиХ/39 ЗоЗЖС РС, заинтересованој јавности биће омогућено учешће у поступку извођења доказа. Такође, биће омогућено подношење доказа и чињеница, које утичу на предложену активност. У складу са члановима 71 ЗоЗЖС РС/59 ЗоЗЖС БД, лица која присуствују јавној расправи о студији утицаја на животну средину, имају прилику да на расправи изнесу своје примједбе, као и могућност да те примједбе доставе у законом одређеном року. У складу са чланом 88 ЗоЗЖС РС/60 ЗоЗЖС БД, јавност може да поднесе, у писаној форми, своје мишљење о захтјеву за издавање еколошке дозволе.

У ФБиХ јавност може да се очитује о захтјеву за издавање водног акта писменим путем а, такође, у складу са чланом 9 Правилника о садржају, облику, увјетима, начину издавања и чувању водних аката ФБиХ, постоји могућност одржавања јавне расправе, уколико надлежна агенција или орган сматра да је то потребно.

х) У смислу става 8, мјере подузете на осигурању да одлука узима у обзир исход судјеловања јавности;

ЗоЗО ФБиХ/ЗоЗЖС РС/БД не садрже одредбе које се односе на то да приједлози и примједбе јавности буду узете у обзир при издавању еколошке дозволе. Осим тога, ЗоЗО ФБиХ/ЗоЗЖС БД не садрже обавезу инкорпорирања приједлога и примједба јавности при одобравању студије о утицају на животну средину док, у складу са чланом 71 ЗоЗЖС РС, надлежно министарство има обавезу да носиоцу пројекта прослиједи своју оцјену примљених примједба заинтересоване јавности, свој став о томе, те да, по потреби, наложи носиоцу пројекта да изврши измјене и допуне студије. Коначно, у складу са чланом 73 ЗоЗЖС РС, у образложењу рјешења о одобравању студије, наводи се да ли су у обзир узете примједбе заинтересованих страна и јавности. У РС, одлука по захтјеву за издавање водоправног акта, мора да садржава образложење, с описом спроведених радњи утврђивања основности или неосновности захтјева, с ефектима и закључцима консултовања јавности у складу са чланом 21(1) Уредбе о начину учешћа јавности у управљању водама РС.

У складу са релевантним одредбама закона који уређују управни поступак, рјешење којим се доноси одлука мора да садржи изведене доказе, као и њихову оцјену. На овај начин се испуњавају обавезе из Конвенције.

и) У смислу става 9, мјере подузете на осигурању да јавност буде одмах обавијештена о поступцима, у складу с одговарајућим поступцима;

У складу са члановима 37 ЗоЗО ФБиХ/40 ЗоЗЖС РС/36 ЗоЗЖС БД, надлежни орган управе обавјештава јавност о одлуци одмах након њеног доношења. У РС и БД, надлежни орган управе има обавезу објављивања текста одлуке, као и разлога на којима је она заснована. У БД постоји обавеза објављивања рјешења о студији о утицају на животну средину, у складу са чланом 61 ЗоЗЖС БД. Чланом 126 ЗоВ ФБиХ прописује се обавеза достављања издатог водног акта заинтересованим странама и јавности, али само на њихов захтјев. У РС, релевантан је и члан 21(2) Уредбе о начину учешћа јавности у управљању водама РС.

Странке у управном поступку морају да буду обавијештене о поступку, што значи да јавност која је дала своје коментаре, треба да буде обавијештена о поступку.

ј) У смислу става 10, мјере подузете на осигурању да када тијело власти разматра или допуњује радне увјете дјелатности наведене у ставу 1., буду примијењене одредбе ставова 2. до 9. овога члана, уз вршење неопходних промјена, и гдје је то прикладно.

У складу са чланом 94(3) и 95(3) ЗоЗЖС РС, јавност се обавјештава о извршеној ревизији еколошке дозволе. У складу са чланом 5(б) Правилника о поступку ревизије и обнављању еколошких дозвола („Службени гласник РС“, број: 28/13), процедура издавања еколошке дозволе се прати уколико дође до знатних промјена у раду постројења. У ФБиХ и БД тренутно је у току усвајање прописа који се односе на ревизију еколошких дозвола.

Процедура издавања водног акта/водоправног акта слиједи се код процедуре измјене водног акта/водоправног акта у ФБиХ и РС. Корелација између процедуре продужења и преиспитивања водног акта и учешћа јавности није дефинисана.

- к) У смислу става 11, мјере предузете на примјени одредби члана 6. на одлуке о томе треба ли допустити намјерно ослобађање генетски измијењених организама у околиш.

Више података о мјерама предузетим ради примјене одредаба члана 6 на одлуке о томе треба ли дозволити намјерно ослобађање генетски измијењених организама у животну средину, садржане су у одговору на питања по члану 6 бис.

XVI.

Препреке у примјени члана 6

Опишите било које **препреке на које се наишло** у примјени било којег става у члану 6.

Иако је законима обају ентитета предвиђено учешће јавности, представници НВО-а указују на проблеме када неки пројекат има утицај на грађане другог ентитета. Тако, према мишљењу представника НВО сектора, у одређеним случајевима из праксе, они се не позивају на јавне расправе, или се јавне расправе не одржавају у њиховој близини, иако су посљедице у њиховој животной средини. Непостојање законске обавезе инкорпорирања приједлога и примједаба јавности при одобравању студије о утицају на животну средину, односно, ускраћивања детаљних образложења у својим одлукама од стране институција власти, дјелује демотивишуће на јавност, која покушава да учествује у овим процесима.

XVII.

Даљње информације о практичној примјени општих одредаба члана 6

Наведите даљње информације о **практичној примјени одредби члана 6. о судјеловању јавности у одлучивању о одређеним дјелатностима** на примјер да ли постоје статистички подаци или друге информације о судјеловању јавности у одлучивању о одређеним дјелатностима или о одлукама да се не примијене одредбе овог члана на предложене активности чија је сврха одбрана државе.

Приближно три од четири НВО-а који су доставили одговоре у оквиру израде Другог извјештаја, узели су учешће у јавним расправама. Јавне расправе на којима су представници НВО-а учествовали могу се односити на јавне расправе у погледу издавања потребних одобрења за активности наведене у Прилогу I Конвенције, али и у погледу усвајања одређених прописа, стратегија и планова. У једном од четири случаја, НВО-има није обезбијеђен приступ документацији коришћеној на расправи. Међутим, и поред овог, евидентан је тренд ефектног оглашавања расправа и доброг одазива представника НВО-а на њих, односно задовољавајућег учешћа представника јавности у процедури давања одобрења за активности назначене у Прилогу I Конвенције.

Детаљнији подаци о учешћу јавности у смислу члана 6 Конвенције не постоје. Такође, не постоје подаци о поступцима из којих је искључена јавност.

XVIII.

Интернет адресе релевантне за примјену члана 6

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Исте оне које су наведене под одговором на исто питање у погледу члана 3 Конвенције.

Практичне и/или друге могућности за учешће јавности у припремама планова и програма који се односе на животну средину у складу са чланом 7

XIX.

Важне дефиниције из члана 2 и услови недискриминације из члана 3(9) наведени су у одговору за члан 4.

Релевантни су:

- ЗоЗЗ ФБиХ;
- Закон о управљању отпадом ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, бројеви: 33/03, 72/09) (ЗоУО ФБиХ);
- Закон о просторном планирању и коришћењу земљишта на нивоу ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, бројеви: 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10) (ЗПП ФБиХ); ЗоЗП ФБиХ;
- ЗоВ ФБиХ;
- Пословник Заступничког дома Парламента ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, број: 69/07);
- ЗоЗЖС РС;
- ЗоЗП РС;
- ЗоВ РС;
- ЗоЗВ РС; Закон о управљању отпадом РС (“Службени гласник РС”, бројеви: 53/02, 65/08) (ЗоУО РС);
- Пословник Народне скупштине РС (“Службени гласник РС”, број: 31/11);
- ЗоЗЗ БД;
- Закон о управљању отпадом БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 25/05, 1/05, 19/07, 2/08, 2/09) (ЗоУО БД);
- Пословник о раду Скупштине БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 17/08, 20/10).

Нови ЗоЗЖС РС садржи детаљне одредбе о стратешкој процјени утицаја на животну средину. И друга два закона о заштити животне средине садрже одредбе о стратешкој процјени, али су оне јако ограничене и не обухватају јавност. Стратешка процјена врши се за планове и програме из разних области које имају утицај на животну средину (глава VI ЗоЗЖС РС). Чланом 55 детаљније се уређује учешће јавности у изради планова и програма.

У ФБиХ, иако не постоје одредбе о учешћу јавности током израде стратешке процјене утицаја на животну средину, јавност је укључена у процес израде просторних планова у складу са ЗПП ФБиХ. Тако је, на примјер, у току израде и усвајања Просторне основе за “Просторни план ФБиХ за период од 2008. до 2028. године”, током 2011. године одржано 10 јавних расправа у којима је учешће узела и јавност. Сличне одредбе су садржане у релевантним прописима РС и БД.

Релевантни су чланови 1 ЗоЗЗ ФБиХ/3 ЗоЗЗ БД, у складу са којима јавност учествује у поступку утврђивања и доношењу планова и програма заштите ваздуха. У РС, усвајањем новог закона, оваква одредба је укинута.

Јавност учествује у изради планова управљања ријечним сливовима, у складу са члановима 25 и 26 ЗоВ ФБиХ/25 и 26 ЗоВ РС, те у складу с Уредбом о начину учешћа јавности у управљању водама РС. Јавности се такође дају на увид документи који се користе у изради плана управљања. На нацрт плана, правна и физичка лица могу да доставе примједбе. Учешће јавности предвиђено је и у детаљнијим плановима и програмима управљања водама, у складу са чланом 41 ЗоВ ФБиХ.

Закони о заштити природе такође предвиђају одредбе о учешћу јавности у одлучивању. Чланови 146, 15, 200 и 201, су само од неких чланова ЗоЗП ФБиХ који прописују обавезу учешћа јавности у одлучивању. У РС, релевантни су чланови 14(а) и 33(б) ЗоЗП РС.

Могућности за учешће јавности у припремама политика дјеловања који се односе на животну средину у складу са чланом 7

XX.

У складу са чланом 227 Пословника Народне скупштине РС (“Службени гласник РС”, број: 31/11/177), Пословника Заступничког дома Парламента ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, број: 69/07/129), Пословника о раду Скупштине БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 17/08, 20/10) на планове, програме и друга акта о којима се одлучује на скупштинама/парламенту примјењују се одредбе релевантних пословника о учешћу јавности приликом усвајања

закона, ако то није другачије одређено (погледати под XXIV). У складу са члановима 1 ЗоЗЗ ФБиХ/3 ЗоЗЗ БД, јавност учествује у поступку утврђивања политике заштите ваздуха. Удружења за заштиту животне средине учествују у изради Стратегије управљања отпадом/ Стратегије управљања чврстим отпадом (члан 8(3)(4) ЗоУО ФБиХ/8(1)(3) ЗоУО РС/8(1)(2) ЗоУО БД), кантоналног плана за управљање отпадом (члан 9(5) ЗоУО ФБиХ) и општинским планом за управљање отпадом/локалним планом управљања чврстим отпадом (члан 10(3) ЗоУО ФБиХ/10(2) ЗоУО РС). Поједине општине у БиХ, такође су израдиле смјернице за учешће јавности при изради локалних планова управљања отпадом (Дервента, Лукавац) што је у пракси имало позитиван ефекат на учешће јавности.

Јавност учествује у припреми и изради Стратегије о водама (члан 24, став 4 ЗоВ ФБиХ), којом се дефинише политика управљања водама. Такође, савјетодавна вијећа за водна подручја, у чијем раду учествују представници НВО-а, учествују у припреми планова и стратегија, у складу са чланом 165 ЗоВ ФБиХ/185 ЗоВ РС. Слична функција је такође предвиђена за савјетодавна вијећа за заштиту животне средине у БиХ.

XXI.

Препреке у примјени члана 7

Опишите било које препреке на које се наишло у примјени било којег става у члану 7.

Представници НВО-а имају велики број замјерки на недостатак транспарентности у одабиру НВО-а у савјетодавним вијећима. Такође, проблем представља мали број предвиђених мјеста за представнике НВО-а у тим вијећима.

XXII.

Даљње информације о практичној примјени општих одредаба члана 7

Наведите даљње информације о практичној примјени одредби члана 7. о судјеловању јавности у одлучивању о одређеним дјелатностима.

Забилежено је да је 57% НВО-а, који су доставили одговоре у оквиру израде Другог извјештаја, узело учешће у изради прописа, планова и програма.

XXIII.

Интернет адресе релевантне за примјену члана 7

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Исте оне које су наведене под одговором на исто питање у вези са чланом 3 Конвенције.

Активности реализоване ради промовисања учешћа јавности у поступку израде прописа и правила од значаја за животну средину, у складу с одредбама члана 8

XXIV.

Чланом 204 Пословника Народне скупштине РС/173 Пословника Заступничког дома Парламента ФБиХ/129 Пословника о раду Скупштине БД дефинисано је да, након завршеног разматрања нацрта закона, представничко тијело може да одлучи да нацрт стави на јавну расправу, ако се законом уређују питања која су од посебног значаја за грађане. Јавност даје конкретне приједлоге, сугестије, примједбе, на јавним скуповима у оквиру јавне расправе или доставља електронском поштом, често и писменим путем, поднесцима. Није обавезно да се мишљење јавности уврсти у коначни акт, али је потребно дати објашњење. Јавност има право да покрене управни спор, уколико се њено мишљење не уважи. Такође, удружења за заштиту животне средине учествују у раду Савјетодавног вијећа за животну средину, које учествује у изради општепримјењивих правно обавезујућих правила.

Промовисање учешћа јавности у изради прописа и других обавезујућих правила остварује се, између осталог, кроз позиве за учешће на јавним расправама.

Смјерницама за поступање органа управе РС о учешћу јавности и консултацијама у изради закона ("Службени гласник РС", бројеви: 123/08, 73/12), дефинисано је да се прописи, за које се утврди да су од интереса за јавност, објављују на интернет страници, ради достављања примједба и сугестија од стране јавности.

Опишите активности које су реализирали надлежни органи у циљу промовирања дјелотворног учешћа јавности у поступку израде прописа и других законски обавезујућих аката од значаја за околиш, у складу са одредбама члана 8. Опишите транспонирање релевантних дефиниција у члану 2., те мјере против дискриминације у члану 3., став 9. Важне дефиниције из члана 2 и увјети недискриминације из члана 3(9) наведени су у одговору за члан 4.

Препреке у примјени члана 8

XXV.

Представници НВО-а сматрају да у појединим случајевима нацрти закона нису доступни путем интернета.

Опишите било које препреке на које се наишло у примјени било којег става у члану 8.

Даљње информације о практичној примјени одредаба члана 8

XXVI.

Наведите даљње информације о практичној примјени одредби о учешћу јавности у смислу члана 8.

XXVII.

Интернет адресе релевантне за примјену члана 8

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Исте оне које су наведене под одговором на исто питање у вези са чланом 3 Конвенције.

XXVIII.

Законодавне, регулаторне и друге мјере којима се спроводе одредбе члана 9 о приступу правди у питањима од значаја за животну средину

Наведите законодавне, регулаторне и друге мјере којима се спроводе одредбе члана 9 о приступу правди у питањима од значаја за животну средину.

Објасните на који начин се примјењује сваки став члана 9. Опишите транспонирање релевантних дефиниција у члану 2, те мјере против дискриминације у члану 3 став 9.

У складу са чланом II Устава БиХ, Европска конвенција о људским правима директно се примјењује у БиХ и има приоритет над свим осталим законима. Архуска конвенција нема директну примјену у БиХ. У складу с тим, судови у БиХ примјењују Архуску конвенцију кроз одредбе које су пренесене у законодавство БиХ.

Релевантни су:

- ЗоСПИ – ЗОСПИ БиХ/ФБиХ/РС;
- Закон о управном поступку БиХ („Службени гласник БиХ“, бројеви: 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13) (ЗоУП БиХ);
- Закон о Суду БиХ („Службени гласник БиХ“, бр. 49/09 - пречишћени текст, 74/09 и 97/09);
- ЗОСПИ БиХ;
- Закон о управним споровима БиХ (“Службени гласник БиХ”, бројеви: 19/02, 19/02, 88/07, 83/08, 74/10) (ЗоУС БиХ);
- ЗоЗО ФБиХ;
- Закон о управним споровима ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, број: 09/05) (ЗоУС ФБиХ);
- ЗОСПИ ФБиХ;
- Закон о судовима ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, бројеви: 38/05, 22/06, 63/10) (ЗоС ФБиХ);
- Закон о управним споровима РС (“Службени гласник РС”, број: 109/05) (ЗоУС РС);
- ЗОСПИ РС;
- ЗоЗЖС РС;
- Закон о судовима РС (“Службени гласник РС”, бројеви: 111/04, 109/05, 37/06, 119/08) (ЗоС РС);
- Закон о управним споровима БД (“Службени гласник БД”, број: 4/00, 1/01) (ЗоУС БД);
- ЗоЗЖС БД;
- Закон о судовима БД (“Службени гласник БД”, бројеви: 19/07, 20/07, 39/09, 31/11) (ЗоС БД).

Посебно опишите сљедеће:

а) У смислу става 1., мјере подузете на осигурању сљедећег:

- (i) Свака особа која сматра да њен захтјев за информацијама, у складу са одредбама члана 4, није обрађен у складу са одредбама тог члана, има право на жалбени поступак пред надлежним судом или другим неовисним и непристрасним тијелом утврђеним законом;

У складу са чланом 38 ЗоЗО ФБиХ/41 ЗоЗЖС РС/37 ЗоЗЖС БД, подносилац захтјева, чији захтјев није разматран, или је неправедно одбијен, или на њега није адекватно одговорено, има право да покрене поступак заштите својих права. Поред одредаба из *lex specialis*, сличне одредбе су садржане и у *lex generalis*. У складу са ЗОСПИ БиХ/ФБиХ/РС, у случају немогућности поступања по захтјеву или поступања по њему, подносилац ће бити обавијештен о својим правима. Поред

овога, чланови 15(2) ЗоУП БиХ/11(3) ЗоУП ФБиХ/12(3) ЗоОУП РС/11(2) ЗоУП БД прописују да странка има право жалбе и онда када орган није у одређеном року донио рјешење о њеном захтјеву.

На овај поступак се примјењују, поред одредаба ЗоЗО ФБиХ/ЗоЗЖС РС/ЗоЗЖС БД, и одредбе ЗоУП БиХ/ЗоУП ФБиХ/ЗоОУП РС/ЗоУП БД.

- (ii) **Тамо гдје постоје одредбе о жалбеном поступку пред надлежним судом, подносилац жалбе мора имати могућност приступа поступку без неоправданог одлагања, како је то прописано законом, без накнаде или уз разумну накнаду на име трошкова поступка пред надлежним органом или другим неовисним и непристрасним тијелом осим суда;**

Прије покретања управног спора, када је то законом одређено, дозвољена је жалба другостепеном управном органу. Чланом 11 ЗоУП БиХ/14 ЗоУП ФБиХ/14 ЗоОУП РС/14 ЗоУП БД, прописује се да се управни поступак води брзо и са што мање трошкова за странку, али тако да се прибави све што је потребно за правилно утврђивање чињеничног стања и за доношење законитог и правилног рјешења.

- (iii) **Коначна одлука прописана одредбама овог става обавезујућа је за јавни орган који располаже информацијама, те су разлози за њено доношење наведени у писаном облику, барем у случају ускраћивања права на приступ информацијама;**

Релевантни су чланови 3 ЗоУС БиХ/3 ЗоУС ФБиХ/3 ЗоОУС РС/3 ЗоУС БД. У складу са члановима 7 ЗоС ФБиХ/7 ЗоС РС/8 ЗоС БД, одлуке судова у БиХ обавезујуће су на територији ФБиХ/РС/БД. Такође, релевантан је и члан 8 Закона о Суду БиХ.

- б) У оквиру одредби важећих локалних прописа, мјере подузете како би се осигурало да особе у поступку које испуњавају критерије утврђене одредбама става 2 имају могућност приступа жалбеном поступку пред судом и/или другим неовисним и непристрасним тијелом утврђеним законом, у циљу оспоравања законитости било које одлуке, поступка или пропуста прописаног одредбама члана 6, у материјалном и процедуралном смислу;**

Релевантни су чланови 15(3) ЗоУП БиХ/11(3) ЗоУП ФБиХ/12(3) ЗоОУП РС/11(2) ЗоУП БД. Осим тога, релевантни су чланови 39 ЗоЗО ФБиХ/42 ЗоЗЖС РС.

- ц) У смислу става 3, мјере подузете како би се осигурало, да када особе у поступку испуњавају критерије прописане одредбама важећих локалних закона, те особе имају могућност приступа управном или судском поступку у циљу оспоравања поступка или пропуста физичких особа или јавних органа који су у супротности са одредбама локалних прописа од значаја за околиш;**

Чланом 213 ЗоУП БиХ/221 ЗоУП ФБиХ/211 ЗоОУП РС/208 ЗоУП БД, дозвољена је жалба странкама, као и тужиоцу, правобраниоцу и другим органима, против рјешења којим је у управном поступку повријеђен закон у корист појединца или правног лица, а на штету јавног интереса. Чланови 2 ЗоУС БиХ/2 ЗоУС ФБиХ/2 ЗоОУС РС/2 ЗоУС БД, прописују да право покретања управног спора има грађанин или правно лице, ако је коначним управним актом повријеђено неко његово право, или непосредни лични интерес заснован на закону.

- д) У смислу става 4, мјере подузете на осигурању сљедећег:**

- (i) **Процедуре прописане одредбама ставова 1, 2 и 3 пружају довољан и дјелотворан правни лијек;**

Релевантан је члан 14(3)(б) ЗОСПИ, као и чланови 15 и 201 ЗоУП БиХ/11 и 208 ЗоУП ФБиХ/12 и 198 ЗоОУП РС/11 и 195 ЗоУП БД. Поред овога, релевантни су и чланови 8 и 9 ЗоУС БиХ/8, 9 и 10 ЗоУС ФБиХ/7 и 8 ЗоУС РС/6, 7 и 8 ЗоУС БД, као и чланови 10 и 39 ЗоЗО ФБиХ/12 и 42 ЗоЗЖС РС/10 ЗоЗЖС БД. Такође, релевантни су чланови 108(1)(8) и 126(3) ЗоВ ФБиХ/133 и 135 ЗоВ РС.

- (ii) **Такве процедуре испуњавају захтјеве прописане одредбама овог става;**

Одлуке судова и других тијела доступне су јавности.

(е) У смислу става 5, мјере подузете како би се осигурало да јавност има увид у информације о приступу жалбеном поступку пред управним или судским органом.

Чланом 20 ЗОСПИ прописује се да су органи управе дужни да издају водич који, између осталог, садржи податке о правним лијековима. Трошкове поступка сносе странке, у зависности од исхода поступка.

XXIX.

Препреке у примјени члана 9

Опишите било које **препреке на које се наишло** у примјени било којег става члана 9.

У већини случајева, надлежне институције нису донијеле водич прописан у члану 20 ЗОСПИ. НВО сектор сматра да је постојећа процедура пресложена и прекомпликована, те да су трошкови ангажовања адвоката за рад на овим предметима превелики за њих, што је и видљиво из достављених одговора НВО сектора гдје веома мали број њих користи услуге правника (не нужно специјализованих за ову област). Тренутно, у БиХ не постоје судије или тужиоци који су специјализирали еколошко право. Ипак, у њихову едукацију у овом смислу су у протекле двије године уложени знатни напори, те су даље активности планиране за предстојећи период.

XXX.

Даље информације о практичној примјени одредаба члана 9

Наведите даље информације о **практичној примјени одредби о приступу правди из члана 9**, на примјер, да ли постоје статистички подаци у вези са приступом правди у питањима од значаја за околиш, те да ли постоје механизми за пружање помоћи у циљу отклањања или ублажавања ефекта финансијских и других препрека за приступ правди?

Према подацима за примљеним од 16 од укупно 18 надлежних судова у БиХ, у периоду од јануара 2011. до августа 2013. године, у БиХ је одлучено у 39 предмета по рјешењу о одбијању захтјева за приступ информацијама. Ови предмети обухватају и предмете који се не односе на животну средину. У половини случајева тужба је усвојена, док је у једном од четири случаја тужба одбијена. У осталим случајевима, тужба је или одбачена или суд није поднио податке о томе како је предмет ријешен.

Ипак, број случајева у којима је захтјев за приступ подацима одбијен, или на њега није одговорено, је много већи. Само два НВО-а која су доставила одговоре у оквиру израде Другог националног извјештаја су искористила право на правни лијек. Једном од та два НВО-а је одговорено на свих седам поднесених захтјева након што се тај НВО обратио институцији омбудсмана. Други НВО је покренуо управни спор који је био у току у вријеме писања извјештаја.

У погледу броја предмета по одлуци о еколошкој дозволи, евидентирано је укупно пет предмета, с тим што су од тог броја, два предмета још у току.

Током припреме Другог националног извјештаја, једино је ФМОиТ доставио евиденцију о поступцима у погледу издавања еколошких дозвола.

Конечно, у складу са ЗОСПИ БиХ, заинтересовани могу да се обрате институцији омбудсмана упоредо с обраћањем другостепеном органу уколико јавни орган не удовољи захтјеву. У току 2013. године, ова институција је за примила пет жалби које се односе на питање слободе приступа информацијама у области животне средине, од којих се већина односи на питања добијања еколошких дозвола, нереаговања надлежне инспекције итд.

XXXI.

Интернет адресе релевантне за примјену члана 9

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје:

Исте оне које су наведене под одговором на исто питање у вези са чланом 3 Конвенције.

Чланови од 10 до 22 нису за национално провођење.

Кроз приступ информацијама о животној средини од стране јавности, њиховим учешћем у доношењу одлука које могу да имају утицај на животну средину, те приступу судским поступцима, уколико се њихова права крше, јавност утиче на рад релевантних институција, те на тај начин доприноси омогућавању права садашњих и будућих генерација на животну средину прикладну за живот.

Уколико је то потребно, наведите на који начин provedба Конвенције доприноси заштити права сваке особе, сада и у будућности, да живи у окружењу које задовољава захтјеве за одржање здравља и благостања те особе.

Законодавне, регулаторне и друге мјере којима се спроводе одредбе о генетски модификованим организмима, према одредбама члана 6 бис и Анекса I бис

За ову област, најрелевантнији правни акт је ЗоГМО. На основу њега, током 2012. године, донесен је низ подзаконских аката који су само дјелимично релевантни за предмет овог Извјештаја. Примарни надлежни орган је АСХ који улаже знатне напоре у подизање нивоа свијести у овој области. У складу са ЗоГМО, успостављено је функционално Вијеће за ГМО. Подаци о поступцима одобравања надлежног органа у складу са ЗоГМО су јавни, у складу са чланом 17(1) истог Закона.

У вези са законодавним, регулаторним и другим мјерама којима се проводе одредбе о учешћу јавности у доношењу одлука о намјерном пуштању у околиш и пласману генетски модифицираних организама на тржиште, одредбама члана 6 бис описује се сљедеће:

а) У смислу става 1 члана 6 бис и:

- (i) Става 1 анекса I бис, потребно је да страна потписница уведе потребне одредбе у свој регулаторни оквир како би се осигурало дјелотворно информирање и учешће јавности у доношењу одлука обухваћених одредбама члана 6 бис;

У складу са чланом 17 ЗоГМО, надлежни орган, у поступку за издавање одобрења за намјерно уношење ГМО у животну средину, даје рок од 30 дана за увид и омогућава давање мишљења и примједба јавности на:

- Садржај захтјева;
- Садржај техничке документације;
- Процјену ризика;
- Садржај мишљења Вијећа за ГМО.

Потребно је спровести јавну расправу прије израде извјештаја о процјени прикладности стављања на тржиште ГМО или производа од ГМО (члан 44 ЗоГМО БиХ) и прије издавања одобрења за стављање ГМО у промет (члан 47 ЗоГМО БиХ).

- (ii) Става 2 анекса I бис, сви изузеци предвиђени регулаторним оквиром стране потписнице у погледу процедуре учешћа јавности прописани одредбама анекса I бис и критерији који се односе на те изузетке;

У складу са чланом 17 ЗоГМО, јавност је укључена у сваки поступак за добијање одобрења за намјерно уношење ГМО у животну средину.

- (iii) Става 3 анекса I бис, мјере које за циљ имају давање јавности на увид на одговарајући, благовремен и дјелотворан начин, сажетка обавијести о давању сагласности за намјерно пуштање у околиш и пласман на тржиште таквих генетски модифицираних организама, као и давање на увид извјештаја о

процјени, уколико такав извјештај постоји;

У складу са чланом 17 ЗоГМО, надлежни орган дужан је, у поступку за издавање одобрења на намјерно уношење ГМО у животну средину, јавности дати на увид:

- Садржај захтјева;
- Садржај техничке документације;
- Процјену ризика;
- Садржај мишљења Вијећа за ГМО.

Јавни позив, у којем се наводи мјесто и вријеме за увид у акте, назначене у горњем дијелу текста, те поступак давања мишљења и примједба, објављује се путем средстава јавног информисања и интернет странице АСХ. Рок у којем надлежни орган даје на увид и омогућава давање мишљења и примједба је 30 дана.

(iv) Става 4 анекса I бис, мјере подузете да би се осигурало да се информације наведене у том ставу ни у којем случају не могу сматрати повјерљивим информацијама;

У складу са чланом 8(2) ЗоГМО, надлежни орган одлучује који ће се подаци у поступку сматрати повјерљивим и о одлуци обавјештава подносиоца захтјева. Осим тога, ставом 3 истог члана прописује се да се подаци наведени у ставу 4 анекса I бис не могу сматрати тајним.

(v) Става 5 анекса I бис, мјере подузете да би се осигурала транспарентност у поступку доношења одлука и јавности омогућио приступ релевантним информацијама о процедурама, као што су, на примјер, следеће информације:

- а. Природа одлуке;
- б. Јавни орган надлежан за доношење одлуке;
- ц. Начин за остварење учешћа јавности, прописан одредбама става 1 анекса I бис;
- д. Информације о јавном органу од којег је могуће добити релевантне информације;
- е. Информације о јавном органу којем је могуће доставити коментаре, као и информације о роковима за достављање коментара;

У погледу поступка за издавање одобрења за намјерно уношење ГМО у животну средину, јавности се, у складу са чланом 17(2)(д) ЗоГМО, даје на увид садржај мишљења Вијећа за ГМО, за који се може рећи да садржи природу могуће одлуке. Осим тога, у складу са ставом 3 истог члана, јавности се предочава начин учешћа јавности, а релевантне информације доступне су путем интернет странице АСХ. Коментари се могу поднијети АСХ, ФМПВиШ, МПШиВ, Управи Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља, Канцеларији за ветеринарство БиХ, зависно од тога да ли се ради о намјерном уношењу ГМО у животну средину, или пак о њиховом стављању на тржиште.

(vi) Става 6 анекса I бис, мјере подузете како би се осигурало да поступак прописан у интересу provedбе става 1 анекса I бис омогућава представницима јавности да на одговарајући начин доставе коментаре, информације, анализе или мишљења која сматрају релевантним за предложено намјерно пуштање у околиш или пласман на тржиште;

У погледу поступка за издавање одобрења за намјерно уношење ГМО у животну средину, јавност има могућност да да своје мишљење и примједбе. Закон, нажалост, не садржи одредбе које детаљније прописују процедуру издавања одобрења за стављање на тржиште ГМО, осим тога да је потребно спровођење јавне расправе.

(vii) Става 7 анекса I бис, мјере подузете да би се осигурало узимање у разматрање исхода учешћа јавности, организованог у складу са одредбама става 1 анекса I бис;

У складу са члановима 44 и 47 ЗоГМО, надлежни орган дужан је да спроведе јавну расправу прије издавања одобрења за стављање ГМО на тржиште. Осим тога, у складу са чланом 17(4) ЗоГМО, надлежни орган дужан је да у образложењу рјешења унесе своје изјашњење о примједбама и мишљењу јавности.

(viii) Става 8 анекса I бис, мјере подузете како би се осигурало да је текст одлука које је надлежни јавни орган донио на основу одредби анекса I бис доступан јавности, као и разлози и аргументи на основу којих је дошло до доношења тих одлука;

У складу са чланом 48(2) ЗоГМО, одобрење за стављање ГМО на тржиште, осим података који су прописани и означени као повјерљиви, и процјена ризика за здравље људи, биолошку разноликост и животну средину, морају да буду доступни јавности.

(б) У смислу става 2 члана 6 бис, на који начин захтјеви утемељени на одредбама анекса I бис допуњавају и дају допринос реализацији националног оквира за очување биосигурности стране потписнице, те на који су начин усуглашени са Протоколом о биосигурности из Картагене, који је саставни дио Конвенције о биодиверзитету.

Релевантни су чланови 2(б), 3, 4(4), 10, 13, 19, 32, 34, 38(4), 39, 43, 46 и 49 ЗоГМО.

Препреке у примјени члана 6 бис и анекса I бис

XXXIV.

До израде овог Извјештаја није постојао ниједан захтјев за издавања одобрења за стављање ГМО на тржиште. Сходно томе, препреке у пракси нису утврђене.

Опишите било које препреке на које се наишло у примјени било којег става члана 6 бис и анекса I бис.

Даљње информације о практичној примјени одредаба члана 6 бис и анекса I бис

XXXV.

Погледати под XXXIV. Такође, надлежни органи одговарају на упите јавности у погледу ГМО, мада се о овоме не води одвојена евиденција. Осим тога, надлежни органи улажу напоре у подизање нивоа свијести о ГМО.

Наведите даљње информације о практичној примјени одредби члана 6 бис о учешћу јавности у доношењу одлука о намјерном пуштању у околиш и пласману генетски модифицираних организама на тржиште, на примјер, да ли постоје статистички подаци у вези са учешћем јавности у доношењу таквих одлука, или подаци о одлукама разматраним на основу одредби става 2 анекса I бис о изузецима у погледу поступка за остварење учешћа јавности прописаним одредбама тог анекса?

XXXVI.**Интернет адресе релевантне за примјену члана 6 бис**

Наведите релевантне интернет адресе, ако постоје, укључујући ту и интернет адресе регистара одлука и саопштења у вези са генетски модифицираним организмима:

Агенција за сигурност хране БиХ - <http://www.fsa.gov.ba/>

XXXVII.**Накнадне активности у вези са поштовањем одредаба**

Уколико се деси, да након разматрања извјештаја или било које од препорука Комисије за provedбу Конвенције, стране потписнице на свом задњем одржаном састанку донесу одлуку о подузимању мјера у вези са provedбом Конвенције у Вашој држави, молимо наведите (а) о којим мјерама је ријеч; и (б) које је конкретне радње подузела Ваша држава у циљу provedбе мјера које за циљ имају остварење поштивања одредби Конвенције.

Молимо позовите се и на друга релевантна поглавља, уколико за тим постоји потреба.

На посљедњем састанку земаља потписница Конвенције, одржаном у Молдавији 2011. године, Босни и Херцеговини нису упућене никакве препоруке у погледу примјене Конвенције у БиХ.

**Format for
Aarhus Convention
Implementation Report in
accordance with Decision IV/4
(ECE/MP.PP/2011/2/Add.1)**

**AARHUS CONVENTION
IMPLEMENTATION REPORT – FOR YEAR 2013**

**The following report was submitted on behalf of Bosnia and Herzegovina,
in accordance with Decisions I/8, II/10 and IV/4, as follows**

IMPLEMENTATION REPORT

Party	Bosnia and Herzegovina
National Focal Point	
Full name of the Institution:	Ministry of Environment and Tourism of the Federation of BiH
Name and title of the officer:	Mladen Rudež, National Focal Point , Assistant Minister
Postal Address:	Marka Marulića 2, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Telephone:	+387 33 726 712
Fax:	+387 33 649 002
E-mail:	mladen@fmoit.gov.ba

Process by which the report has been prepared

I.

In preparing this report, the authorities of Bosnia and Herzegovina (BiH) used the reporting procedure, adapting it to the circumstances in BiH. The preparation of the second National Implementation Report on Aarhus Convention in Bosnia and Herzegovina was, as the first one, supported by the OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina, through a project financed by the Government of Germany, as well as the Environment and Security Initiative. This report is an addition to the first National Implementation Report on Aarhus Convention that BiH submitted by the end of the year 2010.

In agreement with the Ministry of Foreign Trade and Economic Relations of BiH (MoFTER), a questionnaire has been designed and sent to 31 institutions at state, entity and Brcko District (BD) level. Besides, and with the support of the Aarhus centers network in BiH, the questionnaire was sent to 156 non-government agencies in BiH. Twenty three non-government agencies in BiH have submitted their data on implementation of the Aarhus Convention as seen by them. The draft version of the Report was sent to the partners in the Initiative for Environment and Safety: REC, UNDP, UNEP and Delegation of EU in BiH, for their comments.

Public meetings on the Draft Report were held in five BiH cities: Sarajevo, Banja Luka, Brčko, Tuzla and Mostar, and the public was given an opportunity to submit their comments in a written form or by email.

Provide a brief summary of the process by which this report has been prepared, including information on the type of public authorities that were consulted or contributed to its preparation, how the public was consulted and how the outcome of the public consultation was taken into account, as well as on the material that was used as a basis for preparing the report.

II.

Particular circumstances relevant for understanding the report

Report any particular circumstances that are relevant for understanding the report, e.g., whether there is a federal and/or decentralized decision-making structure, whether the provisions of the Convention have direct effect upon its entry into force, or whether financial constraints are a significant obstacle to implementation (optional).

The Constitution of BiH organizes the state into administratively divided entities, the Federation of Bosnia and Herzegovina (FBiH) and Republika Srpska (RS). In addition to the entities, there exists also the Brčko District of BiH (BD), as a local self-government unit. According to the Constitution of BiH, state level authorities are not directly responsible in matters of environmental protection. However, the Law on Ministries and other Administrative Bodies of BiH (Official Gazette of BiH 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09), designates the Ministry of Foreign Trade and Economic Relations of BiH (MoFTER) as the responsible state level public authority to conduct activities and tasks related to the definition of policy, basic principles, coordination of actions and harmonization of plans of entity authorities and representation at the international level. According to the RS Constitution, RS institutions organize and provide for Environment protection. When it comes to the Federation of BiH, the Constitution of FBiH envisages that the Federation Government and cantons share responsibilities in environmental protection. Concerning Brcko District, it has responsibility over all fields which are not the responsibility of the state. Accordingly, the Government of Brcko District has responsibilities that are entrusted to entities, municipalities (and cantons in FBiH) when it comes to environmental protection.

Although Bosnia and Herzegovina ratified the Aarhus Convention only recently, in September 2008, it can be stated that the Convention's provisions were incorporated to a significant degree in the domestic legislation, with a considerable rate of practical implementation. This could be explained by the fact that BiH has set its joining the EU as its strategic goal and consequent harmonization of BiH regulations with the regulations of the EU that are in line with the Aarhus Convention provisions. Considerable efforts are invested to improve its implementation, particularly given the lack of qualified staff in public institutions, finances and the need to raise awareness of the civil servants and the public on the importance of the Convention.

III.

Legislative, regulatory and other measures implementing the general provisions in article 3, paragraphs 2, 3, 4, 7 and 8

List legislative, regulatory and other measures that implement the general provisions in article 3, paragraphs 2, 3, 4, 7 and 8, of the Convention.

- Law on Freedom of Access to Information of BiH (Official Gazette of BiH 28/00, 45/06, 102/09, 62/11) (LoFAI BiH),
- Law on Administration in BiH (Official Gazette of BiH 32/02, 102/09), (LoA BiH),
- Law on Civil Service in Administrative Bodies of BiH (Official Gazette of BiH 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12) (LoCS BiH),
- Law on Protection of Environment of FBiH (Official Gazette of FBiH 33/03, 38/09) (LoPE FBiH),
- Law on Freedom of Access to Information of FBiH (Official Gazette of FBiH 32/01, 48/11) (LoFAI FBiH),
- Law on Civil Service in FBiH (Official Gazette of FBiH 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12) (LoCS FBiH),
- Law on the Environment Protection Fund of FBiH („Official Gazette FBiH“, nr: 33/03), (LoEPF FBiH),
- Law on Waters of FBiH (Official Gazette of FBiH 70/06) (LoW FBiH),
- Law on Civil Service in the RS Administration (“Official Gazette of Republika Srpska” 16/02, 62/02, 38/03, 49/06 i 20/07), (LoCS RS),
- Law on Protection of Environment of RS (Official Gazette of RS 71/12) (LoPE RS),
- Law on Freedom of Access to Information of RS (Official Gazette of RS 20/01), (LoFAI RS),
- Law on Waters of RS (Official Gazette of RS 50/06, 92/09, 121/12) (LoW RS)
- Law on Fund and Financing of the Environment Protection of RS (Official Gazette of RS 117/11), (LoFaFEP RS)
- Law on Civil Service in Administrative Bodies of BD (Official Gazette of BD 28/06, 29/06, 19/07, 2/08, 9/08, 44/08, 25/09, 26/09, 4/13) (LoCS BD),
- Law on Protection of Environment of BD (Official Gazette of BD 24/04, 1/05, 19/07, 9/09) (LoPE BD),
- Law on Protection of Waters of BD (Official Gazette of BD 25/04, 1/05, 19/07) (LoPW BD)

Explain how these paragraphs have been implemented. In particular, describe:

a) With respect to paragraph 2, measures taken to ensure that officials and authorities assist and provide the required guidance;

On the entire territory of BiH, according to article 18 LoFAI, public authorities take all necessary measures to assist any natural or legal persons seeking to exercise their rights on access to information. Also, in accordance with 20 LoFAI, any public authority is obliged to issue a free guide, enabling every individual access to information under control of a public authority. This guide is to include, among others, important elements in the request for information, important elements in the procedure of submission of request information on legal remedies. Further, a public authority is to make available an index register, containing all information under control of a public authority, the format in which this information is available as well as where this information can be accessed. According to article 19 LoFAI, a significant number of institutions has appointed a public relations officer, who processes requests for information.

According to article 14(4) LoCS FBiH, one of responsibilities of civil servants in FBiH is also to assist interested parties and public authorities with requested information. In Brcko District, article 9(e) LoCS BD prescribes that a servant or appointed officials is obliged to provide to the public all necessary information about affairs conducted in compliance with the regulations on access to information, as well as provide information on all procedures and decisions made during the performance of his/her duties. In accordance with Article 11 of LAS RS, civil servants are obliged, among the others, to honor principles of transparency.

(b) With respect to paragraph 3, measures taken to promote education and environmental awareness;

In BiH, every citizen is entitled to acquire and advance his/her knowledge about the environment. According to articles 26 and 27, LoPE FBiH/26 and 27, LoPE RS/26 and 27 LoPE BD, public authorities are to cooperate with environmental NGOs and professional organizations, which involve the public, and disseminate and advance knowledge about the environment. Similar provisions are given in other Laws. For example, in accordance with Articles 156 (1) (12) LoW FBiH/17881)8z) LoW RS, Agency for water FBiH and Public Institution Waters of Republika Srpska are obliged to organize activities in order to raise awareness of public when it comes to usage of waters, protection of waters and protection of eco-systems.

The central manifestation of the Environment Day for Europe in 2013 was held in BiH. The Council of Ministers of BiH decided on marking four environmental days in BiH. These are Earth Day, Water Day, Environment Day and Ozone Day, which are used to additionally raise environmental awareness with the public. The MoFTER has a very significant role in marking of the Ozone Day, and relevant entity and BD institutions play a crucial role in marking aforementioned days. To that effect, Agency for Waters of FBiH together with Public Institution Waters of RS mark the World Day of Water in BiH, on which occasion they carry out various promotional activities in various parts of BiH. Federation of BiH and RS, Environment Fund of FBiH, i.e. Environment and Energy Efficiency Fund support the above mentioned dates. BD also marks the Environment Protection day through a number of related activities.

In order to raise awareness, the relevant institutions in BiH also use significant financial means. Thus, in the period 2010 – 2012, 345.560 KM have been spent for publishing of the “Water and Us” magazine, presentation of information through electronic means, etc...

In addition to, and in accordance with Article 32(1) LoPE FBiH/31(1) LoPE RS/31(1) LoPE BD, competent ministries/departments of health and environment are obliged to prepare annual education programs on environmental protection to educate and raise environmental awareness. This content will be part of regular classes and extra-curricular activities. These education programs also contain information about the procedure to ensure access to information. For example, in RS, a curriculum for nine-year elementary education was prepared, covering ecology and environmental protection.

Apart from the “traditional” courses that treat topics of significance for the environment, such as biology, chemistry and geography, BiH has introduced new courses that treat environment directly. In that regard, the “My Environment” course has been introduced to students from first to fourth grade of primary schools in FBiH, and special secondary schools that teach exclusively environment, have been established (e.g. Secondary School for Environment and Wood Design). In RS, “Ecology and Environment Protection” is studied as a separate subject in some secondary schools, and in BD they introduced an “Environment Technician” as a separate vocation. Most of secondary schools have the “Ecology” topic in the curriculum of the first year of schooling. Furthermore, some faculties in BiH also offer programmes and topics that are to do with ecology and environment protection.

International community is also trying to advance the situation with education through its projects. "Education for Sustainable Development in the Western Balkan States" project, implemented from 2009 – 2013, had as its goal raising of awareness of public about environment and sustainable development related education, education of teachers from selected schools and finally, contribution to design of curriculums that would emphasise environment protection. Also, the OSCE Mission to BiH supported publishing of the "Manual for Practical Use of the Aarhus Convention in BiH", which was distributed to relevant NGOs and published on the internet. The Manual contains legal framework for access to information in BiH, answers to questions on how to participate in the decision making process that treats environment, as well as practical examples of use of the Convention in BiH. The network of Aarhus Centers in BiH is very active in rising of awareness and educating the public on issues of access to information, participation of public and legal remedies.

Activities of scientific, research, educational and development institutions and studies were financially supported by Fund of Environment Protection and Fund of Environment Protection and Energy Efficiency. Both Funds also support projects to raise environment awareness and educate public on significance of preservation of environment.

Finally, environment awareness is raised by NGOs. They inform the public about problems with the environment and potential solutions.

c) With respect to paragraph 4, measures taken to ensure that there is appropriate recognition of and support to associations, organizations or groups promoting environmental protection;

Relevant are articles 27 LoPE FBiH/27 LoPE RS/27 LoPE BD. Further, according to articles 41 LoPE FBiH/41 LoPE RS/40 LoPE BD, the representatives of environmental NGOs participate in the Advisory Council on Environment in BiH/RS/BD. Unfortunately, this council was not established in Brcko District.

In accordance with Articles 32(2) LoPE/31(2) LoPE RS/31(2) BD, the Federation Ministry of Environment and Tourism (FMET)/Ministry of Spatial Planning, Civil Engineering and Ecology of RS (MSPCEE)/Department of Spatial Planning and Property-Legal Relations in Brcko District Government (DSPPLR) organize trainings for non-governmental organizations working in the environmental protection field. The NGOs are involved in the work of Advisory Councils of agencies for waters in BiH, according to articles 164/184 LoW FBiH/RS.

The advisory councils participate in the preparation of plans and strategies, in accordance with articles 165 LoW FBiH/185 LoW RS. Funding is allocated to support the advisory councils' work. For example, 50,000 KM was allocated to support the councils' work in 2009 and 2012 in the Federation.

Very important institutions for providing support to NGOs are FfEP and FfEPaEE. These two funds collect and distribute financial means for environment protection in FBiH and RS. In accordance with the article 10 of LoFEP, representatives of NGOs are represented in the Executive Board of the Fund for Environment Protection.

In the period 2010 – 2013, federal Ministry of Tourism and Environment, through transfer of funds from the federal budget for environment protection, allocated 3.75 million KM to the NGO sector, which is 10% of the requested amount. Agencies for Waters have spent 135.000 KM as support for the NGOs that deal with waters protection in the FBiH. Besides funds received from relevant BiH institutions, NGOs are financed from international sources. Through the GEF project (managing Neretva and Trebišnjica), implemented in FBiH through Federal Ministry of Agriculture, Water and Forestry and Agency for the Waters of Adriatic Sea, 250.000 US\$ were spent for „Public Support“. Of this sum, 50.000 US\$ was donated to NGO activities aimed at wider public in order to include it into the process of designing the Plan for Managing of the River Basin. The remaining 200.000 US\$ were spent on the program of preservation and protection of waters from pollution in local communities.

Besides FMoE&T, FMoAW&F and Agencies for Water, significant support to NGO sector was given by Fund for Environment Protection. Thus, in the period from 2010 – 2013, 1.147.043,98 KM have been distributed to NGOs for implementation of 63 projects.

In RS, the MoSPB&E provides non-financial support for the NGO activities, while financial support is provided by the FfEP&EE. This Fund has distributed 436.155.50 KM over the period from 2010 – 2012, and for NGOs and associations of citizens that promote environment protection.

In 2011 and 2012, the BD Government, through its Department for Expert and Administrative Tasks, supported NGO activities in design of environment protection projects with the sum of 36.170 KM.

d) With respect to paragraph 7, measures taken to promote the principles of the Convention internationally, including:

NGO representatives were invited to certain international conferences that were held in BiH.

- (i) Measures taken to coordinate within ministry and among ministries in regard to informing officials included in other relevant international forums about Article 3.(7) of the Convention, as well as about the Almaty Guidelines, indicating whether the coordination measures are ongoing;**

Article 31 of LoA prescribes that the governing bodies of BiH have an obligation to exchange data and information necessary to perform their duties, exchange information and experiences, form joint expert teams and establish other ways of cooperation. Article 32 of the same Law provides for relationship between the governing bodies of BiH and governing bodies of entities and BD. Further on, exchange of information between representatives of MoFTER, entities and BD is done within the framework of the inter-entity body for environment, whose work is regulated through LoEP FBiH/LoPE RS/LoPE BD.

- (ii) Measures taken to provide access to information at the national level regarding international forums, including the stages at which access to information was provided;**

As agreed, in some cases, representatives of the entity bodies and BD are authorized to represent BiH in international relationships, such as FMoAWF that represents BiH in the activities related to the „Participation of Public“ Working Group within the international commission for Protection of the Danube River. Communication among the respective bodies is done within the framework described under (i) in the above. Public is then informed through communication channels between the public and relevant bodies. There is no central register of such information.

- (iii) Measures taken to promote and enable public participation at the national level with respect to international forums (e.g., inviting non-governmental organization (NGO) members to participate in the Party's delegation in international environmental negotiations, or involving NGOs in forming the Party's official position for such negotiations), including the stages at which access to information was provided;**

Cases where NGOs participated in delegations of BiH at international negotiations on the environment have been recorded (e.g. 11 COP Convention on Bio-diversity in India).

- (iv) Measures taken to promote principles of the Convention in procedures of other international forums;**

Such measures have not been taken.

- (v) Measures taken to promote principles of the Convention in the work programs, projects, decisions and other substantive outputs of other international forums;**

Such measures have not been taken. Non-government organizations gave an example of passing of the Energy Strategy from the year 2012 within the Contract on Energy Community, when NGOs were not allowed to give their suggestions and comments despite their insisting.

e) With respect to paragraph 8, measures taken to ensure that persons exercising their rights under the Convention are not be penalized, persecuted or harassed.

Articles 31 LoPE FBiH/30 LoPE RS/30 LoPE BD are relevant. Through passing of the new LoPE RS, the law maker has left out the provision that would explicitly forbid punishing, persecution or harassment of individuals who exercised their right of participation as public.

IV.

Obstacles encountered in the implementation of article 3

Describe any obstacles encountered in the implementation of any of the paragraphs of article 3 listed above.

NGO sector representatives have stressed that a large number of institutions have not issued the free guide which enables every individual access to information under control of a public authority.

The Advisory Council for Environment was in the re-activation phase of their work at the moment this report has been written. NGOs also object to the selection of NGO representatives in the Advisory Council on Environment. The Advisory Council of RS was formed in December 2012. According to NGO sector, this Council has not held a single session by the time this report is written. In selecting of NGO members for the Council, the relevant body was guided by the principles of transparency and public, although the NGO representatives have had complaints in regard to the selection of members to the Council.

Given the objections from NGOs on the transparency in allocation of funding from FBiH budget to support the environmental projects, the public authorities will invest efforts to improve the award procedure in terms of public accessibility, timely information and process and criteria of selection. Also, NGO representatives often find they are not informed on time about meetings they should attend, leaving them little time to prepare.

NGO representatives also object availability of information at official web-sites of relevant bodies. They consider the information to be placed in inadequate places that are difficult to find and is permanently removed after a very short period of time.

V.

Further information on the practical application of the general provisions of article 3

Provide further information on the practical application of the general provisions of article 3.

The info given here is to be considered as an addition to the info given in the above text.

FMoAW&F organizes and participates in expert and scientific gatherings and conferences that deal with environment and water management. Also, there have been examples recorded where relevant bodies support financially NGO campaigns that aim at active participation of a broader community. An example of such a campaign is the activity to remove wild garbage depots named „Let's clean the Earth in a Day“, whose work was supported by the FFPE&EE.

There are also examples of cooperation between relevant bodies and NGOs in implementation of projects aiming at rising of awareness on environment protection among students. A good example is the project named „Raising of Public Awareness on Significance of Water Protection“ that had all the components.

Further on, NGOs themselves, and by using available international funds, work on raising of environmental awareness, but also improvement of communication among NGOs. A good example are MDPI and Association for Preservation of Flora and Fauna from Lukavac that, within the „Right of the BiH Citizens to Healthy Environment“ project supported through EU IPA fund, worked on capacity building of 15 local NGOs from Lukavac and Derventa, including capacity building related to relevant aspects of the Convention. The Project was implemented in the period 2011-2012.

With support of OSCE, Initiative for Environment and Safety and City of Sarajevo, the first Aarhus Center in BiH was opened in May 2012. Thanks to financial support of the EU and OSCE, two organizations took the function of Aarhus centers in April 2013, which was followed by formation of national network of Aarhus Centers. The network works on promotion of integral application of the Aarhus Convention and cooperates with Aarhus Centers in Serbia, Montenegro and Albania within the Aarhus Centers' Network that is supported by the OSCE in 13 countries. The BiH network has organized a series of educational seminars for other NGOs and contributed to this Report. The network publishes its activities on the national web-site on the Aarhus Convention: www.aarhus.ba.

One of web-sites of associations for environment protection, containing information on education and raising of awareness, is www.ekologija.ba

Finally, agencies and bureaus for statistics, as well as hydro-meteorological bureaus play a significant role in collection, processing and distribution of environmental data to the public. Data and information available at ASH are used for scientific and research purposes. Also, the hydro-meteorological bureau of RS (RHMZ) provides demonstrations and educational activities for various levels of education (schools, universities) through visits, field studies, as well as scientific and research purposes (seminar, graduation and Master papers, as well as PhD dissertations).

Website addresses relevant to the implementation of article 3

VI.

Give relevant website addresses, if available:

Parliamentary Assembly of BiH - https://www.parlament.ba/
Ministry of Foreign Trade and Economic Relations of BiH - http://mvteo.gov.ba
Ministry of Security of BiH - http://www.msb.gov.ba/
Ministry of Civil Affairs of BiH - http://www.mcp.gov.ba/
Ministry of Justice of BiH - http://www.mpr.gov.ba/
High Judicial and Prosecutorial Council of BiH - http://www.hjpc.ba/
Agency for Statistics of BiH - http://www.bhas.ba/
Food Safety Agency of BiH - http://www.fsa.gov.ba/
Government of District Brčko – http://www.bdcentral.net
Ministry of Environment and Tourism of FBiH - http://www.fmoit.gov.ba/
Ministry of Spatial Planning of FBiH http://www.fmpu.gov.ba/
Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management of FBiH http://www.fmpvs.gov.ba/
Hydrometeorological Institute of FBiH http://www.fhmzbih.gov.ba/
Hydrometeorological Institute of RS http://www.meteo-rs.com/
Ministries in the government of Republika Srpska http://www.vladars.net/
Directorate of Inspection Affairs of RS, RS Inspectorate http://www.inspektorat.vladars.net/
Federation Directorate of Inspection Affairs of FBiH, competent inspectorates http://www.fbihvlada.gov.ba/
Institute of Statistics of FBiH http://www.fzs.ba/
Institute of Statistics of RS http://www.rzs.rs.ba/
Ministry of Justice of FBiH http://www.fmp.gov.ba/
Ministry of Education and Science of FBiH http://www.fmon.gov.ba/
Agency for Waters in the Area of Sava River Basin (FBiH) - http://www.voda.ba/
Agency for Waters in the Adriatic Sea Area (FBiH) - http://www.jadran.ba/
Agency for Waters in the Area of Sava River Basin (RS) - http://www.voders.org/
Agency for Waters in the Area of Trebišnjica River Basin (RS) - http://vodeherc.org/
Environment Protection Fund of RS – www.ekofondrs.org
Environment Protection Fund of FBiH – www.fzofbih.org.ba
Website of the Aarhus Centers' network in BiH - http://www.aarhus.ba/
Regional Centre for Environment in Central and Eastern Europe (BiH) - http://www.rec.org.ba/

VII.

Legislative, regulatory and other measures implementing the provisions on access to environmental information in article 4

List legislative, regulatory and other measures that implement the provisions on access to environmental information in article 4.

- Law on Freedom of Access to Information of BiH (Official Gazette of BiH 28/00, 45/06, 102/09, 62/11) (LoFAI BiH),
- Law on Administrative Procedures of BiH („Official Gazette BiH“, 29/02, 12/04, 88/07, 93/09 and 41/13) (LoAP BiH);
- Law on Administrative Procedures of FBiH („Official Gazette FBiH“, 2/98, 48/99) (LoAP FBiH);
- LoFAI FBiH;
- LoPE FBiH;
- Law on General Administrative procedures RS („Official Gazette RS“, 13/02, 87/07, 50/10) (LoGAP RS);
- LoFAI RS;
- Law on Administrative Procedures of BD („Official Gazette BD“, nr: 48/11), (LoAP BD);
- LoPE BD;

Articles 3 in LoFAI BiH/FBiH/RS contain a broader definition than the one given in Article 2(2)(2) of the Convention. In FBiH, important definitions from Article 2 of the Convention are transferred by Article 4(9)(16)(11)(23)(30) LoPE FBiH, while in RS the same has been done by Articles 14(j)(k)(o) (alj) and 34 LoPE RS, and in BD by Article 4(6)(11)(12)(15) LoPE BD. In regard to conditions for non-discrimination from the Article 3(9), relevant is the Article 31 LoPE FBiH, and articles 35 LoPE RS and 30 LoPE BD. Besides that, articles 4 LoFAI BiH/FBiH/RS give the right to access to all individual and legal entities, save from those related to all, without discrimination.

(a) With respect to paragraph 1, measures taken to ensure that:

- (i) Any person may have access to information without having to state an interest;**
- (ii) Copies of the actual documentation containing or comprising the requested information are supplied;**
- (iii) The information is supplied in the form requested;**

Pursuant to article 14(2) LoFAI BiH/FBiH/RS, the applicant is provided access to information either in the premises of public authority or s/he is allowed to make copies of the document, or given a copy of the information requested. Further, Articles 33 LoPE FBiH, 32 LoPE RS and 32 LoPE BD are relevant. The Institution of Ombudsman in BiH is tasked with overseeing the implementation of LoFAI and reporting about the implementation, according to article 22 LoFAI BiH. Article 11 of LoFAI contains the elements that should be contained in a request for access to information. All documents are stored in the sectoral archives, established in accordance with the rules on office management in administrative bodies. Unfortunately, the BiH legislation does not envisage a register of requests for information, apart from those used in office operations.

(b) Measures taken to ensure that the time limits provided for in paragraph 2 are respected;

In BiH, the deadline for answering on a request for information is 15 days from submission of the request, according to Article 14, para 4 LoFAI. According to Articles 33 LoPE FBiH/32 LoPE RS/32 LoPE BD, a 15-day deadline is envisaged, except in those cases when the content and complexity of information justifies the extension of this deadline to one month. In that case, the applicant is to be informed of the deadline's extension as well as the underlying reasons. In case of silence, a complaint may be filed, i.e. administrative proceeding initiated. Similar practice should be applied in RS and BD given the provisions of the LoFAI.

(c) With respect to paragraphs 3 and 4, measures taken to:

- (i) Provide for exemptions from requests;**
- (ii) Ensure that the public interest test at the end of paragraph 4 is applied;**

Articles 5 - 9 LoFAI and Articles 34 LoPE FBiH/33 LoPE RS/33 LoPE BD that contain the basis to deny requests that are in accordance with the provisions of the Convention, are relevant.

- (d) With respect to paragraph 5, measures taken to ensure that a public authority that does not hold the environmental information requested takes the necessary action;

This obligation is provided for in Article 13 LoFAI and Articles 34 LoPE FBiH/33 LoPE RS/33 LoPE BD.

- (e) With respect to paragraph 6, measures taken to ensure that the requirement to separate out and make available information is implemented;

Relevant is Article 10 LoFAI as well as Articles 34 LoPE FBiH/33 LoPE RS/33 LoPE BD. If a part of requested information is considered to be an exception, the relevant body will separate that paper and publish the rest of the information, unless as a result of this separation, the information will become illegible, in accordance with Articles 10 LoFAI BiH/FBiH/RS. Similar provisions are given in Articles 34(4) LoPE FBiH and 33(5) LoPE BD. When passing the new LoPE RS, such a provision was not given, although provisions of this article should apply in practice.

- (f) With respect to paragraph 7, measures taken to ensure that refusals meet the time limits and the other requirements with respect to refusals;

In case a request for information is refused, the relevant body is obliged to inform the applicant within 15 days, with the extension option, as well as to inform the applicant on the possible course of action in accordance with Articles 14 LoFAI BiH/FBiH/RS.

Articles 15(2) LoAP FBiH/12(3) LoGAP RS/11(2) LoAP BD prescribe that the party is entitled to complain even when the public authority has not decided on the party's request within the certain deadline.

- (g) With respect to paragraph 8, measures taken to ensure that the requirements on charging are met.

According to Article 16 LoFAI BiH/FBiH/RS, prices are set only for copying services, except for the copying of the first 10 pages, which are not charged. Relevant is also Article 35 LoPE FBiH/38 LoPE RS/34 LoPE BD.

Obstacles in the implementation of article 4

VIII.

The competent public authorities did not prescribe a charge list for provision of information, envisaged in Articles 35 LoPE FBiH/34 LoPE RS/34 LoPE BD.

*Describe any **obstacles encountered** in the implementation of any of the paragraphs of article 4.*

Further information on the practical application of the provisions of article 4

IX.

The relevant institutions claim that they refuse to provide requested information only in situations that are justified. A certain number of institutions have a registry where all requests in regard to environment are lodged (MPUGE, RS Inspectorate, FBiH Statistics Bureau (FZS) and Statistics Bureau of RS, OPPIIPP), with reasons given for refusal, but this data was not available at the time when this report was written. The institutions claim that they provide information free of charge, and only the BiH Statistics Bureau charges additional processing of information.

In the past three years, over a half of NGOs that replied to the surveys for the Second National Report, applied for access to information. In one of four of such requests, the relevant bodies refused the requested information, i.e. they never replied to it, which shows that the „silence of administration“ is also a problem. One of the most offered replies is that the requested information is not within jurisdiction of the body in question. Very rarely will the relevant bodies forward the request to bodies that could answer, or direct the applicant to a proper address.

Further on, NGO representatives pointed out that coping of materials is often charged even in cases when the materials are in electronic form.

*Provide further information on the **practical application of the provisions on access to information in article 4**, e.g., are there any statistics available on the number of requests made, the number of refusals and the reasons for such refusals?*

X.

Website addresses relevant to the implementation of article 4

Give relevant website addresses, if available:

Representatives of public can address the relevant bodies using contact details as supplied at websites of institutions listed in paragraph VI in the above.

XI.

Legislative, regulatory and other measures that implement the provisions on the collection and dissemination of environmental information in Article 5

List legislative, regulatory and other measures that implement the provisions on the collection and dissemination of environmental information in article 5.

In addition to by-laws mentioned in answers to specific questions, relevant are also:

- Law on Food of BiH (Official Gazette of BiH 50/04) (LoF BiH)
- Law on Genetically Modified Organisms of BiH (Official Gazette of BiH 23/09) (LoGMO BiH)
- LoPE FBiH,
- LoPE RS,
- LoPE BD,
- LoW FBiH,
- LoW RS,
- LoPW BD,
- LoPN FBiH,
- LoPN RS,
- LoPN BD,
- LoPA FBiH,
- LoFAI BiH
- LoFAI FBiH
- LoFAI RS,
- Law on Statistics of FBiH (Official Gazette of FBiH 63/03) (LoS FBiH),
- Law on Statistics of RS (Official Gazette of RS 85/03) (LoS RS).

Explain how each paragraph of article 5 has been implemented. Describe the transposition of the relevant definitions in article 2 and the non-discrimination requirement in article 3, paragraph 9. Also, and in particular, describe:

(a) With respect to paragraph 1, measures taken to ensure that:

(i) Public authorities possess and update environmental information;

(ii) There is an adequate flow of information to public authorities;

(iii) In emergencies, appropriate information is disseminated immediately and without delay;

Relevant are Articles 6 and 10 LoF BiH. In FBiH, the Federation Ministry of Environment and Tourism (FMET) is the responsible authority to collect information on the state of environment, through other ministries, professional institutions and institutes (Federation Hydrometeorological Institute - FHMI), Federation Institute of Statistics (FIS) etc. In RS, the Ministry of Spatial Planning, Civil Engineering and Ecology (MSPCEE) is the responsible authority, collecting information through other ministries and different institutions, such as the Hydrometeorological Institute and the Institute of Statistics. Relevant are Articles 28, 29, 75, 76, 80 and 81 LoPE FBiH/28, 29, 86, 87, 90 and 91 LoPE RS/28, 29, 72, 73, 76 and 77 LoPE BD. Also, relevant are Articles 22 and 23 LoPE FBiH/22 and 23 LoPE RS/22 and 23 LoPE BD, relating to the system of information on the environment. Further, relevant are also the Rulebook on Register of Polluters and Pollutants (Official Gazette of FBiH 82/07) and Rulebook on Methodology and Method of Keeping the Register of Installations and Polluters (Official Gazette of RS 92/07).

In accordance with Articles 98–106 LoW FBiH/110-119 LoW RS, an Information System for Waters was established, managed by the responsible agencies for waters. Unfortunately, this system is still unavailable in Brcko District.

Relevant are Articles 197 LoPE FBiH/14 and 14a LoPE RS/14 LoPE BD that foresee establishment of an information system for protection of environment. To that effect, a Set of regulations about establishment and management of the information system for protection of environment and monitoring has been passed („Official Gazette FBiH“, 46/06), as well as Set of regulations about establishment and management of the information system for protection of environment and monitoring (“Official Gazette RS”, 85/05).

In FBiH, relevant are articles 15, 26, 30 and 32 LoZH FBiH/15, 17, 18, 23, 36, 64-69 LoPW RS/37, 41, 43, LoPH BD.

Relevant are also the following provisions of by-law acts:

- Article 2 Rulebook on Monitoring Air Quality (Official Gazette of FBiH 12/05)
- Article 24 Rulebook on Monitoring Emissions of Pollutants in the Air (Official Gazette of FBiH 12/05)
- Articles 2 and 9 Rulebook on Contents of Report on State of Security, Content of Information and Security Measures and Content of Internal and External Intervention Plans (Official Gazette of FBiH 68/05),
- Article 6 Rulebook on Gradual Exclusion of Substances Harmful to Ozone Layer (Official Gazette of FBiH 39/05),
- Articles 3(5) i 11(4) i (8) on Limiting Values of Dangerous and Harmful Substances for Waters which are Released after Filtration from Public Sewage System into Natural Receptor (Official Gazette of FBiH 4/13),
- Decree on Obligation to Submit Annual Report on Fulfilment of Requirements in Waste Management License (Official Gazette of FBiH 31/06).

In RS, these are as follows:

- Article 2 Rulebook on Monitoring Air Quality (Official Gazette of RS 39/05)
- Article 24 Rulebook on Monitoring Emissions of Pollutants in the Air
- Article 6 Decree on Gradual Exclusion of Substances Harmful to Ozone Layer (Official Gazette of RS 94/05)
- Program of mandatory statistical research in health (Official Gazette of RS, number 46/05) dictates monitoring and reporting, and follows the pollution and measures taken to protect the air, water and soil from ionizing radiation and other harmful substances that threaten the life and health of people, number of analyzed samples of food staples and articles of general use, as well as number of analyzed samples of drinking water (daily collection, annual analysis and processing).

In BD these are as follows:

- Article 2 Rulebook on Monitoring Air Quality (Official Gazette of BD 30/06)
- Article 21 Rulebook on Monitoring Emissions of Pollutants in the Air (Official Gazette of BD 30/06)
- Article 6 Rulebook on Gradual Exclusion of Substances Harmful to Ozone Layer (Official Gazette of BD: number 30/06).

Based on the provisions noted above, the inflow of information on the state of environment is ensured. It is also ensured that information are distributed immediately in emergencies.

In cases of immediate danger to public health or the environment, the responsible ministers shall deliver immediately to the public all information in possession of the public authority and which may enable the public to take measures to prevent or mitigate damage that may occur from a given danger, according to Articles 29(3) LoPE FBiH/29(2) LoPE RS/29(2) LoPE BD. The public is informed on cases such as interventions in incidental pollutions. The information is provided through the media, web page as well as through direct contacts and meetings. According to Article 9 para 2 of the Rulebook on Air Quality Monitoring of FBiH, RS and BD, the interested public is informed about the quality of air in real time, if the concentrations exceed the warning and critical values of air quality, and the station’s technical characteristics provide for real-time information. If there is grounded suspicion that food may be a risk to public health, the FSA BiH informs the public of such risk immediately.

FSA BiH, in accordance with Articles 3 and 8 LoS, distributes statistical data to all relevant institutions in BiH, interested parties, and to academic community and individuals at their request.

(b) With respect to paragraph 2, measures taken to ensure that the way in which public authorities make environmental information available to the public is transparent and that environmental information is effectively accessible;

Relevant are Articles 20 LoFAI BiH/FBiH/RS. Relevant are the institutions with legal obligation to adopt a guide on access to information, in accordance with LoFAI. Relevant are also Articles 28, 29, 35 and 37 LoPE FBH/38, 40 and 102 LoPE RS/28, 29, 34 and 36 LoPE BD. Relevant public authorities provide certain information about the type and scope of information about the environment, available also through their web pages. Many institutions also publish the contact details of their public relations officer, as is the case with RS MSPCEE and MAFWM, or other means of communication with that institution.

c) With respect to paragraph 3, measures taken to ensure that progressive access to information via electronic databases which are easily accessible to the public through telecommunication networks;

In accordance with the existing regulations and, sometimes, at their own initiative, the responsible authorities in BiH post the available information on their web sites, as per Article 5, paragraph 3 of the Convention. The textual part of the adopted regulations is mainly accessible for the public via internet sites of the responsible institutions. However, certain web pages do not have an updated list of such regulations, which can provoke a negative impact on the public. Similar to the regulations, the adopted reports (including those concerning the implementation of various Conventions), strategies, plans and programs are also available on the internet sites of the responsible authorities.

In specific cases, the efforts made by the responsible institutions in BiH towards making the aforementioned documents accessible for the public via the internet were, financially and technically, supported by foreign donors (such as the EU, OSCE, UN etc.)

(d) With respect to paragraph 4, measures taken to publish and disseminate national reports on the state of the environment;

The first domestic report on environment in BiH was made in 2012 and was presented at the UN Conference on sustainable development. The report is accessible on the Internet. It was made with the support of International donors. Also, it was carried out on the basis of methodology as recommended by the European Environmental Agency. The official recognition of the report is expected in the near future.

e) Measures taken to disseminate information referred to paragraph 5;

All established regulations, policy instruments and decisions on ratification/joining the International contracts are public (along with the textual part of those contracts in local language) and as such are available to the public via different BiH authority level official gazettes. Unfortunately, access to the BiH official gazettes is charged, which represents an obstacle for accessing these information. Bodies in charge are making efforts so that the relevant regulations, policy instruments and International contracts are accessible on their Internet sites (see art. XI c of this report). Finally, those interested can address the relevant bodies with a request for access to these documents (see art. VII of this report)

For two consecutive years (2011 and 2012) BHAS has published a newsletter called „Environment, energy and traffic“ with overall statistics on environment indicators which was distributed to all the relevant users and is available on BHAS internet site. The site also shows other relevant information such as a publication called „Determining the waste code according to the waste list“, BHAS 2012. Similar activities are being implemented by the FZS and RZS.

f) With respect to paragraph 6, measures taken to encourage operators whose activities have a significant impact on the environment to inform the public regularly of the environmental impact of their activities and products;

Relevant Articles are Art.73 of the LoPE FBH/92, LoPN RS/72 LoPN BD. The public is informed by the relevant bodies. With regards to eco-marking and control, relevant regulations are Chapter XIII LoPE FBH/IX, LoPN RS/XII LoPN BD. Regulations on eco-marks were established in the FBH (Official Gazette FBH No 92/07), while at the time this report was being written the RS was in process of establishing the regulations.

g) Measures taken to publish and provide information listed in paragraph 7;

The reports on environment and other relevant reports used to create the environment policies and regulations are published on official internet sites of the bodies in charge (see XI-e). With Republic of Croatia joining the EU, the EU Regulations concerning environment became accessible

to the BH public in the local language through EUR-Lex (EU regulations database). The goal of BiH is membership in the EU. Based on this goal, the EU regulations need to be incorporated into the BH regulations on environment. At the moment, the national environment approximation strategy is being drafted and it will be accessible to the public once ratified. Furthermore, BHAS has announced and distributed the documents related to the statistics on environment indicators and statistics on waste.

h) With respect to paragraph 8, measures taken to develop mechanisms with a view to ensuring that sufficient product information is made available to the public;

Relevant articles are Art. 93 and 94 of the LoPE FBH/111 - 114 LoPN RS/89 and 90 LoPN BD, as well as the Charter on eco-marks FBiH. Apart from this Article 52 LoGMO is also relevant.

i) With respect to paragraph 9, measures taken to establish a nationwide system of pollution inventories or registers.

Currently, BiH has no national system of pollution listing (the PRTR system). BiH has signed, but not yet ratified the Kiev protocol. However, in accordance with the process of complying with the EU regulations, the Federation of BiH and the RS have introduced their pollution registry systems which is not functioning in the Federation. Brčko District has yet no legislative to establish this system. The technical preconditions for the establishment of a functional system exist, and there are working versions of regulations that are supposed to regulate the system operations.

Obstacles encountered in the implementation of article 5

XII.

Although this is regulated by the Law, the offices in charge do not have the technical possibilities to promptly inform the public about quality of air, except in some large city centres in BiH. Representatives of NGOs point to the omissions in reporting to the public on matters of interventions regarding incident pollutions, reporting via means of public information, internet sites and direct contacts and gatherings. NGO representatives think that the information released by BHAS is incomplete, inaccessible, difficult to understand and indicative of the lack of coordination between different databases containing environment info. BD has no environment protection information system.

At the moment, there is a process of incorporation of EU regulations on environment into BiH regulations, but the progress on these matters is not public and available as per Act 5(3) of the Convention. Availability of such an input would allow the public to follow the work of those in charge in BiH in a more efficient way.

*Describe any **obstacles encountered** in the implementation of any of the paragraphs of article 5.*

Further information on practical application of the provisions of article 5

XIII.

The relevant bodies in BiH distribute information on environment (including regulations, policy instruments etc.) through the Internet, by answering requests and participating in seminars, workshops and informative shows of different media. Most of the institutions have an appointed PR officer. Design of electronic database for internet access is underway.

NGO representatives object to the fact that there are no information displayed on the Internet, although the institutions in charge led them in that direction.

Water agencies in FBiH, through their Internet services, provided the GIS information from their automated hydrology stations to all the interested institutions.

Unfortunately, there are no initiatives to free the Official Gazettes of charge and promote public access to the relevant regulations, policy instruments and International contracts.

*Provide further information on the **practical application of the provisions on the collection and dissemination of environmental information in article 5**, e.g., are there any statistics available on the information published?*

XIV.

Website addresses relevant to the implementation of article 5

Give relevant website addresses, if available:

The same web addresses pointed out in previous response related to Article 3 of the Convention.

XV.

Legislative, regulatory and other measures for implementing the provisions on public participation in decisions on specific activities in article 6

List legislative, regulatory and other measures that implement the provisions on public participation in decisions on specific activities in article 6.

Explain how each paragraph of article 6 has been implemented. Describe the transposition of the relevant definitions in article 2 and the non-discrimination requirement in article 3, paragraph 9. Also, and in particular, describe:

(a) With respect to paragraph 1, measures taken to ensure that:

(i) The provisions of article 6 are applied with respect to decisions on whether to permit proposed activities listed in annex I to the Convention;

Important definitions from Art 2 and provisions of non-discrimination from Art 3(9) are stressed in the response for Art 4.

Relevant are:

- LoW FBiH;
- LoW RS;
- LoPW BD;
- Regulation on plants and machinery obliged to have an assessment on environment impact, as well as plants and machinery that can be built and released for operation only if they obtain an environment friendly permit („Official Gazette FBiH 19/04) (PPP FBiH)
- Regulation on projects undergoing assessment on environment impact and criteria for determining the necessity for implementation (and the extent of) environment impact („Official Gazette RS“ No 124/12), Regulation on plants that can be built and released for operation only if they obtain an environment friendly permit („Official Gazette RS No 124/12)
- Regulation on plants and machinery obliged to have an assessment on environment impact, as well as plants and machinery that can be built and released for operation only if they obtain an environment friendly permit („Official Gazette BD“, No 30/06)
- Regulation on contents, form, provisions, means of publishing and keeping the water Acts („Official Gazette FBiH“, No 6/08, 57/09, 72/09, 68/12);
- Regulation on means of public participation in water management („Official Gazette No 35/07).

Activities referred to in Annex I of the Convention are contained in IFL FBiH/REIA RS/IR RS/IFL BD. For permits to carry out these activities, the procedure of environment impact assessment is conducted, followed by the procedure of issuance of environmental permit.

In the course of both procedures the relevant provisions of LPE FBiH/LPE RS/LPE BD, and subsidiary APL FBiH/APL RS/APL BD, are applied.

The public, in accordance with the relevant regulations, have a possibility to participate in decision making in an orderly way.

(ii) The provisions of article 6 are applied to decisions on proposed activities not listed in annex I which may have a significant effect on the environment;

With regards to some activities, the criteria contained in the aforementioned Acts have been lowered in comparison with those mentioned in Annex I of the Convention. Furthermore, Cantons and local self-governing units in the FBiH and the RS are issuing environment/ecology permits for activities not mentioned in these Acts.

b) Measures taken to ensure that the public concerned is informed early in any environmental decision-making procedure, and in an adequate, timely and effective manner, of the matters referred to in paragraph 2;

Relevant Articles are Art. 10 and 29 LoPE FBiH/12 LoPN RS/10 and 29 BD, especially Art. 61 and 62 LoPE FBiH/, 69 – 71, 88 and 89 LoPN RS/59 and 66 LoPN BD. Apart from that, relevant are also Art. 124 and 126 LoW FBiH/ 130 LoW, as well as Art. 8, 9 and 10 Regulation on FBiH/4, 14 and 15 of the Regulation on means of public participation in water management in the RS.

As for issuing environment/ecology permits in FBiH/RS/BD, current regulations do not insist on informing the public about the points in act 2 of this article specifically. Still, interpreting other points of the relevant regulations, it can be concluded that the public is being informed about all aspects of this Act. That relates in particular to Art 36 LoPE FBiH/40 LoPN RS/35 LoPN BD.

c) Measures taken to ensure that the time frames of the public participation procedures respect the requirements of paragraph 3;

In the FBiH the public is informed about a public discussion 15 days before it is planned to take place, so the public is able to submit their suggestions and objections to the Ministry in charge within 30 days, beginning from the day a public discussion is announced (Art. 61 and 62 LoPE FBiH). In the RS (Art. 88 LoPN RS) and BD (Art. 66 LoPN BD), members of the public can submit their opinion on request for ecology permit within 30 days from the announcement.

In FBiH, the deadline for declaration concerning a previous request for water permit cannot be less than 5 or more than 30 days from the day the information on submitted request was released, in accordance with Article 9 of the Regulation on content, form, provisions and means of issuing and keeping water acts of FBiH. In RS, this deadline cannot be longer than 30 days, in accordance with 131 LoW RS.

d) With respect to paragraph 4, measures taken to ensure that there is early public participation;

In accordance with regulations on public participation in process of issuing environment/ecology permits and water/legal acts, the public is informed and invited for opinion and objections before the decisions are made by the bodies in charge. This way, early public participation is ensured.

e) with respect to paragraph 5, measures taken to encourage prospective applicants to identify the public concerned, to enter into discussions, and to provide information regarding the objectives of their application before applying for a permit;

The existing regulations do not foresee any particular measures for encouraging potential candidates to determine the public interest, to participate in discussions and release information related to the purpose of their requests, before they request for permit.

In the FBiH, the public, as a process of issuing environment permits, offer their opinion and suggestions to the study of environment effects (Article 61 LoPE FBiH). In the RS and BD, the public offer their opinion and objections to the environment effects study in a separate process (Art 70 LoPN RS/59 LoPN BD). The study on environment effects contains all information relevant for decision-making, mentioned in Art 6(6) of the Convention. Also, relevant are Art 36 LoPE FBiH/40 LoPN RS/35 LoPN BD.

Regarding the procedure on issuing water/legal act, Art. 9 of the regulation on content, form, provisions, means of issuing and keeping the water acts of FBiH, is relevant, while in the RS, relevant is act 15 of the regulation on ways of public participation in water management RS.

The authorities in the Federation of BiH have brought to attention certain cases in practice where public discussions were misused by certain interest groups and individuals in communities.

(g) With respect to paragraph 7, measures taken to ensure that procedures for public participation allow the public to submit comments, information, analyses or opinions that it considers relevant to the proposed activity;

In accordance with Art 36 LoPE FBiH/39 LoPN RS, the interested public will be given an opportunity to participate in the evidence presentation process. Also, it will be possible to lay evidence and facts that could have influence on the suggested activity. In accordance with Articles 71 LoPN RS/59 LoPN BD, individuals who attend a public discussion on environment effects have an opportunity to present their objections and submit them within a legal deadline. In accordance with Article 88 LoPN RS/60 LoPN BD, the public can submit, in writing, their opinion on request for issuing ecology permit.

In the FBiH the public can give their opinion on request for issuing water act in writing and, also, in accordance with Article 9 of the Regulation on content, form, provisions, means of issuing and keeping the water acts of FBiH, there is a possibility to have a public discussion if the bodies in charge deem it necessary.

(h) With respect to paragraph 8, measures taken to ensure that in a decision due account is taken of the outcome of the public participation;

LoPE of the FBiH/LoPN RS/BD do not have any particular regulations concerning the fact that public suggestions and objections should be considered before issuing any environment/ecology permits. Besides, LoPE FBiH/ LoPN BD do not contain any obligation to incorporate suggestions and objections of the public in process of giving approval for the study on environment impact while, as per Art 71 of the LoPN RS, the Ministry in charge is obliged to forward its assessment of received objections from the interested members of the public to the project coordinator, their own stand point regarding this and, if necessary, instruct the project coordinator to make some alterations and additions to the study. Finally, in accordance with Article 73 of the LoPN RS, it is noted in the explanation of the study approval decision whether the objections by the interested members of the public were taken into consideration or not. In the RS, the decision concerning a request for water/legal act has to include an explanation, describing all the implemented activities in determining whether the request is founded or not, describing the effects and conclusions from consulting the public, in accordance with Article 21(1) of the Regulation on means of public participation in water management in the RS.

According to the relevant points of the Law which are regulating civil procedures, the resolution that establishes a decision has to contain all the evidence, as well as their assessment. This way, obligations from the Convention are fulfilled.

(i) With respect to paragraph 9, measures taken to ensure that the public is promptly informed of a decision in accordance with the appropriate procedures;

According to Articles 37 LoPE FBiH/40 LoPN RS/36 LoPN BD, the competent administrative body informs the public about its decision made immediately. In the RS and BD, the competent administrative body is obliged to publish the text of the decision and the reasons for making the decision. In BD there is a commitment to publish the resolution on environment impact study, according to Article 61 of the LoPN BD. Article 126 of the LoW FBiH determines an obligation to submit the Water act to the interested parties and the public, but upon their request only. In the RS, article 21(2) of the Regulation concerning means of public participation in water management is also relevant.

The parties involved in civil procedures must be informed about the decision, which means that the public who made their comments should be informed about the decision.

(j) With respect to paragraph 10, measures taken to ensure that when a public authority reconsiders or updates the operating conditions for an activity referred to in paragraph 1, the provisions of paragraphs 2 to 9 are applied, making the necessary changes, and where appropriate;

In accordance with Article 94(3) and 95(3) LoPN RS, the public are informed about ecology permit revision. In accordance with Article 5(6) of the Regulation for revision procedures and renewal of ecology permits („Official Gazette RS“ 28/13) procedure on issuing ecology permits is followed in case there are significant changes in operating process of the plants. In FBiH and BD, establishment of regulations treating the revision of environment/ecology permits is underway.

The procedure of issuing water/legal act is implemented in cases of altering the water/legal act of the FBiH and the RS procedure. The correlation between the procedure of extension and revision of water use permit and of the procedure relating the participation of public in the process has not been defined

(k) **With respect to paragraph 11, measures taken to apply the provisions of article 6 to decisions on whether to permit the deliberate release of genetically modified organisms into the environment.**

More information on the measures undertaken with the aim of application of provisions of Article 6 on decisions whether to allow deliberate discharge of genetically modified organisms in environment are contained in the answers to questions related to Article 6 *bis*.

Obstacles encountered in the implementation of article 6

XVI.

Although legislation in both entities provides for public participation, the NGO representatives have repeatedly point out the problems they encounter when a project has an impact on the citizen of the other entity. Thus, according to the representatives of the NGO sector, in some cases registered in practice, they are not invited to public hearings, or else, public hearings are not held in their vicinity, although consequences are felt in their environment. This non-existence of legal obligation to incorporate proposals and objections made by public when environment impact assessment studies are approved, i.e. this denial of detailed explications in the decisions taken by governmental institutions does not motivate public to try to participate actively in these processes

*Describe any **obstacles encountered** in the implementation of article 6.*

Further information on practical application of the provisions of article 6

XVII.

Approximately 3 out of four NGOs who submitted their responses as a part of the second report frame took part in public discussions. Public discussions in which the NGOs participated can relate to the public discussions concerning the necessary approvals for activities listed in Appendix I of the Convention, but also to the establishment of certain regulations, strategies and plans. In one out of four cases the NGOs have no access to the documentation used in the discussions. Even though, there is a trend of effective discussion advertising and a good reply of the NGOs, meaning, a satisfactory participation of the public representatives in procedures concerning approvals for activities listed in Appendix I of the Convention.

Detailed information on public participation referring to Article 6 of the Convention do not exist. Also, there is no data concerning the procedures which exclude the public from participation.

*Provide further information on the **practical application of the provisions on public participation in decisions on specific activities in article 6**, e.g., are there any statistics or other information available on public participation in decisions on specific activities or on decisions not to apply the provisions of this article to proposed activities serving national defence purposes.*

Website addresses relevant to the implementation of article 6

XVIII.

The same as referred to in the answer to the same question related to Article 3 of the Convention

Give relevant website addresses, if available:

XIX.

Practical and/or other provisions made for the public to participate during the preparation of plans and programmes relating to the environment pursuant to article 7

List the appropriate practical and/or other provisions made for the public to participate during the preparation of plans and programmes relating to the environment, pursuant to article 7. Describe the transposition of the relevant definitions in article 2 and the non-discrimination requirement in article 3, paragraph 9.

The following Laws are relevant:

- Law on Air Protection FBiH;
- Law on Waste Management FBiH (Official Gazette FBiH 33/03, 72/09) (LoWM FBiH)
- Law on Spatial Planning and Land Use of FBiH (Official Gazette of FBiH No: 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10);
- LoW FBiH;
- Rulebook on House of Representatives of FBiH Parliament (Official Gazette FBiH", No: 69/07);
- LoPN RS
- LoPE RS;
- LoW RS;
- Law on Waste Management RS (Official Gazette RS 53/02, 65/08) (LoWM RS)
- Rulebook on National Assembly of the RS ("Official Gazette RS", No: 31/11);
- LoAP BD;
- Law on Waste Management BD (Official Gazette BD 25/05, 1/05, 19/07, 2/08, 2/09) (LoWM BD)
- Rulebook on BD Assembly (Official Gazette BD", No: 17/08, 20/10).

The new LoPN RS contains detailed regulations on a strategic evaluation of impact on environment. The other two Laws on PoE contain regulations regarding strategic evaluation, but they are very limited and do not include the public. Strategic evaluation is done for plans and programmes of different areas of influence for the environment (Chapter VI of the LoPN RS). Article 55 has a more definite regulation on participation of public in planning and programming.

In the FBiH, although there are no regulations concerning participation of the public in making of the strategic evaluation of environment impact, the public is involved in the process of carrying out spatial plans, in accordance with the LoCP FBiH. That is how, for example, during the making and ratifying of the spatial foundation for the „Spatial plan of the FBiH for a period from 2008-2028“, in 2011 there were 10 public discussions with public participation. Similar regulations can be found in the relevant regulations of the RS and BD.

Articles that are relevant are Article 1 of the LoAP FBiH/3 LoAP BD, in accordance to which the public is participating in determining and making plans and programmes for Protection of Air. In the RS this regulation was abandoned after a new Law came into effect.

The public participates in the preparation of plans for water basin management pursuant to Articles 25 and 26 LoW FBiH, Articles 25 and 26 LoW RS, and Article 15 LoPW BD. Also, documents used for the preparation of management plans are made publicly available. The plan draft can be objected to by the individuals and legal entities. Pursuant to Article 41 LoW FBiH, public participation is also provided by detailed water management plans and programmes.

Tale LoPN also foresee the regulations on public participation in decision making. Articles 146, 15, 200 and 201 are only some of the articles of the LoPN FBiH which regulate the obligation for public participation in decision making. In the RS, relevant Articles are 14(a) and 3(b) of the LoPN RS.

XX.

Opportunities for public participation in the preparation of policies relating to the environment provided pursuant to article 7

Explain what opportunities are provided for public participation in the preparation of policies relating to the environment, pursuant to article 7.

Pursuant to Article 227 of the RS National Assembly Rulebook („RS Official Gazette No 31/11)/144, Rulebook of the House of Representatives of FBiH Parliament („Official Gazette FBiH“ No 69/07)/129 BD Assembly Rulebook („Official Gazette BD“ No 17/08 20/10) concerning the plans, programs and other acts decided by the Assemblies/Parliament, relevant Rebook regulations are to be implemented concerning public participation in the establishment of the Laws, unless this is determined differently (see XXIV). Pursuant to Articles 1 LoAP FBiH/3 LOAP BD, the public participates in process of determining the policies of air protection. The associations for air protection participate in the development of the Strategy for waste management/Strategy for

managing solid waste (Article 8(3)(4) LoWM FBiH/8(1)(3) LoWM RS/8(1)(2) LoWM BD), the cantonal plan for waste management (Art 9(5) LoWM FBiH) and Municipal plan for waste management/local plan for managing solid waste (Art 10(3) LoWM FBiH/10(2) LoWM RS). Certain municipalities in BiH have also made guidelines for public participation in making of local waste management plans (Derвента, Lukavac) which had a positive practical effect.

The public is participating in completing a Strategy on waters (article 24, act 4 of the LoW FBiH) which defines the policy of water management. Also, the Advisory councils for water areas participated by the NGOs, participate in the preparation of plans and strategies as per Article 165 of the LoW FBiH/185 LoW RS. Similar function is also predicted for the advisory environment councils in BiH.

Obstacles encountered in the implementation of article 7

XXI.

Representatives of the NGOs have made considerable objections to the lack of transparency in electing NGOs into advisory councils. Also, a great problem is with the number of seats for the NGO representatives in these councils.

*Describe any **obstacles encountered** in the implementation of article 7.*

Further information on the practical application of provisions of article 7

XXII.

It has been noted that 57% of the NGOs who have submitted their responses to the second report making process participated in the making of regulations, plans and programs.

*Provide further information on the **practical application of the provisions on public participation in decisions on specific activities** in article 7.*

Website addressed relevant to the implementation of article 7

XXIII.

The same addresses listed in response to the question regarding Art 3 of the convention.

Give relevant website addresses, if available:

XXIV.

Efforts made to promote public participation during the preparation of regulations and rules that may have a significant effect on the environment pursuant to article 8

Describe what efforts are made to promote effective public participation during the preparation by public authorities of executive regulations and other generally applicable legally binding rules that may have a significant effect on the environment, pursuant to article 8. To the extent appropriate, describe the transposition of the relevant definitions in article 2 and the non-discrimination requirement in article 3, paragraph 9.

Article 204 of the RS People's Assembly Rules of Procedure and Article 173 of the FBiH Parliament House of Representatives Rules of Procedure and Article 129 of the BD Assembly Rules of Procedure specify that, following the completed consideration of a bill, the house of representatives may decide to hold a public hearing on the proposed bill, in case the respective piece of legislation regulates issues of special public interest. The public provide specific proposals, suggestions, and comments either at public hearings or submit them by e-mails or often by mail. Inclusion of public opinions in the final act is not binding, however reasons for non-inclusion have to be stated. The public is entitled to institute an administrative dispute in case their opinion is not accepted. Also, the environmental protection associations take part in the activities of the Environmental Advisory Council, thus contributing to the preparation of generally accepted and legally binding rules.

Public participation in the preparation of regulations and other legally binding rules is promoted, *inter alia*, through calls to participate in public hearings.

Guidelines for the RS administrative bodies on public participation and consultation in relation to the legislative drafting process (Official Gazette RS 123/08, 73/12) provide that the legislation identified as being of public interest, should be posted on the website, for submitting comments and suggestions by the public.

XXV.

Obstacles encountered in the implementation of article 8

*Describe any **obstacles encountered** in the implementation of article 8.*

The representatives of NGOs believe that draft laws are seldom available on the Internet.

XXVI.

Further information on the practical application of the provisions of article 8

*Provide further information on the **practical application of the provisions on public participation in the field covered by article 8.***

XXVII.

Website addresses relevant to the implementation of article 8

Give relevant website addresses, if available:

The same as referred to in the answer to the same question related to Article 3 of the Convention.

Explain how each paragraph of article 9 has been implemented. Describe the transposition of the relevant definitions in article 2 and the non-discrimination requirement in article 3, paragraph 9.

Pursuant to Article II of the Constitution of BiH, the European Convention on Human Rights is applied directly and has priority over all other law. The Aarhus Convention is not directly applied in BiH. Therefore, the courts in BiH apply the Aarhus Convention through the provisions transposed into BiH legislation.

List legislative, regulatory and other measures that implement the provisions on access to justice in article 9.

The following Laws are relevant:

- The Law on Free Access to Information (LoFAI BiH/FBiH/RS);
- Law on Administrative Disputes BiH (Official Gazette BiH No 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13) (LoAD BiH);
- Law on Courts BiH (Official Gazette“; No. 49/09, 74/09 i 97/09);
- LoFAI BiH;
- Law on Administrative Disputes BiH (Official Gazette BiH 19/02, 19/02, 88/07, 83/08, 74/10) (LoAD BiH),
- LoPE FBiH;
- Law on Administrative Disputes FBiH (Official Gazette FBiH 09/05) (LoAD FBiH),
- LoFAI FBiH;
- Law on Courts FBiH (Official Gazette FBiH 38/05, 22/06, 63/10) (LoC FBiH);
- Law on Administrative Disputes RS (Official Gazette RS 109/05) (LoAD RS),
- LoFAI RS;
- LoPN RS;
- Law on Courts RS (Official Gazette RS 111/04, 109/05, 37/06, 119/08) (LoC RS);
- Law on Administrative Disputes BD (Official Gazette BD 4/00, 1/01) (LoAD BD),
- LoPE BD;
- Law on Courts BD (Official Gazette BD 19/07, 20/07, 39/09, 31/11) (LoC BD).

Also, and in particular, describe:

(a) With respect to paragraph 1, measures taken to ensure that:

- (i) Any person who considers that his or her request for information under article 4 has not been dealt with in accordance with the provisions of that article has access to a review procedure before a court of law or another independent and impartial body established by law;**

Pursuant to Article 38 LoPE FBiH, Article 37 LoPE RS, and Article 37 LoPE BD, the applicant whose request has not been considered, or has been unduly refused, or inadequately responded to in full or partly, is entitled to initiate a review procedure. Apart from the regulations in *lex specialis*, similar regulations are contained in *lex generalis*. Pursuant to LoFAI BiH/FBiH/RS, in case the request cannot be reviewed, or in case a request is acted upon, the appellant will be informed about his rights. Furthermore, Articles 15(2) of the LoAP BiH/11(3) LoAP FBiH/12(3) LoAP RS/11(2) LoGAP BD stipulate that a party is entitled to appeal if the body has failed to issue a decision on the party's request within a certain time period

Apart from regulations in the LoPE FBiH/LoPN RS/LoPN BD, applicable are also the regulations in the LoAP BiH/LoAP FBiH/LoAP RS/LoGAP BD.

- (ii) Where there is provision for such a review by a court of law, such a person also has access to an expeditious procedure established by law that is free of charge or inexpensive for reconsideration by a public authority or review by an independent and impartial body other than a court of law;**

Prior to initiating an administrative dispute, when the law provides so, an appeal to a second-instance administrative body is allowed. Article 11 LoAP BiH; Article 14 LoAP FBiH; Article 14 LoGAP RS, and Article 14 LoAP BD stipulate that administrative procedure has to be expeditious and as inexpensive for the party as possible, while obtaining all that is necessary to properly establish the facts and render a lawful and proper decision.

- (iii) **Final decisions under this paragraph are binding on the public authority holding the information, and that reasons are stated in writing, at least where access to information is refused;**

The relevant Articles are the following: Article 3 LoAD BiH; Article 3 LoAD FBiH; Article 3 LoGAD RS, and Article 3 LoAD BD. Pursuant to Article 7 LoC FBiH; Article 7 LoC RS, and Article 8 LoC BD, the decisions of courts in BiH are binding in the territory of FBiH/RS/BD. Article 8 of the LoC of BiH is also relevant.

- (b) **Measures taken to ensure that, within the framework of national legislation, members of the public concerned meeting the criteria set out in paragraph 2 have access to a review procedure before a court of law and/or another independent and impartial body established by law, to challenge the substantive and procedural legality of any decision, act or omission subject to the provisions of article 6;**

The relevant Articles are the following: Article 15, paragraph 3 LoAP BiH; Article 11, paragraph 3 LoAP FBiH; Article 12, paragraph 3 LoGAP RS, and Article 11, paragraph 2 LoAP BD. Also relevant are Article 39 LoPE FBiH and Article 38 LoPE RS.

- (c) **With respect to paragraph 3, measures taken to ensure that where they meet the criteria, if any, laid down in national law, members of the public have access to administrative or judicial procedures to challenge acts and omissions by private persons and public authorities which contravene provisions of national law relating to the environment;**

Pursuant to Article 213 LoAP BiH; Article 221 LoAP FBiH; Article 211 LoGAP RS, and Article 208 LoAP BD; parties, plaintiff, public defender and other bodies may appeal against a decision in administrative procedure which contravenes the law in favour of a physical or a legal person to the detriment of the public interest. Article 2 LoAD BiH; Article 2 LoAD FBiH; Article 2 LoGAD RS, and Article 2 LoAD BD, stipulate that a physical or a legal person is entitled to initiate an administrative dispute if their rights or direct personal interest based on the law have been violated.

- (d) **With respect to paragraph 4, measures taken to ensure that:**

- (i) **The procedures referred to in paragraphs 1, 2 and 3 provide adequate and effective remedies;**

Article 14, paragraph 3, subparagraph b LOFAI is relevant, as well as Articles 15 and 201 LoAP BiH; Articles 11 and 208 LoAP FBiH; Articles 12 and 198 LoGAP RS, and Articles 11 and 195 LoAP BD. In addition, relevant articles are the following: Articles 8 and 9 LoAD BiH; Articles 8, 9 and 10 LoAD FBiH; Articles 7 and 8 LoAD RS, and Articles 6, 7 and 8 LoAD BD, as well as Articles 10 and 39 LoPE FBiH; Articles 12 and 42 LoPN RS, and Article 10 LoPN BD. Also relevant are Articles 108, paragraph 1, subparagraph 8, and 126, paragraph 3 LoW FBiH, and Articles 133 and 135 LoW RS.

- (ii) **Such procedures otherwise meet the requirements of this paragraph;**

Decisions of courts and other bodies are accessible to the public.

- (e) **With respect to paragraph 5, measures taken to ensure that information is provided to the public on access to administrative and judicial review.**

Article 20 LOFAI stipulates that administrative bodies are required to issue guidelines containing, *inter alia*, information on legal remedies. The costs of the procedure are borne by the parties, depending on its outcome.

XXIX.

Obstacles encountered in the implementation of article 9

Describe any **obstacles encountered** in the implementation of any of the paragraphs of article 9.

In most cases, the responsible institutions have not issued the guidelines specified by Article 20 LOFAI. NGO sector regard that the present procedure is too complex and complicated, and find the costs of retaining lawyers to work on these cases too high to afford, which is evident in the replies submitted by the NGOs showing that a very few of them use legal services (by lawyers not necessarily specialized for this area of expertise). Currently, there are no judges or prosecutors in BiH specialised in the environmental law. However, in the past two years considerable efforts have been made for education, with further activities planned for the forthcoming period.

Further information on the practical application of the provisions of article 9

XXX.

According to the data received from 16 out of 18 relevant Courts in BiH, from January 2011, to August 2013, there were 39 judicial proceedings involving rejection of access to information. These proceedings include the ones not related to environment issues. In one half of these proceedings appeals were approved, while in one out of four cases an appeal was denied. In other cases appeals were either denied, or the Court has not submitted information on the outcome.

Still, the number of cases with access to information denied or not resolved is much higher. Only two NGOs that submitted their responses as a part of the „Second national report“ have exercised their rights to a legal remedy. One of the two received responses to all seven requests submitted, but after addressing the office of the Ombudsman. The other NGO initiated an administrative dispute which was still ongoing at the time this report was being drafted.

As for the number of cases concerning the resolution on environment/ecology permit, there were a total of five cases, with two cases still ongoing.

During the preparation of the Second national report, only the FMET submitted their records on proceedings concerning the issuing of environment/ecology permits.

Finally, pursuant to the LoFAI BiH, the interested parties can address the Office of the Ombudsman and the second-instance body simultaneously, if the administrative body fails to accommodate their request. During 2013, this institution has received five appeals concerning the matters of free access to information (environment), with most of them related to obtaining environment/ecology permits, responsible inspections not responding, etc.

*Provide further information on the **practical application of the provisions on access to justice pursuant to article 9**, e.g., are there any statistics available on environmental justice and are there any assistance mechanisms to remove or reduce financial and other barriers to access to justice?*

Website addresses relevant to the implementation of article 9

XXXI.

The same as referred to in the answer to the same question related to Article 3 of the Convention.

Give relevant website addresses, if available:

Articles 10-22 are not for national implementation.

General comments on the Convention's objective

XXXII.

Through public access to information related to the environment, their participation in the decision-making process involving the environment, and access to judicial procedures in case their rights are violated, the members of the public have influence on the activities of the relevant institutions and thus contribute to the protection of the rights of present and future generations to live in an adequate environment.

If appropriate, indicate how the implementation of the Convention contributes to the protection of the right of every person of present and future generations to live in an environment adequate to his or her health and well-being.

Concerning legislative, regulatory and other measures that implement the provisions on public participation in decisions on the deliberate release into the environment and placing on the market of genetically modified organisms in article 6 *bis*, describe:

Relevant Legal Act for this particular area is LoGMO. Based on this Law, a series of legal acts have been adopted in 2012, only partially relevant to the subject of this report. The primary body responsible is FSA which is making significant efforts in raising awareness for this matter. Pursuant to the LoGMO, a functional Council for GMOs has been formed. Information concerning procedures of approval by the institution in charge as per LoGMO are public, pursuant to Article 17(1) of this Law.

(a) With respect to paragraph 1 of article 6 *bis* and:

(i) Paragraph 1 of annex I *bis*, arrangements in the Party's regulatory framework to ensure effective information and public participation for decisions subject to the provisions of article 6 *bis*;

Pursuant to Article 17 LoGMO BiH, in the permit issuance procedure for deliberate discharge of GMO in environment, the competent body gives a 30-day deadline to study the application and enables the public to express opinions and make objections relating:

- Content of application;
- Content of technical documentation;
- Risk assessment;
- Content of the GMO Council's opinion.

Pursuant to Articles 44 and 47 of LoGMO BiH, there should be public hearings in relation to every application for market placement of GMOs as products or product components.

(ii) Paragraph 2 of annex I *bis*, any exceptions provided for in the Party's regulatory framework to the public participation procedure laid down in annex I *bis* and the criteria for any such exception;

Pursuant to Article 17 LoGMO BiH, the public is involved in every permit issuance procedure for deliberate discharge of GMOs into environment.

(iii) Paragraph 3 of annex I *bis*, measures taken to make available to the public in an adequate, timely and effective manner a summary of the notification introduced to obtain an authorization for the deliberate release or placing on the market of such genetically modified organisms, as well as the assessment report where available;

Pursuant to Article 17 LoGMO BiH, in the permit issuance procedure for deliberate discharge of GMOs in environment, the competent body is obliged to inform the public on:

- Content of application;
- Content of technical documentation;
- Risk assessment;
- Content of the GMO Council's opinion.

Public call indicating the time and place where the documents marked above can be seen, as well as the proceedings of giving opinion and objections are published via means of public information media and on the FSA BiH web page. The deadline for insight and opinion/objections is 30 days.

(iv) Paragraph 4 of annex I *bis*, measures taken to ensure that in no case the information listed in that paragraph is considered as confidential;

Pursuant to Article 8, paragraph 2, the public authority decides on the procedural information that will be considered as confidential and informs the applicant accordingly. Also, paragraph 3 of this Article stipulates that the following information cannot be considered as confidential.

(v) Paragraph 5 of annex I *bis*, measures taken to ensure the transparency of decision-making procedures and to provide access to the relevant procedural information to the public including, for example:

- a. The nature of possible decisions;**

- b. **The public authority responsible for making the decision;**
- c. **Public participation arrangements laid down pursuant to paragraph 1 of annex I bis;**
- d. **An indication of the public authority from which relevant information can be obtained;**
- e. **An indication of the public authority to which comments can be submitted and of the time schedule for the transmittal of comments;**

Concerning the permit issuance procedure for deliberate discharge of GMO in the environment, under Article 17, paragraph 2, subparagraph (d) LoGMO BiH, the public is provided access to the GMO Council's opinion, which can be said to have the nature of a possible decision. Also, under paragraph 3 of this Article, public participation arrangements are presented to the public, while the relevant information can be obtained on the website of the Food Safety Agency of BiH (FSA BiH). Comments can be submitted to the Food Safety Agency (FSA) BiH, Entity Ministries in charge of agriculture, forestry and water management, BiH Administration for the Protection of Plant Health, and BiH Veterinary Office, depending on whether deliberate discharge of GMO in the environment is in question or placing GMOs on the market

- (vi) **Paragraph 6 of annex I bis, measures taken to ensure that the arrangements introduced to implement paragraph 1 of annex I bis allow the public to submit, in any appropriate manner, any comments, information, analyses or opinions that it considers relevant to the proposed deliberate release or placing on the market;**

Concerning the permit issuance procedure for deliberate discharge of GMO in the environment, the public can submit their opinions and comments. Unfortunately, the LoGMO BiH contains no provisions that would stipulate into more detail the permit issuance procedure for placing GMOs on the market, apart from providing that public hearings need to be organised.

- (vii) **Paragraph 7 of annex I bis, measures taken to ensure that due account is taken of the outcome of public participation procedures organized pursuant to paragraph 1 of annex I bis;**

Pursuant to Articles 44 and 47 LoGMO BiH, the public authority is obliged to organise a public hearing prior to issuing the permit for placing GMOs on the market. Also, pursuant to Article 17, paragraph 4 LoGMO BiH, the public authority is obliged to address the opinions and comments of the public in the "reasoning" part of the decision.

- (viii) **Paragraph 8 of annex I bis, measures taken to ensure that the texts of decisions subject to the provisions on annex I bis taken by a public authority are made publicly available along with the reasons and the considerations upon which they are based;**

Pursuant to Article 48, paragraph 2 LoGMO BiH, the permit for placing GMOs on the market has to be made publicly available, except for the information stipulated and designated as confidential, as well as the assessment of risk to human health, biodiversity and the environment.

- (b) **With respect to paragraph 2 of article 6 bis, how the requirements made in accordance with the provisions of annex I bis are complementary to and mutually supportive of the Party's national biosafety framework and consistent with the objectives of the Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biodiversity.**

The relevant Articles are the following: 2, paragraph b; 3; 4, paragraph 4; 10; 13; 19; 32; 34; 38, paragraph 4; 39; 43; 46 and 49 LoGMO BiH.

Obstacles encountered in the implementation of article 6 bis and annex I bis

Up until the drafting of this report there was not a single request for issuing approvals for releasing GMOs on the market. Accordingly, no obstacles were identified.

Describe any obstacles encountered in the implementation of any of the paragraphs of article 6 bis and annex I bis.

XXXV.

Further information on the practical application of the provisions of article 6 bis and annex I bis

---

Provide further information on the practical application of the provisions on public participation in decisions on the deliberate release into the environment and placing on the market of genetically modified organisms in article 6 bis, e.g., are there any statistics or other information available on public participation in such decisions or on decisions considered under paragraph 2 of annex I bis to be exceptions to the public participation procedures in that annex?

See XXXIV. Also, the responsible bodies address the inquiries made by the public regarding GMOs, even though there are no specific records on this matter. Furthermore, the responsible bodies are making efforts in raising awareness on GMOs.

XXXVI.

Website addresses relevant to the implementation of article 6 bis

---

Give relevant website addresses, if available, including website addresses for registers of decisions and releases related to genetically modified organisms:

FSA BiH - <http://www.fsa.gov.ba/>

XXXVII.

Follow-up on issues of compliance

If, upon consideration of a report and any recommendations of the Compliance Committee, the Meeting of the Parties at its last session has decided upon measures concerning compliance by your country, please indicate (a) what were the measures; and (b) what specific actions your country has undertaken to implement the measures in order to achieve compliance with the Convention.

Please include cross-references to the respective sections, as appropriate.

At the last meeting of the Parties held in Moldova in 2011, no recommendations were made to Bosnia and Herzegovina reference the implementation of the Convention in BiH.